

ZARZĄD WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO

**STAN ZDROWIA MŁODZIEŻY SZKOLNEJ
W WOJEWÓDZTWIE OPOLSKIM**

**CZĘŚĆ 1
STAN ZDROWIA PSYCHICZNEGO
i ZACHOWANIA PROBLEMOWE**

**RAPORT Z BADAŃ INTERNETOWYCH
PRZEPROWADZONYCH W 2011 r.
(Wersja 1.2)**

SEJMIK WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO

OPOLE, LISTOPAD 2011

Opracowanie:

Dr n. medycznych Joanna Mazur

Dr n. pedagogicznych Agnieszka Małkowska-Szcutnik

Zakład Ochrony i Promocji Zdrowia Dzieci i Młodzieży
Instytut Matki i Dziecka

Warszawa 2011

SPIS TREŚCI

1. Wprowadzenie.....	4
2. Geneza i budowa kwestionariusza CHIP-AE.....	8
3. Badania w województwie opolskim.....	10
3.1 Organizacja badań.....	10
3.2 Badane osoby.....	10
3.3 Charakterystyka demograficzna próby.....	13
3.4 Charakterystyka społeczno-ekonomiczna próby.....	15
3.5 Kwestionariusz badania.....	17
3.6 Odniesienie do badań ogólnopolskich.....	18
4. Wyniki.....	19
4.1 Zdrowie psychiczne.....	19
4.1.1 Poczucie własnej wartości.....	19
4.1.2 Pozytywne emocje.....	27
4.1.3 Dolegliwości psychiczne.....	33
4.1.4 Inne problemy i zaburzenia zachowania wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych.....	44
4.1.5 Próby zranienia się.....	51
4.2 Używanie substancji psychoaktywnych.....	53
4.2.1 Tytoń.....	53
4.2.2 Alkohol.....	57
4.2.3 Nielegalne substancje psychoaktywne.....	63
4.2.4 Inne substancje powodujące szkody zdrowotne.....	70
4.3 Zachowania seksualne.....	75
4.4 Inne zachowania problemowe.....	80
4.4.1 Zachowania ryzykanckie.....	80
4.4.2 Zachowania o charakterze wykroczeń.....	89
4.4.3 Niedostosowanie szkolne.....	99
4.4.4 Zachowania opozycyjno-buntownicze.....	106
4.4.5 Negatywny wpływ rówieśników.....	112
4.5 Podsumowanie wyników.....	120

1. Wprowadzenie

Młodzież w okresie dojrzewania jest często pomijana w krajowych raportach na temat stanu zdrowia ludności, ponieważ jest uznawana za najzdrowszą część populacji. Podstawą tego typu raportów są głównie analizy umieralności i chorobowości szpitalnej. Wskaźniki umieralności i chorobowości są u nastolatków dużo niższe niż u dorosłych, ponieważ nie ujawniają się jeszcze w tym wieku choroby nękające osoby starsze (choroby układu krążenia, nowotwory, choroby reumatyczne). Coraz częściej jednak dostrzega się konieczność zwrócenia uwagi na okres dojrzewania i wdrażania odpowiednio wczesnych działań interwencyjnych, szczególnie w zakresie profilaktyki problemów zdrowia psychospołecznego. Styl życia ukształtowany we wczesnej młodości wpływa na zdrowie w późniejszym okresie życia oraz na kondycję zdrowotną rodzin, które młodzi ludzie w przyszłości założą. Niedostatki w zakresie zachowań prozdrowotnych (niska aktywność fizyczna, złe nawyki żywieniowe) oraz nasilenie zachowań antyzdrowotnych (używanie substancji psychoaktywnych, ryzykowne zachowania seksualne, ryzykowne zachowania w ruchu drogowym) mogą mieć negatywne skutki bieżące i odległe. Uznaje się je za przyczynę wielu chorób przewlekłych, a w konsekwencji za czynnik obniżający stan zdrowia całego społeczeństwa. Zainteresowanie zdrowiem nastolatków i młodych dorosłych można traktować jako inwestycję, która okaże się opłacalna z perspektywy następnych dziesięcioleci. Badania populacyjne ukierunkowane na zdrowie młodzieży mogą przyczynić się do większego uczulenia na problemy tej grupy ludności, pociągnąć za sobą zmiany systemowe i lepszą współpracę międzysektorową, szczególnie między resortami zdrowia, edukacji i polityki społecznej. Do tej pory problemów tej grupy wieku nie udało się rozwiązać w ramach funkcjonującego systemu opieki pediatrycznej, medycyny szkolnej, poradni psychiatrycznych i poradni psychologiczno-pedagogicznych. Ogólnie przyjęty w wysokorozwiniętych krajach kierunek edukacji rozwijającej umiejętności życiowe oraz promującej zdrowie psychiczne jest dopiero w kraju wdrażany, na przykład w obowiązujących nowych podstawach programowych nauczania.

Badania ankietowe stanowią ważne źródło informacji o stanie zdrowia różnych grup ludności, uzupełniając dane zbierane administracyjne oraz wtórną analizę dokumentacji medycznej. W przypadku dorastających chłopców i dziewcząt, szczególną wartość mają informacje uzyskiwane od nich samych, zbierane w warunkach sprzyjających anonimowości. Młodzież może lepiej niż pracownicy służby zdrowia, nauczyciele lub odpowiadający w jej imieniu rodzice opisać swój stan zdrowia psychicznego. Jest to tym ważniejsze, że zaburzenia emocjonalne stanowią często spotykaną w tym wieku dolegliwość, a częstotści ich występowania nie oddają statystyki korzystania z usług medycznych, a tym bardziej statystyki zgonów.

Instytut Matki i Dziecka w Warszawie posiada wieloletnie doświadczenie w zakresie prowadzenia badań populacyjnych ukierunkowanych na analizy stanu zdrowia kobiet ciężarnych, niemowląt, dzieci i młodzieży. Do tej pory przeprowadzono szereg badań ankietowych na wielotysięcznych reprezentatywnych próbach ogólnokrajowych. Wyniki niektórych z nich, takich jak badania nad zachowaniami zdrowotnymi młodzieży szkolnej HBSC (*Health Behaviour in School-aged Children*), były publikowane w przekroju regionalnym, dostarczając też charakterystyki młodych mieszkańców województwa opolskiego na tle danych ogólnopolskich. Do uzyskanych wniosków trzeba jednak było podchodzić z ostrożnością, pamiętając, że badania oparte na małych próbach regionalnych są obarczone dużym błędem. Prezentowane w tym raporcie wyniki opierają się na danych dotyczących ponad 3,5 tysiąca uczniów opolskich szkół, urodzonych głównie w latach 1993-1997. Biorąc pod uwagę, że liczebność populacji mieszkańców województwa opolskiego w tej grupie wieku można oszacować 60 tysięcy osób, przeprowadzone badanie można uznać za wysoce reprezentatywne¹.

W badaniach wykorzystano kwestionariusz zdrowia nastolatków, znany w literaturze pod akronimem CHIP-AE (*Child Health and Illness Profile*), co oznacza w dokładnym tłumaczeniu „profil zdrowia i choroby dziecka”. Dodatkowe oznaczenie „AE” oznacza wersję dla nastolatków do samodzielnego wypełniania, ponieważ kwestionariusze rodziny CHIP zbudowane zostały też w wersji dla młodszych dzieci

¹W badaniu ogólnopolskim o podobnej reprezentatywności powinno się uwzględnić 120 tysięcy respondentów.

do wypełniania przez rodziców. Kwestionariusz jest w trakcie adaptacji językowej i kulturowej, czyli dostosowania do warunków polskich. Jako jeden z etapów tej adaptacji zorganizowano duże badanie ankietowe na próbie ogólnopolskiej. Badania przeprowadzone w województwie opolskim stanowią pierwszą w kraju próbę wykorzystania tego narzędzia do lokalnej równoległej diagnozy sytuacji. Przed rozpoczęciem badań uzyskano zgodę z Komisji Bioetycznej działającej w Instytucie Matki i Dziecka.

Kwestionariusz CHIP-AE jest narzędziem należącym do kategorii instrumentów badających tzw. jakość życia związaną ze zdrowiem. Pozwala on ocenić różne aspekty zdrowia fizycznego i psychospołecznego dorastającej młodzieży z perspektywy ankietowanej osoby. Jego zaletą w porównaniu z innymi tego typu instrumentami jest zachowanie równowagi między tymi dwoma aspektami oceny zdrowia. W wielu innych kwestionariuszach jakości życia związanej ze zdrowiem problemy zdrowia fizycznego, chorób przewlekłych i nasilenie objawów swoistych dla tych chorób traktowane są marginalnie.

Ze względu na złożoność kwestionariusza CHIP-AE, postanowiono uzyskane wyniki zaprezentować w trzech częściach. Pierwszy, prezentowany właśnie, raport dotyczy problemów zdrowia psychicznego i zachowań problemowych, drugi będzie dotyczył zdrowia fizycznego, a trzeci zasobów sprzyjających zdrowiu. W trzecim raporcie zostanie podjęta próba podsumowania wszystkich trzech części. Całość prezentacji wyników powinna zostać zakończona w pierwszym kwartale 2012 roku.

Przeprowadzenie w województwie opolskim badania ankietowego przy użyciu kwestionariusza CHIP-AE równoległe z badaniem ogólnopolskim obejmującym pięć innych województw daje możliwość porównań. Ogólny obraz wydaje się być optymistyczny, pod wieloma względami wskaźniki uzyskane w województwie opolskim są korzystniejsze niż w połączonej próbie z innymi województw.

Prezentowany raport ma strukturę zbliżoną do obowiązującej w raportach Głównego Urzędu Statystycznego z cyklicznie powtarzanych badań stanu zdrowia ludności. Położono nacisk na prezentację dokładnych zestawień tabelarycznych, które są poprzedzone obszernym wstępem opisującym metodologię badania oraz krótkim opisem pochodzenia i budowy samego kwestionariusza CHIP-AE. Raport zawiera pięć

głównych rozdziałów. W każdym z nich zamieszczono skrócony opis wyników, a następnie zestaw tabel dotyczących danego zagadnienia. Wyniki mogą służyć jednostkom zainteresowanym do dalszych pogłębionych analiz.

Należy zwrócić również uwagę na nowoczesną metodę zbierania danych z wykorzystaniem ankiety internetowej. Pozwoliło to na zebranie dużej liczby ankiet w stosunkowo krótkim czasie, minimalizując koszty badania. Zebrane doświadczenia mogą być pomocne przy organizacji kolejnych badań internetowych. Istnieje możliwość wdrożenia systemu monitorowania stanu zdrowia i zachowań zdrowotnych uczniów na podstawie cyklicznie powtarzanych tego typu badań.

Na koniec należy podkreślić, że pomyślne zakończenie badań w dużej mierze zawdzięczamy dużemu zaangażowaniu szkół uczestniczących w badaniu i nauczycieli, którzy byli odpowiedzialni za ankietyzację.

2. Geneza i budowa kwestionariusza CHIP-AE

Kwestionariusz CHIP-AE opracowany został na początku lat 90. XX wieku, w USA w Johns Hopkins University. Zespołem autorów kierowały Barbara Starfield i Anne Riley. Istnieje też wersja dla rodziców młodszych dzieci (*CHIP-CE – Child Edition*). CHIP zaliczany jest często do narzędzi badających jakość życia związaną ze zdrowiem. Jego specyfiką jest rozbudowana część dotycząca zdrowia fizycznego.

Podstawę teoretyczną stanowi siedmiopłaszczyznowy² model zdrowia opublikowany przez B.Starfield w 1974 r., wykorzystujący doświadczenia kliniczne. Według danych z bazy PROQOLID (www.proqolid.org), istnieje 20 wersji językowych CHIP-CE (w tym polska), ale tylko dwie wersje CHIP-AE (angielska i hiszpańska). Według informacji z Głównej Biblioteki Lekarskiej, mimo istniejącego tłumaczenia, nie opublikowano dotąd w kraju żadnej pracy wykorzystującej polską wersję CHIP-CE.

Doświadczenia badaczy z Hiszpanii dowodzą, że możliwa jest adaptacja kwestionariusza CHIP-AE w Europie. W wersji hiszpańskiej około $\frac{3}{4}$ pytań nie budziło żadnych wątpliwości w trakcie tłumaczenia, 46 pytań wymagało drobnych zmian i adaptacji kulturowej, a 3 pytania zostały wyeliminowane.

Kwestionariusz CHIP-AE zawiera 194 pytania (zmienne) indeksowane w dwudziestu skalach cząstkowych i sześciu głównych wymiarach (tabela I), uzupełnione pytaniami odnoszącymi się do cech socjo-demograficznych. Młodzież przeważnie odpowiada z perspektywy ostatnich 4 tygodni, a kategorie odpowiedzi są ujednolicone w blokach tematycznych. Najczęściej używana jest 5 stopniowa skala Likerta.

² Zrezygnowano z siódmego wymiaru dotyczącego biologicznych (rodzinnych) predyspozycji do pewnych chorób.

Tabela 1. Opis i podsumowanie treści kwestionariusza CHIP-AE*

Główne wymiary i skale cząstkowe	Podsumowanie treści skal
Zadowolenie: - ogólne zadowolenie - poczucie własnej wartości	- Postrzegany poziom zdrowia i dobrostanu - Ogólne postrzeganie i przekonania dotyczące swojego zdrowia - Spostrzeganie siebie, zadowolenie z siebie
Dolegliwości³: - dolegliwości fizyczne - dolegliwości psychiczne - ograniczenia w podejmowaniu aktywności	- Specyficzne fizyczne i emocjonalne odczucia zaburzające poczucie komfortu - Objawy i odczucia fizyczne - Symptomy i odczucia emocjonalne - Ograniczenia w podejmowaniu aktywności właściwych dla wieku i ograniczenia motoryczne
Resilience (czynniki ochronne)⁴: - relacje rodzinne - rozwiązywanie problemów społecznych - aktywność fizyczna - bezpieczeństwo i zdrowie w środowisku domowym	- Wiedza i umiejętności dotyczące zachowań, które chronią osobę przed zachorowaniem lub urazem - Działania podejmowane wspólnie z rodziną oraz dostępność wsparcia społecznego w rodzinie - Aktywne podejście do rozwiązania hipotetycznych problemów interpersonalnych - Zaangażowanie w różnorodne formy aktywności fizycznej - Aspekty związane ze środowiskiem domowym, które mogą redukować lub zwiększać ryzyko doznania krzywdy
Zagrożenia (czynniki ryzyka): - indywidualne - związane z brakiem osiągnięć - związane z wpływem rówieśników	- Wiedza i umiejętności dotyczące zachowań zwiększających ryzyko zachorowania lub urazu - Zachowania stanowiące zagrożenie dla rozwoju - Negatywne zachowania zakłócające rozwój społeczny - Przynależność do grup rówieśniczych podejmujących zachowania ryzykowne
Osiągnięcia: - szkolne - związane z pracą	- Spełnianie oczekiwań wynikających z pełnienia ról właściwych dla danej fazy rozwoju - Osiągnięcia szkolne - Osiągnięcia związane z pracą
Choroby: - ostre o łagodnym przebiegu i pomyślnym rokowaniu - ostre o poważnym przebiegu i niepomyślnym rokowaniu - nawracające - przewlekłe wymagające leczenia zachowawczego - przewlekłe wymagające leczenia operacyjnego - psychospołeczne	Zdiagnozowane stany/choroby/urazy (przykłady) - przeziębienie, zapalenie migdałków, skręcenie stawów - zapalenie płuc, złamanie kości, zapalenie wątroby - zapalenie ucha, astma, alergie - zapalenie stawów, cukrzyca, padaczka - skolioza, problemy związane ze słuchem lub wzrokiem - zaburzenia mowy, zaburzenia odżywiania, problemy w uczeniu się

*Nie uwzględniono pytań dotyczących socjo-demograficznej charakterystyki badanych.

³ W oryginale wymiar ten nosi nazwę „dyskomfort”.

⁴ W języku polskim nie ma dobrego tłumaczenia tego pojęcia. W dosłownym tłumaczeniu oznacza ono: elastyczność, sprężystość, prężność, odporność, zdolność regeneracji sił.

3. Badania w województwie opolskim

3.1 Organizacja badań

Badania ankietowe przeprowadzono w szkołach metodą internetową w pierwszym kwartale 2011 roku. Uczniowie wypełnili ankietę na zajęciach z informatyki. Nauczyciele informatyki koordynujący badania na terenie szkoły byli odpowiedzialni za organizację badań. Zostali oni przeszkoleni przez pracowników Instytutu Matki i Dziecka (IMDz) na zebraniu zorganizowanym w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Opolskiego na początku grudnia 2010 r.

Oprogramowanie systemu wprowadzenia danych zostało stworzone przez informatyków odpowiedzialnych za stronę internetową IMDz, a wejście do ankiety komputerowej było możliwe przez stronę główną IMDz. Każda szkoła uzyskała unikatowy zestaw kodów dostępu (hasel), za pośrednictwem których można było później identyfikować szkoły. Hasła przypisane do każdej klasy były ważne przez 24 godziny. W przypadku rozłożenia wypełniania ankiet przez uczniów jednej klasy na kilka zajęć informatycznych, do klasy przypisanych było kilka kodów.

Dane z ankiet zapisywane zostały w formacie „csv”, a następnie założono bazę danych w programie SPSS PASW Statistics, w którym wykonywano wszelkie dalsze obliczenia.

3.2 Badane osoby

Próba szkół uczestniczących w badaniu została wylosowana w Zakładzie Ochrony i Promocji Zdrowia Dzieci i Młodzieży IMDz, a następnie przekazana do pełnomocnika Zarządu Województwa Opolskiego ds. profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w Departamencie Zdrowia i Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego, który odpowiadał za kontakt ze szkołami i organizację badań w terenie. Podstawą losowania szkół była baza placówek oświatowych dostępna na stronie internetowej Ministerstwa Edukacji Narodowej. Dokonano stratyfikacji ze względu na lokalizację szkoły (Opole, miasto będą siedzibą powiatu, inne miasto, wieś). W losowaniu szkół ponad gimnazjalnych uwzględniono typ szkoły. Wstępnie założono wylosowanie 38 szkół, w tym 16 gimnazjów i 22 szkół ponadgimnazjalnych różnych typów, co powinno gwarantować końcową próbę rzędu

5000 uczniów (po 1000 w każdym z pięciu roczników – od I klasy gimnazjum do II klasy szkół ponadgimnazjalnych). Przyjęto założenie, że w badaniach ankietowych będą uczestniczyć wszystkie klasy wylosowanych gimnazjów, a w szkołach ponadgimnazjalnych wszystkie klasy pierwsze i drugie.

Ostateczne dane, będące podstawą raportu, dotyczą **3583 uczniów szkół opolskich**. Powodem uzyskania mniejszej liczebności próby była mniejsza od planowanej liczba uczestniczących szkół oraz problemy techniczne z organizacją ankietyzacji za pośrednictwem Internetu w niektórych szkołach. Liczbę uczniów zbadanych w poszczególnych szkołach i rocznikach przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 2. Uczniowie i szkoły uczestniczące w badaniach ankietowych wg typu szkoły i wieku uczniów

Numer szkoły w bazie	Klasa/średni wiek					Razem
	I	II	III	I	II	
GIMNAZJA						
1	84	70	71			225
2	28	19	35			82
3	32	26	26			84
4	6	12	0			18
5	42	77	86			205
6	83	88	85			256
7	69	79	65			213
8	0	0	4			4
9	0	42	10			52
10	30	47	50			127
11	42	39	47			128
12	30	22	45			97
13	26	20	0			46
14	48	35	0			83
15	58	58	34			150
16	24	61	72			157

SZKOŁY PONADGIMNAZJALNE						
1				18	22	40
2				10	0	10
3				35	16	51
4				168	152	320
5				3	0	3
6				13	6	19
7				118	145	263
8				50	11	61
9				92	33	125
10				51	50	101
11				79	55	134
12				13	4	17
13				0	0	0
14				55	26	81
15				79	29	108
16				7	10	17
17				14	18	32
18				35	69	104
19				25	56	81
20				0	0	0
21				3	8	11
22				27	51	78
Razem	602	695	630	895	761	3 583

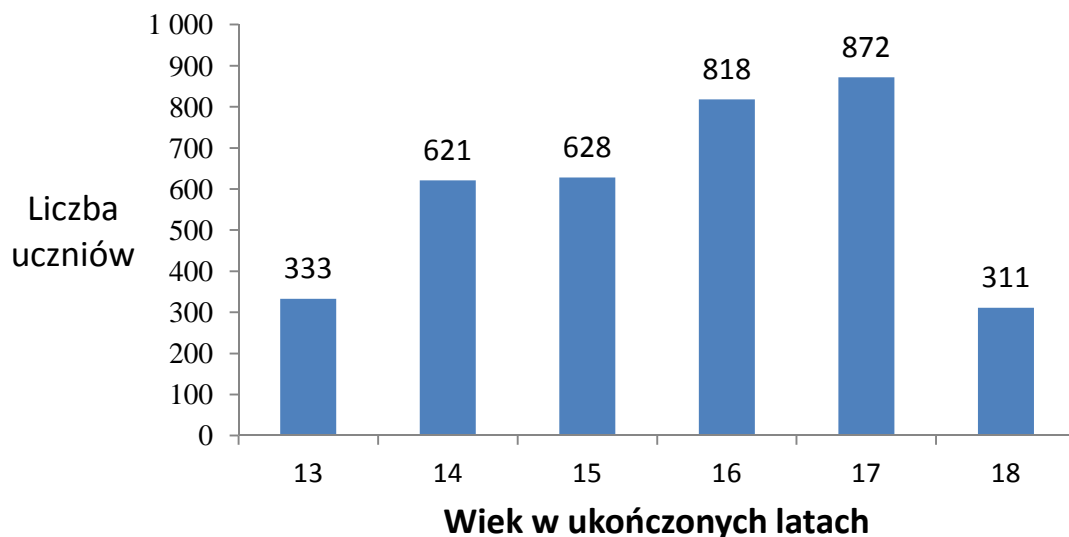
Ogółem zbadano 1927 uczniów gimnazjum i 1656 uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Dwie szkoły ponadgimnazjalne w ogóle nie podjęły badań, a z kolejnych dwóch szkół (1 gimnazjum i 1 ponadgimnazjalna) uzyskano tylko pojedyncze ankiety. Liczba uczniów zbadanych w jednej szkole wahała się więc od 3 do 320. Średnia liczba zbadanych uczniów w szkołach uczestniczących wyniosła 120 dla gimnazjum i 83 dla szkół ponadgimnazjalnych.

Liczebność poszczególnych roczników wahała się od 602 (I klasa gimnazjum) do 895 (I klasa szkół ponadgimnazjalnych).

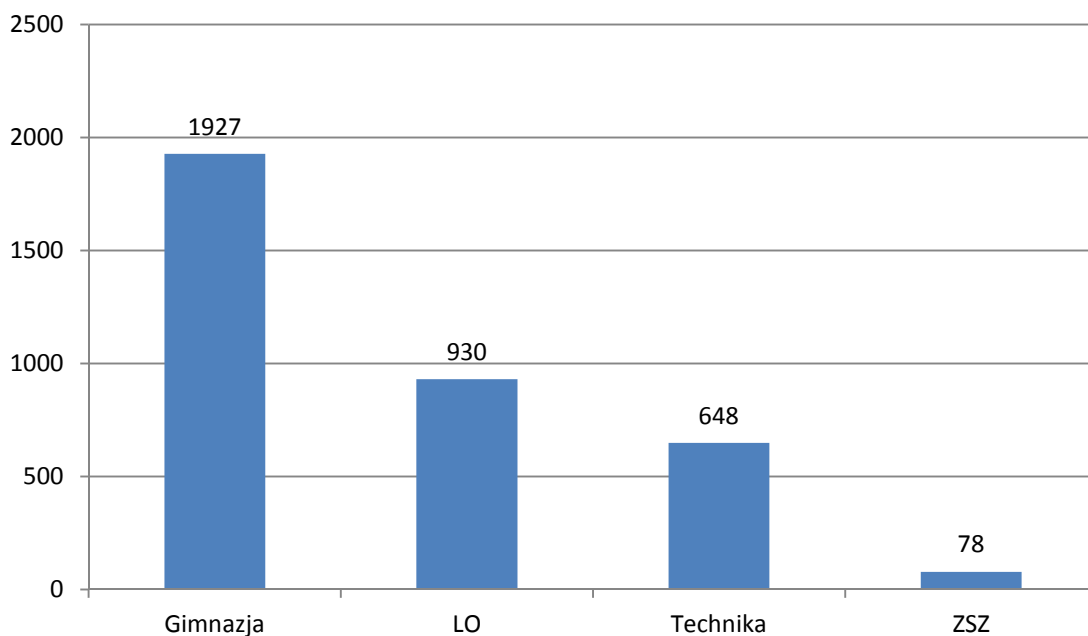
3.3 Charakterystyka demograficzna próby

W badanej próbie uczniów szkół opolskich było 1629 (45,5%) chłopców i 1954 (54,5%) dziewczęta.

Średni wiek badanych wynosił 15,5 lat (SD=1,49). Liczbę uczniów w poszczególnych grupach wiekowych przedstawiono na rycinie 1.

Rycina 1. Uczestnicy badania według wieku

Rycina 2. Uczestnicy badania według typu szkoły

Wśród uczestniczących w badaniach ankietowych szkół ponadgimnazjalnych było 7 liceów ogólnokształcących, 12 techników i jedna zasadnicza szkoła zawodowa. W dalszej analizie stosowano podział na dwie kategorie: licea ogólnokształcące i inne szkoły. Liczbę zbadanych w szkołach poszczególnych typów przedstawiono na rycinie 2.

Tabela 3. Miejsce zamieszkania i lokalizacja szkoły

Jakie jest miejsce Twojego stałego zameldowania?	Gdzie chodzisz do szkoły?				Ogółem*
	Opole	Miasto powiatowe	Inne miasto	Wieś	
Opole	549	2	10	26	587
Miasto powiatowe	45	888	81	46	1060
Inne miasto	74	49	79	11	213
Wieś	288	306	386	739	1719
Ogółem	956	1245	556	822	3579

*4 braki danych

W badanej próbie mieszkańcy wsi stanowili 48% ankietowanych, co jest wskaźnikiem odpowiadającym strukturze populacji województwa w tej grupie wieku⁵. W grupie młodzieży miejskiej dominowali mieszkańcy miast będących siedzibą powiatu. W przypadku 2/3 ankietowanych klasa miejscowości zamieszkania była zgodna z klasą lokalizacji szkoły. Wśród uczniów chodzących do szkół w Opolu tylko 575 stanowili mieszkańcy Opola. Z kolei większość młodzieży wiejskiej uczy się poza miejscem zameldowania, co jest szczególnie widoczne po ukończeniu gimnazjum.

Analizowano również język jakim młodzież ankietowana mówi w domu. Ponad 90% ankietowanych (92,4%) zakreśliło tylko jeden język. Język polski był używany w domach 82,7% ankietowanych, gwara śląska w 21,0%, a język niemiecki w 2,6% domów. W badanej próbie znalazło się tylko 11 uczniów mówiących językiem romskim i 50 uczniów mówiących innym językiem niż podane powyżej.

⁵ Wg aktualnego Rocznika Demograficznego w wieku 15-19 lat mieszkańcy wsi stanowią 51% populacji

3.4 Charakterystyka społeczno-ekonomiczna próby

Charakterystykę rodzin ankietowanych uczniów przedstawiono w tabeli 4. Pytano o wykształcenie rodziców i ich pracę oraz o strukturę rodziny. Znaczna część ankietowanych uczniów nie mieszkała z obojgiem rodziców. Uczniowie często nie potrafili podać wykształcenia rodziców, jak również ich statusu zatrudnienia.

Tabela 4. Charakterystyka próby

Zmienne	Liczba	%
Mieszkanie z obojgiem rodziców	2959	83,5
Wykształcenie matki		
poniżej średniego	1 065	29,8
średnie	959	26,8
powyżej średniego	958	26,8
nie wiem	590	16,5
Wykształcenie ojca		
poniżej średniego	1 390	39,2
średnie	790	22,3
powyżej średniego	665	18,8
nie wiem	700	19,7
Matka pracuje	2384	65,9
w tym na pełnym etacie	2065	57,1
Ojciec pracuje	2891	80,0
w tym na pełnym etacie	2632	72,8
Czy ktoś z rodziców pracował ostatnio za granicą?		
Nikt	2622	73,6
tylko matka	195	5,5
tylko ojciec	667	18,7
oboje	80	2,2
Czy rodzina otrzymuje zasiłek z pomocy społecznej?		
Nie	2511	71,2
tak	313	8,9
nie wiem	704	20,0
Dofinansowanie posiłków w szkole (ankietowany uczeń lub rodzzeństwo)		
nie	3165	89,7
tak	168	4,8
nie wiem	195	5,5

Nie pytano bezpośrednio o zamożność rodziny. Do grupy szczególnie zagrożonych ubóstwem można zaliczyć tych, którzy rodziny korzystały z pomocy społecznej w formie zasiłku lub dofinansowania posiłków szkolnych.

Ponad jedna czwarta ankietowanych podała, że co najmniej jedno z rodziców pracowało ostatnio zagranicą. Przeważnie był to tylko ojciec. W badanej grupie znalazło się 80 uczniów, których oboje rodzice wyjeżdżali ostatnio za granicę w celach zarobkowych. W 17,6% przypadków wiązało się to z dłuższą rozłąką, trwająca ponad rok. Pytano również, kto się opiekuje uczniem w czasie, gdy rodzice są zagranicą (ryc.3). Bardzo często byli to dziadkowie lub inni członkowie rodziny. Znacząca liczba uczniów określiła odpowiedź „sam się sobą opiekuje” lub jako opiekuna podała starsze rodzeństwo. Wbrew oczekiwaniom, nastolatki, które się same sobą opiekują nie należały wyłącznie od starszych grup wieku, połowa z nich nie miała ukończonych 16 lat.

Rycina 3. Osoby opiekujące się nastolatkiem w przypadku wyjazdu rodziców do pracy zagranicę

3.5 Kwestionariusz badania

Polska wersja kwestionariusz badania CHIP-AE (według wydrukowanej wersji papierowej) liczy 24 stron, a pytania pogrupowane są w dziewięciu działach oznaczonych literami A-I. W kolejnych częściach wiodącym tematem były:

Część A:	Dane dotyczące ankietowanego i jego rodziny
Część B:	Zadowolenie z życia i własnej osoby
Część C:	Samopoczucie fizyczne oraz problemy emocjonalne w ostatnich 4 tygodniach; zachowania związane z odżywianiem się
Część D:	Aktywność fizyczna
Część E:	Zachowania ryzykowne
Część F:	Występowanie chorób przewlekłych
Część G:	Środowisko domowe i szkolne, podejmowanie pracy zarobkowej przez nastolatka
Część H:	Dodatkowe pytania na temat wsparci społecznego
Część I:	Dodatkowe pytania na temat radzenia sobie w sytuacjach stresujących

Większość pytań pochodziła z oryginalnego kwestionariusza CHIP-AE. Uzupełnione zostały one o pytania pochodzące z badań HBSC, na przykład pytania na temat środowiska szkolnego. Również część H i I jest modulem dodatkowym.

Budując kwestionariusz badania internetowego realizowanego w województwie opolskim, wykorzystano większość pytań pochodzących z ankiety papierowej. Zrezygnowano z ostatniego bloku I, ale dołączono szereg nowych pytań, związanych ze specyfiką województwa (język jakim młodzież mówi w domu, wyjazdy zarobkowe rodziców zagranicę). Występowały też niewielkie różnice między kwestionariuszem zastosowanym w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych. Tylko w tych drugich włączono na przykład blok pytań na temat zachowań seksualnych, zachowań ryzykanckich, stosowania diet odchudzających i niektórych problemów emocjonalnych. Zróżnicowanie długości kwestionariusza dostosowane było do możliwości uczniów w różnym wieku. Doświadczenia wskazują jednak, że przy tego

typu badaniach internetowych należy w przyszłości posługiwać się znacznie krótszym kwestionariuszem.

3.6 Odniesienie do badań ogólnopolskich

Jak wspomniano we wstępie, zaistniała możliwość porównania wyników badań ankietowych przeprowadzonych w województwie opolskim z próbą ogólnopolską, zrealizowaną w pięciu innych województwach (łódzkie, małopolskie, mazowieckie, pomorskie, śląskie). Badanie ogólnopolskie realizowane było metodą tradycyjną. Ankiety zostały wydrukowane i były wypełniane przez uczniów w szkołach metodą audytoryjną. Jak wynika z badań jakości życia związanej ze zdrowiem dorastającej młodzieży prowadzonych w innych krajach, istnieje duża zgodność metody komputerowej i papierowej.

W badaniu ogólnopolskim zrealizowanym w 2010 r. uczestniczyło 2239 uczniów w tych samych grupach wiekowych. W próbie ogólnopolskiej liczebności poszczególnych roczników były zrównoważone, takie więc nie występowała nadreprezentacja młodzieży ze szkół ponadgimnazjalnych zanotowana w województwie opolskim. Średnia wieku ankietowanych w próbie ogólnopolskiej była mniejsza niż w województwie opolskim (15,2 lat). W próbie ogólnopolskiej nie występowała również tak znacząca nadreprezentacja dziewcząt.

Porównując wyniki z województwa opolskiego z ogólnopolskimi posługiwano się danymi ważonymi. Dokonano standaryzacji zakładając jednakową strukturę prób według płci i wieku.

4. Wyniki

4.1 Zdrowie psychiczne

4.1.1 Poczucie własnej wartości

Pierwszy blok pytań dotyczących zdrowia psychicznego odnosił się do poczucia własnej wartości, które traktowane jest jako jeden z ważniejszych elementów samooceny. Ukształtowanie się pozytywnej i realistycznej samooceny stanowi oznakę właściwego przebiegu procesów rozwojowych.

Młodzież odpowiadała w jakim stopniu zgadza się z następującymi stwierdzeniami:

- mam wiele dobrych cech;
- mam wiele powodów, aby być z siebie dumnym;
- lubię siebie takim, jakim jestem;
- jestem zadowolony z tego, jak żyję;
- czuję się akceptowany przez innych ludzi.

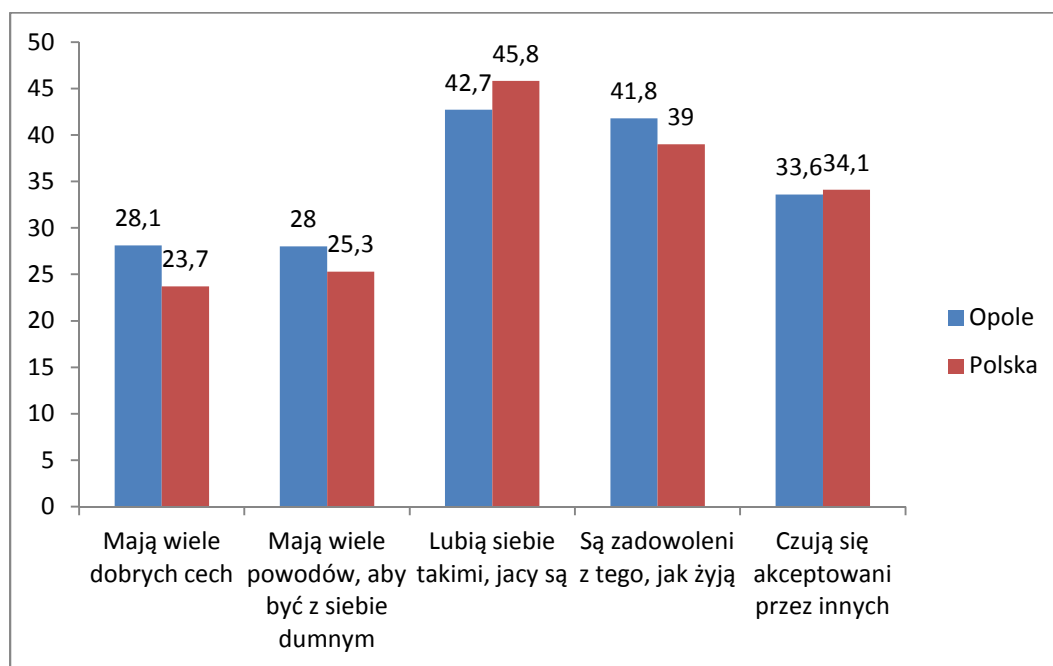
Możliwe były cztery kategorie odpowiedzi: całkowicie zgadzam się, zgadzam się w większości, trochę zgadzam się, nie zgadzam się.

Rozkład odpowiedzi na te pytania umieszczono w tabelach na końcu tego podrozdziału.

Na rycinie nr 4 przedstawiono odsetki osób z województwa opolskiego oraz z pozostałych pięciu województw w Polsce, które całkowicie zgodziły się ze stwierdzeniami dotyczącymi stwierdzeń odnoszących się do poczucia własnej wartości. Przy porównaniu wyników widać, że młodzież opolska oceniała nieznacznie lepiej od młodzieży z reszty województw trzy obszary poczucia własnej wartości: posiadanie wielu dobrych cech; posiadanie powodów, aby być z siebie dumnym oraz zadowolenie z tego, jak żyją. Dla pozostałych dwóch cech wyniki były lepsze w próbie ogólnopolskiej.

Wykazano, że w przypadku wszystkich stwierdzeń dotyczących poczucia własnej wartości częściej zgadzali się z nimi chłopcy niż dziewczęta oraz uczniowie szkół gimnazjalnych w porównaniu ze starszymi kolegami. Wpływ miejsca

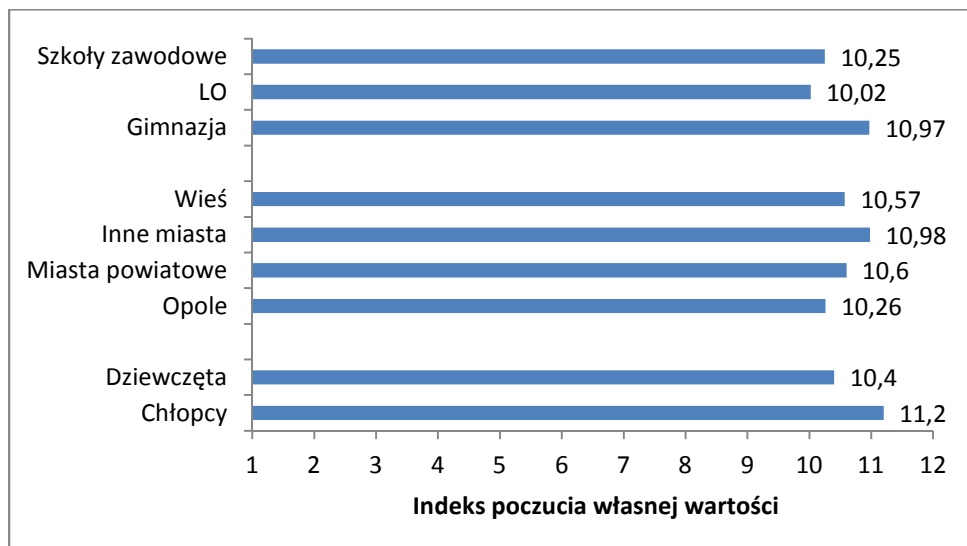
zamieszkania zmienia się w zależności od analizowanego obszaru poczucia własnej wartości. Najczęściej całkowicie zgadzali się z omawianymi stwierdzeniami uczniowie ze szkół gimnazjalnych oraz ponadgimnazjalnych mieszkający w miastach innych niż powiatowe. Dla trzech stwierdzeń odnoszących się posiadania wielu dobrych cech, posiadania wielu powodów aby być z siebie dumnym oraz poczucia bycia akceptowanym przez innych ludzi częściej całkowicie zgadzali się gimnazjaliści mieszkający w Opolu.

Rycina 4. Odsetki młodzieży, która całkowicie zgodziła się ze stwierdzeniami dotyczącymi poszczególnych obszarów poczucia własnej wartości

Zdefiniowano wskaźnik sumaryczny dla poczucia własnej wartości, przyjmujący zakres od 0 do 15 punktów. W województwie opolskim średnia wartości indeksu kształtowała się na poziomie 10,64 (SD=2,94) wobec 10,17 (SD=3,14) w próbie uczniów z pięciu innych województw. Na rycinie 5 przedstawiono wyniki średnich indeksów poczucia własnej wartości dla uczniów z województwa opolskiego według cech demograficznych. Średnia wartość tego sumarycznego indeksu była większa dla chłopców niż dla dziewcząt. Nieznaczne różnice w wartościach średnich indeksu wykazano także w zależności od poziomu edukacji – najwyższą średnią wartość indeksu uzyskali uczniowie gimnazjów. Analiza według lokalizacji szkoły

wykazała najwyższy średni indeks poczucia własnej wartości wśród uczniów uczących się w innych miastach niż powiatowe.

Rycina 5. Indeks poczucia własnej wartości według wybranych cech demograficznych ankietowanej młodzieży z województwa opolskiego

TABELA 5. Młodzież, która zgadza lub nie zgadza się ze stwierdzeniem „Mam wiele dobrych cech” (%)

	całkowicie zgadzam się	zgadzam się w większości	trochę zgadzam się	nie zgadzam się
Próba ogólnopolska	23,7	48,7	24,0	3,6
Województwo opolskie				
Ogółem	28,1	49,5	20,8	1,6
Chłopcy	31,6	48,4	18,5	1,5
Dziewczęta	25,3	50,3	22,8	1,6
Gimnazjum				
Ogółem	31,0	50,6	17,4	1,0
Chłopcy	28,8	48,5	21,4	1,3
Dziewczęta	29,8	49,5	19,5	1,2
I klasa	30,5	48,8	19,5	1,2
II klasa	29,0	50,2	19,7	1,1
III klasa	30,1	49,4	19,2	1,3
Opole	32,3	51,4	16,3	0,0
Miasta powiatowe	31,1	46,4	22,0	0,5
Inne miasta	30,5	50,2	17,9	1,4
Wieś	26,6	51,7	19,2	2,5
Szkoły ponadgimnazjalne				
Ogółem	26,2	49,4	22,4	2,0
Chłopcy	32,2	45,7	19,9	2,2
Dziewczęta	21,7	52,2	24,2	1,9
I klasa	25,1	49,3	23,2	2,4
II klasa	27,4	49,6	21,4	1,6
Licea	24,9	50,5	22,4	2,2
Chłopcy	32,9	46,4	18,5	2,2
Dziewczęta	20,6	52,7	24,5	2,2
Inne szkoły	27,7	48,1	22,4	1,8
Chłopcy	31,5	45,1	21,2	2,2
Dziewczęta	23,5	51,3	23,8	1,4
Opole	25,0	49,9	22,3	2,8
Miasta powiatowe	27,5	48,1	22,3	2,1
Inne miasta	29,2	49,3	21,0	0,5
Wieś	24,3	50,7	23,7	1,3

TABELA 6. Młodzież, która zgadza lub nie zgadza się ze stwierdzeniem „Mam wiele powodów, aby być z siebie dumnym” (%)

	całkowicie zgadzam się	zgadzam się w większości	trochę zgadzam się	nie zgadzam się
Próba ogólnopolska	25,3	39,6	29,4	5,7
Województwo opolskie				
Ogółem	28,0	43,2	25,7	3,1
Chłopcy	33,3	44,6	19,8	2,3
Dziewczęta	22,7	41,8	31,6	3,9
Gimnazjum				
Ogółem	31,1	43,2	24,1	1,6
Chłopcy	35,2	44,7	19,0	1,1
Dziewczęta	26,9	41,7	29,3	2,1
I klasa	33,1	41,9	23,8	1,2
II klasa	29,8	45,0	23,4	1,8
III klasa	29,8	43,2	25,3	1,7
Opole	36,7	42,9	20,4	0,0
Miasta powiatowe	32,2	43,9	23,2	0,7
Inne miasta	33,1	39,2	25,9	1,8
Wieś	25,8	46,1	25,1	3,0
Szkoły ponadgimnazjalne				
Ogółem	23,8	43,1	28,0	5,1
Chłopcy	30,5	44,4	21,1	4,0
Dziewczęta	17,1	41,9	34,8	6,2
I klasa	24,3	42,6	28,6	4,5
II klasa	23,4	43,5	27,4	5,7
Licea	23,3	43,2	27,5	6,0
Chłopcy	31,0	45,1	18,9	5,0
Dziewczęta	17,7	41,9	33,7	6,7
Inne szkoły	24,5	43,1	28,5	3,9
Chłopcy	30,2	43,7	23,0	3,1
Dziewczęta	16,0	42,2	36,6	5,2
Opole	19,9	45,7	27,4	7,0
Miasta powiatowe	25,8	39,4	27,1	7,7
Inne miasta	28,7	41,5	29,3	0,5
Wieś	25,5	44,1	29,1	1,3

TABELA 7. Młodzież, która zgadza lub nie zgadza się ze stwierdzeniem „Lubię siebie takim, jakim jestem” (%)

	całkowicie zgadzam się	zgadzam się w większości	trochę zgadzam się	nie zgadzam się
Próba ogólnopolska	45,8	30,9	17,0	6,3
Województwo opolskie				
Ogółem	42,7	38,6	15,5	3,2
Chłopcy	50,3	38,8	9,3	1,6
Dziewczęta	34,8	38,4	21,9	4,9
Gimnazjum				
Ogółem	47,3	38,0	13,1	1,6
Chłopcy	54,1	37,6	8,0	0,3
Dziewczęta	39,9	38,6	18,5	3,0
I klasa	50,5	37,4	11,1	1,0
II klasa	45,5	37,6	14,8	2,1
III klasa	43,9	39,6	14,4	2,1
Opole	49,8	36,5	13,7	0,0
Miasta powiatowe	45,6	37,9	15,3	1,2
Inne miasta	49,3	37,5	10,9	2,3
Wieś	46,1	39,3	12,3	2,3
Szkoły ponadgimnazjalne				
Ogółem	36,7	39,3	18,7	5,3
Chłopcy	45,0	40,5	11,0	3,5
Dziewczęta	28,4	38,2	26,2	7,2
I klasa	36,7	40,4	19,1	3,8
II klasa	36,5	38,4	18,5	6,6
Licea	34,5	39,6	20,2	5,7
Chłopcy	45,6	41,5	9,9	3,0
Dziewczęta	26,6	38,2	27,6	7,6
Inne szkoły	39,3	38,9	17,0	4,8
Chłopcy	44,4	39,5	12,3	3,8
Dziewczęta	31,9	38,1	23,7	6,3
Opole	32,1	39,7	20,8	7,4
Miasta powiatowe	37,6	36,8	18,7	6,9
Inne miasta	44,3	40,5	14,1	1,1
Wieś	39,2	40,7	17,8	2,3

TABELA 8. Młodzież, która zgadza lub nie zgadza się ze stwierdzeniem „Jestem zadowolony z tego, jak żyję” (%)

	całkowicie zgadzam się	zgadzam się w większości	trochę zgadzam się	nie zgadzam się
Próba ogólnopolska	39,0	38,4	17,5	5,1
Województwo opolskie				
Ogółem	41,8	39,7	16,0	2,5
Chłopcy	48,1	39,4	11,1	1,4
Dziewczęta	35,6	39,9	20,9	3,6
Gimnazjum				
Ogółem	46,8	37,6	14,1	1,5
Chłopcy	53,1	36,8	9,6	,5
Dziewczęta	40,1	38,5	18,8	2,6
I klasa	50,1	36,9	12,0	1,0
II klasa	45,4	38,2	15,1	1,3
III klasa	42,9	38,2	16,2	2,7
Opole	46,6	41,9	11,5	0,0
Miasta powiatowe	46,8	37,2	15,0	1,0
Inne miasta	48,6	33,6	15,3	2,5
Wieś	45,1	39,7	13,1	2,1
Szkoły ponadgimnazjalne				
Ogółem	35,2	42,4	18,7	3,7
Chłopcy	40,8	43,1	13,5	2,6
Dziewczęta	29,7	41,8	23,7	4,8
I klasa	35,5	43,4	18,1	3,0
II klasa	35,0	41,6	19,1	4,3
Licea	35,0	40,9	20,5	3,6
Chłopcy	42,0	40,5	14,8	2,7
Dziewczęta	30,1	41,2	24,5	4,2
Inne szkoły	35,5	44,1	16,3	4,1
Chłopcy	39,8	45,1	12,2	2,9
Dziewczęta	29,2	42,8	22,1	5,9
Opole	31,5	42,0	21,7	4,8
Miasta powiatowe	36,8	39,8	17,3	6,1
Inne miasta	41,8	43,5	13,6	1,1
Wieś	36,3	46,1	17,3	0,3

TABELA 9. Młodzież, która zgadza lub nie zgadza się ze stwierdzeniem „Czuję się akceptowany przez innych ludzi” (%)

	całkowicie zgadzam się	zgadzam się w większości	trochę zgadzam się	nie zgadzam się
Próba ogólnopolska	34,1	46,4	15,6	3,9
Województwo opolskie				
Ogółem	33,6	49,4	15,1	1,9
Chłopcy	38,1	48,1	12,4	1,4
Dziewczęta	29,4	50,5	17,7	2,4
Gimnazjum				
Ogółem	37,7	46,5	14,2	1,6
Chłopcy	41,8	45,7	11,4	1,1
Dziewczęta	33,4	47,3	17,1	2,2
I klasa	39,1	45,8	13,8	1,3
II klasa	35,9	46,9	15,2	2,0
III klasa	37,5	47,2	13,8	1,5
Opole	40,6	46,8	12,6	0,0
Miasta powiatowe	36,3	47,2	15,5	1,0
Inne miasta	39,3	47,5	11,1	2,1
Wieś	36,6	44,6	16,2	2,6
Szkoły ponadgimnazjalne				
Ogółem	28,6	53,0	16,1	2,3
Chłopcy	32,9	51,5	13,8	1,8
Dziewczęta	24,4	54,5	18,3	2,8
I klasa	28,6	54,7	14,7	2,0
II klasa	28,4	51,8	17,2	2,6
Licea	28,0	53,3	15,9	2,8
Chłopcy	34,7	50,7	12,2	2,4
Dziewczęta	23,1	55,1	18,6	3,1
Inne szkoły	29,2	52,7	16,3	1,8
Chłopcy	31,3	52,2	15,2	1,3
Dziewczęta	26,2	53,4	17,9	2,5
Opole	28,4	53,5	15,2	2,9
Miasta powiatowe	27,6	53,7	14,9	3,8
Inne miasta	33,9	49,7	16,4	0,0
Wieś	26,9	53,1	19,1	0,9

4.1.2 Pozytywne emocje

Kolejnym obszarem pytań odnoszącym się do zdrowia psychicznego są pytania dotyczące przeżywania pozytywnych emocji. Rozwój emocjonalny w okresie dojrzewania charakteryzuje się dużą zmiennością. W początkowym etapie dojrzewania przypadającym na okres gimnazjum przeważają emocje negatywne, co jest widoczne szczególnie u dziewcząt. W drugim etapie odnoszącym się do uczniów ze szkół ponadgimnazjalnych obserwuje się stopniowe obniżanie się przewagi emocji negatywnych na rzecz emocji pozytywnych. Stanowi to jeden z objawów świadczących o stabilizacji emocjonalnej nastolatków, a tym samym o prawidłowym rozwoju emocjonalnym.

W prezentowanych badaniach uczniowie odpowiadali na trzy pytania dotyczące emocji pozytywnych. Badane osoby poproszono, aby myśląc o ostatnich 4 tygodniach pomyślały przez ile dni:

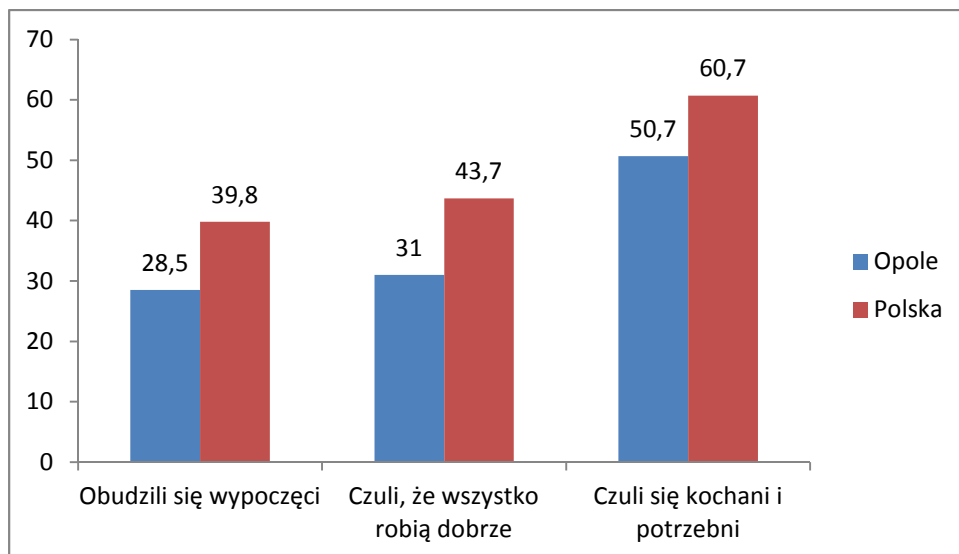
- budzili się wypoczęci;
- czuli, że wszystko robią dobrze;
- czuli się kochani i potrzebni.

Możliwe były cztery kategorie odpowiedzi: wcale, od 1 do 3 dni, od 4 do 6 dni, od 7 do 14 dni, od 15 do 28 dni.

Rozkład odpowiedzi na te pytania umieszczono w tabelach na końcu tego podrozdziału.

Pierwszym etapem analizy było porównanie odpowiedzi uczniów z województwa opolskiego wobec badanych z pozostałych pięciu województw w Polsce. Stwierdzono, że częściej odczuwali emocje pozytywne uczniowie spoza województwa opolskiego. Dotyczy to wszystkich trzech stwierdzeń (ryc. 6).

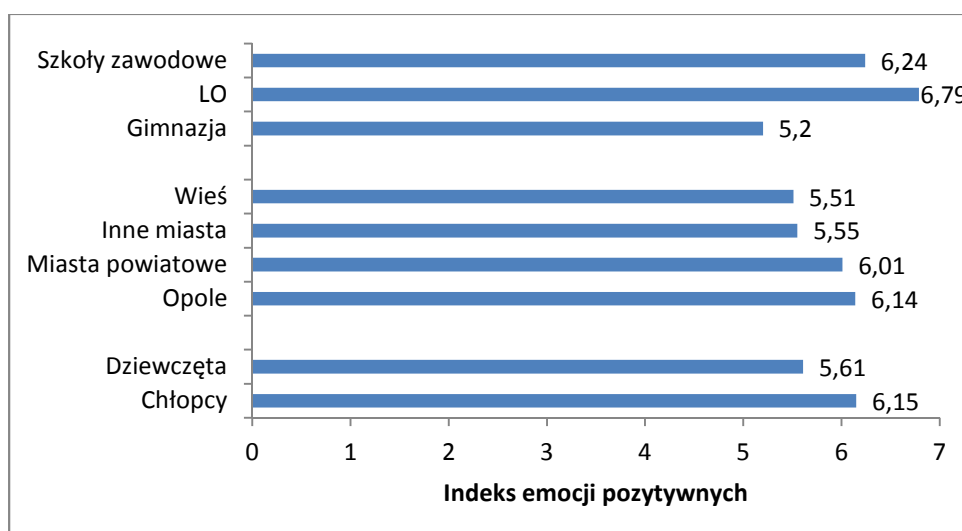
Wpływ płci zmieniał się w zależności od analizowanej emocji. Dla dwóch pierwszych: budzenia się wypoczętym oraz poczucia, że badani robią wszystko dobrze, lepsze wyniki uzyskali chłopcy. W stosunku do trzeciej badanej emocji: poczucia bycia kochanym i potrzebnym wpływ płci nie był widoczny. Wpływ wieku zarysował się zgodnie z przewidywanymi prawidłowościami rozwojowymi co oznacza, że częściej przeżywanie pozytywnych emocji deklarowali uczniowie ze szkół ponadgimnazjalnych, w porównaniu z uczniami z gimnazjów.

Rycina 6. Odsetki młodzieży, która przynajmniej co drugi dzień w ostatnim miesiącu odczuwała emocje pozytywne

Kolejnym etapem było zdefiniowanie wskaźnika sumarycznego emocji pozytywnych przyjmującego zakres od 0 do 12 punktów. W województwie opolskim średnia wartość indeksu kształtowała się na poziomie 5,82 (SD=3,87) wobec 6,78 (SD=3,41) w próbie uczniów z pięciu innych województw.

Wyniki analiz dotyczących średnich ocen indeksu emocji pozytywnych uczniów z województwa opolskiego w zależności od cech demograficznych przedstawiono na rycinie 7.

Rycina 7. Indeks emocji pozytywnych według wybranych cech demograficznych ankietowanej młodzieży

Średnia wartość tego sumarycznego indeksu była większa dla chłopców niż dla dziewcząt. Czynnikiem różnicującym był wiek, gdzie najwyższy średni indeks odnotowano dla starszych uczniów w porównaniu z młodszymi. Istotnym czynnikiem różnicującym jest także lokalizacja szkoły. Wartość indeksu emocji pozytywnych rośnie w zależności od lokalizacji szkoły. Najwyższą wartość indeksu stwierdzono wśród uczniów z Opolą, najniższą wśród uczniów ze wsi (ryc. 7).

TABELA 10. Liczba dni w ciągu ostatnich 4 tygodni, w których młodzież obudziła się wyczęta

	wczaj	od 1 do 3 dni	od 4 do 6 dni	od 7 do 15 dni	od 15 do 28 dni
Próba ogólnopolska	21,2	21,0	18,0	18,8	21,0
Województwo opolskie					
Ogółem	29,8	25,7	16,0	8,0	20,5
Chłopcy	30,7	20,0	15,1	8,8	25,4
Dziewczęta	29,0	31,0	16,9	7,2	15,9
Gimnazjum					
Ogółem	35,8	27,0	13,3	3,8	20,1
Chłopcy	37,2	21,9	12,2	4,8	23,9
Dziewczęta	34,3	31,8	14,4	2,9	16,6
I klasa	34,7	26,9	12,1	3,5	22,8
II klasa	35,3	27,8	14,7	3,2	19,0
III klasa	37,9	26,3	13,4	5,1	17,3
Opole	37,3	27,3	13,3	0,0	22,1
Miasta powiatowe	37,7	29,3	14,0	1,7	17,3
Inne miasta	36,3	24,7	13,3	3,8	21,9
Wieś	32,1	26,2	12,5	8,3	20,9
Szkoły ponadgimnazjalne					
Ogółem	22,4	23,8	19,5	13,3	21,0
Chłopcy	22,6	17,4	18,8	13,9	27,3
Dziewczęta	22,0	29,9	20,3	12,7	15,1
I klasa	21,5	23,4	20,9	12,2	22,0
II klasa	22,9	24,1	18,5	14,2	20,3
Licea	18,1	24,3	23,4	15,7	18,5
Chłopcy	18,7	16,4	25,3	16,4	23,2
Dziewczęta	17,7	29,7	22,2	15,2	15,2
Inne szkoły	26,1	18,0	13,1	11,9	30,9
Chłopcy	29,7	30,4	17,1	8,2	14,6
Dziewczęta	27,6	23,2	14,8	10,3	24,1
Opole	21,7	25,1	21,3	14,6	17,3
Miasta powiatowe	15,4	21,7	15,6	23,5	23,8
Inne miasta	25,4	18,4	28,9	2,6	24,7
Wieś	30,3	27,4	15,5	4,4	22,4

TABELA 11. Liczba dni w ciągu ostatnich 4 tygodni, w których młodzież czuła, że wszystko robi dobrze

	wcale	od 1 do 3 dni	od 4 do 6 dni	od 7 do 15 dni	od 15 do 28 dni
Próba ogólnopolska	14,6	20,2	21,5	24,3	19,4
Województwo opolskie					
Ogółem	24,1	24,7	20,2	8,4	22,6
Chłopcy	24,4	20,0	18,5	8,6	28,6
Dziewczeta	23,7	29,1	21,8	8,3	17,0
Gimnazjum					
Ogółem	29,3	27,0	18,7	4,0	21,1
Chłopcy	30,0	22,0	17,4	4,3	26,4
Dziewczeta	28,7	31,7	19,9	3,6	16,1
I klasa	30,1	26,2	16,5	4,5	22,7
II klasa	29,5	28,5	19,0	2,7	20,3
III klasa	28,0	26,4	21,7	4,3	19,5
Opole	23,7	29,3	20,5	0,0	26,5
Miasta powiatowe	28,9	29,8	18,3	2,1	20,9
Inne miasta	33,0	23,4	17,9	4,9	20,9
Wieś	29,0	25,7	19,1	7,2	19,1
Szkoły ponadgimnazjalne					
Ogółem	17,3	21,8	22,1	14,2	24,6
Chłopcy	17,1	17,5	19,9	14,1	31,4
Dziewczeta	17,4	25,8	24,2	14,3	18,2
I klasa	18,9	22,3	21,6	15,3	21,9
II klasa	16,0	21,3	22,6	13,3	26,7
Licea	14,5	20,8	23,3	16,4	24,9
Chłopcy	13,9	16,2	21,2	16,2	32,4
Dziewczeta	15,0	24,0	24,8	16,6	19,7
Inne szkoły	20,9	22,8	20,6	11,4	24,3
Chłopcy	20,2	18,4	18,7	12,2	30,6
Dziewczeta	21,8	28,9	23,2	10,4	15,7
Opole	17,5	22,1	23,8	16,4	20,2
Miasta powiatowe	12,3	19,7	16,1	23,3	28,6
Inne miasta	19,3	25,5	21,4	2,6	31,3
Wieś	21,5	21,5	26,9	6,0	24,1

TABELA 12. Liczba dni w ciągu ostatnich 4 tygodni, w których młodzież czuła się kochana i potrzebna

	wczaj	od 1 do 3 dni	od 4 do 6 dni	od 7 do 15 dni	od 15 do 28 dni
Próba ogólnopolska	13,6	13,7	12,0	17,2	43,5
Województwo opolskie					
Ogółem	21,1	15,5	12,7	5,9	44,8
Chłopcy	23,9	12,4	12,5	5,0	46,2
Dziewczęta	18,1	18,5	13,0	6,8	43,6
Gimnazjum					
Ogółem	25,0	17,0	12,7	3,6	41,7
Chłopcy	27,3	13,9	12,9	3,5	42,4
Dziewczęta	23,0	19,9	12,4	3,6	41,1
I klasa	24,2	17,1	11,4	3,2	44,1
II klasa	25,0	17,1	14,7	2,7	40,5
III klasa	26,4	16,7	12,2	5,1	39,6
Opole	22,8	14,0	12,0	0,0	51,2
Miasta powiatowe	23,6	17,5	13,6	1,2	44,1
Inne miasta	29,0	15,6	10,5	3,8	41,1
Wieś	24,7	18,8	13,5	7,8	35,2
Szkoły ponadgimnazjalne					
Ogółem	15,7	13,6	12,8	9,0	48,9
Chłopcy	19,4	10,5	12,0	7,0	51,1
Dziewczęta	12,1	16,6	13,6	10,9	46,8
I klasa	15,6	14,7	13,0	8,9	47,8
II klasa	15,7	13,0	12,6	9,1	49,6
Licea	13,7	12,4	13,4	9,5	51,0
Chłopcy	18,5	8,3	12,1	6,5	54,6
Dziewczęta	10,2	15,3	14,3	11,7	48,5
Inne szkoły	18,1	15,2	12,1	8,4	46,2
Chłopcy	20,1	12,6	11,9	7,5	47,9
Dziewczęta	20,1	12,6	11,9	7,5	47,9
Opole	14,9	13,8	13,0	11,8	46,5
Miasta powiatowe	11,3	10,5	10,7	12,3	55,2
Inne miasta	20,8	16,7	13,0	0,5	49,0
Wieś	19,1	15,4	15,0	4,7	45,8

4.1.3 Dolegliwości psychiczne

Kolejnym obszarem dotyczącym zdrowia psychicznego młodzieży są dolegliwości psychiczne. Odczuwanie dolegliwości psychicznych należy traktować jako objaw sytuacji trudnych, stres itd. w życiu nastolatków. Najczęściej nie są utożsamiane z chorobami somatycznymi. Choć należy pamiętać, że zdecydowana większość wymienionych dolegliwości może odnosić się do zaburzeń nastroju m. in. do depresji, która w okresie dorastania diagnozowana jest według niektórych źródeł nawet u 20% nastolatków. Ponieważ celem prezentowanych badań nie była diagnoza zaburzeń psychicznych to uzyskane wyniki należy traktować z dużą ostrożnością.

Badani, odnosząc się do ostatnich 4 tygodni odpowiadali przez ile dni:

- mieli problemy ze snem lub z zasypianiem;
- czuli się przygnębieni lub smutni;
- trudno było im się zrelaksować;
- byli zdenerwowani lub spięci;
- mieli zmienne nastroje;
- byli podirytowani lub zrzędlivi;
- dużo płakali;
- bali się czegoś.

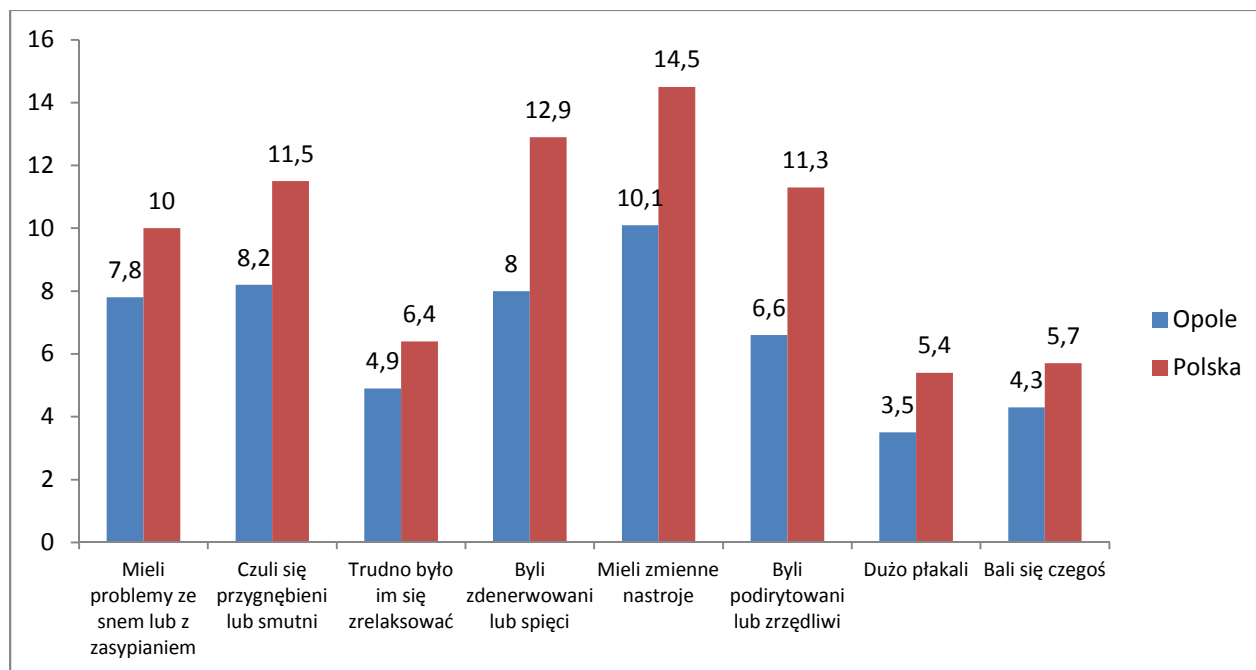
Możliwe były cztery kategorie odpowiedzi: wcale, od 1 do 3 dni, od 4 do 6 dni, od 7 do 14 dni, od 15 do 28 dni.

Rozkład odpowiedzi na te pytania umieszczono w tabelach na końcu tego podrozdziału.

Pierwszym etapem analizy, podobnie jak w odniesieniu do poprzednich analizowanych obszarów, było porównanie odpowiedzi uczniów z województwa opolskiego wobec badanych z pozostałych pięciu województw w Polsce. Wyniki tych analiz przedstawiono na rycinie 8. Stwierdzono, że częściej odczuwali dolegliwości psychiczne uczniowie spoza województwa opolskiego. Zależność jest widoczna w przypadku wszystkich badanych dolegliwości psychicznych (ryc. 8).

Następnie badano różnice w zależności od płci, wieku i miejsca zamieszkania badanych uczniów z województwa opolskiego. Dziewczeta częściej niż chłopcy oraz

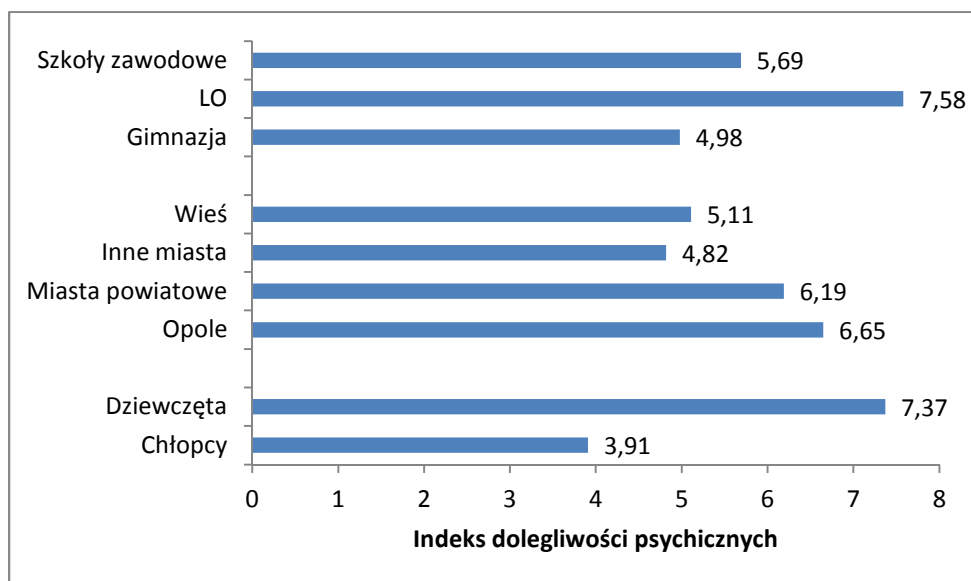
uczniowie szkół ponadgimnazjalnych w porównaniu z uczniami gimnazjów deklarowały odczuwanie dolegliwości psychicznych przynajmniej co drugi dzień w ostatnim miesiącu. Analizując wpływ lokalizacji szkoły stwierdzono, że najczęściej dolegliwości psychiczne odczuwali uczniowie z Opola lub z miast powiatowych.

Rycina 8. Odsetki młodzieży, która przynajmniej co drugi dzień w ostatnim miesiącu odczuwała dolegliwości psychiczne

W następnym etapie analiz zdefiniowano wskaźnik sumaryczny dolegliwości psychicznych przyjmujący zakres od 0 do 32 punktów. W województwie opolskim średnia wartość indeksu kształtowała się na poziomie 5,61 (SD=6,27) wobec 6,71 (SD=6,22) w próbie uczniów z pięciu innych województw.

Wyniki analiz dotyczących średnich ocen indeksu dolegliwości psychicznych uczniów z województwa opolskiego w zależności od cech demograficznych przedstawiono na rycinie 9. Najwyższe wartości indeksu dolegliwości psychicznych uzyskano dla: dziewcząt, uczniów z liceów ogólnokształcących oraz mieszkańców miast powiatowych i Opola.

Rycina 9. Indeks dolegliwości psychicznych według wybranych cech demograficznych ankietowanej młodzieży

TABELA 13. Liczba dni w ciągu ostatnich 4 tygodni, w których młodzież miała problemy ze snem lub z zasypianiem (%)

	wcale	od 1 do 3 dni	od 4 do 6 dni	od 7 do 15 dni	od 15 do 28 dni
Próba ogólnopolska	54,6	24,5	10,9	5,3	4,7
Województwo opolskie					
Ogółem	58,6	25,0	8,6	1,8	6,0
Chłopcy	65,4	21,7	5,8	1,5	5,6
Dziewczeta	52,0	28,2	11,3	2,1	6,4
Gimnazjum					
Ogółem	63,9	23,3	6,3	0,9	5,6
Chłopcy	71,6	18,5	4,1	0,7	5,1
Dziewczeta	55,8	28,4	8,5	1,2	6,1
I klasa	69,0	20,3	4,6	1,1	5,0
II klasa	62,1	24,4	7,8	1,1	4,6
III klasa	57,6	27,0	7,1	0,6	7,7
Opole	64,2	24,0	8,0	0,0	3,8
Miasta powiatowe	54,8	25,8	9,0	1,0	9,4
Inne miasta	67,5	22,5	4,4	0,8	4,8
Wieś	71,2	20,8	4,0	1,4	2,6
Szkoły ponadgimnazjalne					
Ogółem	51,7	27,2	11,7	2,9	6,5
Chłopcy	56,6	26,4	8,2	2,6	6,2
Dziewczeta	46,9	28,0	15,0	3,3	6,8
I klasa	52,2	28,0	11,3	2,2	6,3
II klasa	51,3	26,5	11,9	3,5	6,8
Licea	48,4	27,4	12,7	3,3	8,2
Chłopcy	53,7	24,9	8,6	3,3	9,5
Dziewczeta	44,6	29,2	15,5	3,3	7,4
Inne szkoły	55,6	26,8	10,4	2,7	4,5
Chłopcy	58,9	27,6	7,9	2,3	3,3
Dziewczeta	51,1	25,7	13,9	3,2	6,1
Opole	46,8	27,7	14,2	3,0	8,3
Miasta powiatowe	52,8	25,4	10,3	5,1	6,4
Inne miasta	57,6	29,0	8,8	0,5	4,1
Wieś	55,6	27,5	10,3	1,9	4,7

TABELA 14. Liczba dni w ciągu ostatnich 4 tygodni, w których młodzież czuła się przygnębiona lub smutna (%)

	wcałe	od 1 do 3 dni	od 4 do 6 dni	od 7 do 15 dni	od 15 do 28 dni
Próba ogólnopolska	38,4	33,7	16,4	7,0	4,5
Województwo opolskie					
Ogółem	49,6	30,8	11,4	2,4	5,8
Chłopcy	62,9	23,7	8,1	1,1	4,2
Dziewczęta	36,3	37,8	14,8	3,6	7,5
Gimnazjum					
Ogółem	56,1	28,3	8,2	1,4	6,0
Chłopcy	69,1	20,8	5,3	0,8	4,0
Dziewczęta	42,7	35,9	11,1	2,1	8,2
I klasa	63,3	23,2	6,6	0,9	6,0
II klasa	52,5	31,4	8,9	1,5	5,7
III klasa	49,4	32,5	9,6	2,0	6,5
Opole	56,3	30,4	9,1	0,0	4,2
Miasta powiatowe	52,7	29,4	9,5	1,1	7,3
Inne miasta	58,9	25,7	8,0	1,4	6,0
Wieś	57,6	28,3	6,3	2,4	5,4
Szkoły ponadgimnazjalne					
Ogółem	40,7	34,2	15,9	3,6	5,6
Chłopcy	54,1	27,8	12,0	1,6	4,5
Dziewczęta	28,0	40,3	19,6	5,5	6,6
I klasa	44,0	31,6	16,0	1,9	6,5
II klasa	38,3	36,1	15,7	5,0	4,9
Licea	34,9	37,3	17,6	4,4	5,8
Chłopcy	50,0	29,1	14,7	1,8	4,4
Dziewczęta	24,5	42,9	19,6	6,3	6,7
Inne szkoły	48,0	30,3	13,6	2,8	5,3
Chłopcy	57,4	26,6	9,6	1,8	4,6
Dziewczęta	34,3	35,5	19,4	4,3	6,5
Opole	35,4	36,0	18,8	4,4	5,4
Miasta powiatowe	38,4	36,1	14,8	6,4	4,3
Inne miasta	47,7	34,5	10,7	0,0	7,1
Wieś	48,7	28,3	14,9	1,6	6,5

TABELA 15. Liczba dni w ciągu ostatnich 4 tygodni, w których młodzieży trudno było się zrelaksować

	wcale	od 1 do 3 dni	od 4 do 6 dni	od 7 do 15 dni	od 15 do 28 dni
Próba ogólnopolska	56,1	26,9	10,6	4,0	2,4
Województwo opolskie					
Ogółem	65,4	21,8	7,9	1,5	3,4
Chłopcy	73,3	17,1	5,7	0,7	3,2
Dziewczęta	57,7	26,4	10,0	2,3	3,6
Gimnazjum					
Ogółem	71,3	18,8	5,6	0,8	3,5
Chłopcy	77,3	14,9	3,7	0,6	3,5
Dziewczęta	65,2	22,8	7,5	1,1	3,4
I klasa	74,8	16,3	4,9	0,7	3,3
II klasa	70,2	20,5	4,8	1,4	3,1
III klasa	67,3	20,7	7,5	0,6	3,9
Opole	76,1	16,0	4,9	0,0	3,0
Miasta powiatowe	67,3	20,3	7,5	0,4	4,5
Inne miasta	73,0	17,2	4,6	1,0	4,2
Wieś	72,9	19,5	4,2	1,6	1,8
Szkoły ponadgimnazjalne					
Ogółem	57,5	25,9	10,9	2,4	3,3
Chłopcy	67,5	20,3	8,5	0,8	2,9
Dziewczęta	48,1	31,1	13,2	3,9	3,7
I klasa	60,6	23,9	9,9	2,5	3,1
II klasa	55,2	27,1	11,8	2,3	3,6
Licea	52,5	27,8	12,8	3,3	3,6
Chłopcy	62,5	20,2	12,9	1,2	3,2
Dziewczęta	45,8	32,9	12,7	4,8	3,8
Inne szkoły	63,7	23,5	8,6	1,2	3,0
Chłopcy	72,0	20,3	4,6	0,5	2,6
Dziewczęta	52,4	27,9	14,1	2,1	3,5
Opole	50,7	28,6	14,4	3,0	3,3
Miasta powiatowe	59,3	23,3	10,1	3,8	3,5
Inne miasta	66,9	24,4	4,1	0,5	4,1
Wieś	62,0	25,0	9,6	0,9	2,5

TABELA 16. Liczba dni w ciągu ostatnich 4 tygodni, w których młodzieży była zdenerwowana lub spięta

	Wcale	od 1 do 3 dni	od 4 do 6 dni	od 7 do 15 dni	od 15 do 28 dni
Próba ogólnopolska	33,4	36,5	17,2	8,1	4,8
Województwo opolskie					
Ogółem	43,2	34,9	13,9	3,0	5,0
Chłopcy	52,5	31,3	10,3	1,5	4,4
Dziewczęta	34,1	38,5	17,5	4,4	5,5
Gimnazjum					
Ogółem	50,3	33,5	10,6	1,5	4,1
Chłopcy	58,7	28,4	8,5	1,0	3,4
Dziewczęta	41,5	38,7	12,8	2,1	4,9
I klasa	56,9	29,8	9,1	0,6	3,6
II klasa	48,3	33,7	12,0	2,0	4,0
III klasa	42,2	39,0	11,4	2,2	5,2
Opole	51,7	32,7	11,8	0,0	3,8
Miasta powiatowe	48,2	34,4	11,1	0,1	6,2
Inne miasta	53,5	31,1	9,6	2,0	3,8
Wieś	49,4	34,7	10,5	3,3	2,1
Szkoły ponadgimnazjalne					
Ogółem	33,6	36,9	18,5	4,9	6,1
Chłopcy	43,5	35,3	13,0	2,3	5,9
Dziewczęta	24,3	38,4	23,6	7,4	6,3
I klasa	37,4	33,5	19,3	3,6	6,2
II klasa	31,0	39,5	17,7	5,9	5,9
Licea	27,5	37,9	21,1	6,6	6,9
Chłopcy	38,4	35,7	16,1	3,3	6,5
Dziewczęta	20,0	39,4	24,6	8,9	7,1
Inne szkoły	41,1	35,5	15,2	3,0	5,2
Chłopcy	47,9	34,9	10,4	1,5	5,3
Dziewczęta	31,8	36,2	22,0	5,0	5,0
Opole	28,7	37,8	21,2	5,7	6,6
Miasta powiatowe	30,7	38,7	16,0	8,7	5,9
Inne miasta	46,4	33,0	14,4	0,5	5,7
Wieś	38,2	35,7	18,6	1,6	5,9

TABELA 17. Liczba dni w ciągu ostatnich 4 tygodni, w których młodzież miała zmienne nastroje

	wcale	od 1 do 3 dni	od 4 do 6 dni	od 7 do 15 dni	od 15 do 28 dni
Próba ogólnopolska	34,1	35,3	16,1	9,3	5,2
Województwo opolskie					
Ogółem	40,6	35,5	13,8	3,2	6,9
Chłopcy	55,9	29,9	7,6	1,9	4,7
Dziewczęta	25,6	41,0	19,9	4,5	9,0
Gimnazjum					
Ogółem	44,2	36,6	10,8	1,7	6,7
Chłopcy	57,8	30,6	6,0	1,1	4,5
Dziewczęta	30,1	42,8	15,7	2,4	9,0
I klasa	47,8	34,8	8,8	1,9	6,7
II klasa	42,4	39,4	10,3	1,7	6,2
III klasa	40,7	36,1	14,4	1,3	7,5
Opole	51,0	35,6	8,8	0,0	4,6
Miasta powiatowe	39,5	38,7	11,3	0,9	9,6
Inne miasta	46,9	34,9	10,8	1,2	6,2
Wieś	44,5	36,0	11,0	4,1	4,4
Szkoły ponadgimnazjalne					
Ogółem	35,9	34,0	17,8	5,2	7,1
Chłopcy	53,1	28,9	9,9	3,2	4,9
Dziewczęta	19,6	38,8	25,4	7,1	9,1
I klasa	39,3	33,8	15,6	3,8	7,5
II klasa	33,3	34,2	19,4	6,4	6,7
Licea	31,2	33,9	20,5	6,4	8,0
Chłopcy	52,8	27,2	11,6	3,3	5,1
Dziewczęta	16,5	38,5	26,6	8,5	9,9
Inne szkoły	41,8	34,0	14,4	3,7	6,1
Chłopcy	53,5	30,5	8,1	3,1	4,8
Dziewczęta	25,4	38,9	23,2	4,6	7,9
Opole	30,4	35,2	19,7	6,9	7,8
Miasta powiatowe	33,3	35,5	17,0	8,1	6,1
Inne miasta	45,9	35,6	10,8	0,5	7,2
Wieś	43,1	28,9	19,3	1,6	7,1

TABELA 18. Liczba dni w ciągu ostatnich 4 tygodni, w których młodzież była podirytowana lub zrzędliva

	wcale	od 1 do 3 dni	od 4 do 6 dni	od 7 do 15 dni	od 15 do 28 dni
Próba ogólnopolska	43,9	29,5	15,3	7,2	4,1
Województwo opolskie					
Ogółem	54,9	28,2	10,3	2,3	4,3
Chłopcy	66,4	21,8	6,8	1,4	3,6
Dziewczęta	43,6	34,5	13,8	3,0	5,1
Gimnazjum					
Ogółem	63,7	24,6	7,1	0,9	3,7
Chłopcy	74,8	17,2	4,8	0,3	2,9
Dziewczęta	52,3	32,2	9,5	1,6	4,4
I klasa	69,5	21,6	4,4	1,2	3,3
II klasa	61,9	26,5	7,7	0,8	3,1
III klasa	56,6	27,1	10,5	0,9	4,9
Opole	62,3	27,3	7,7	0,0	2,7
Miasta powiatowe	59,6	27,1	7,6	0,4	5,3
Inne miasta	65,2	22,6	6,4	1,6	4,2
Wieś	68,0	21,9	6,7	1,6	1,8
Szkoły ponadgimnazjalne					
Ogółem	43,0	33,0	14,6	4,1	5,3
Chłopcy	54,3	28,4	9,5	3,2	4,6
Dziewczęta	32,5	37,4	19,3	4,9	5,9
I klasa	47,9	30,8	13,4	2,6	5,3
II klasa	39,6	34,6	15,5	5,1	5,2
Licea	33,4	36,0	18,2	5,8	6,6
Chłopcy	43,5	32,4	11,6	5,7	6,8
Dziewczęta	26,6	38,4	22,6	5,9	6,5
Inne szkoły	55,0	29,4	10,2	1,8	3,6
Chłopcy	63,9	24,9	7,8	0,8	2,6
Dziewczęta	42,7	35,6	13,5	3,2	5,0
Opole	37,6	35,6	14,7	5,7	6,4
Miasta powiatowe	35,2	33,9	18,9	5,9	6,1
Inne miasta	59,0	30,0	7,9	0,5	2,6
Wieś	53,4	29,0	13,3	0,6	3,7

TABELA 19. Liczba dni w ciągu ostatnich 4 tygodni, w których młodzież dużo płakała

	wczaj	od 1 do 3 dni	od 4 do 6 dni	od 7 do 15 dni	od 15 do 28 dni
Próba ogólnopolska	71,6	17,5	5,5	2,6	2,8
Województwo opolskie					
Ogółem	74,3	16,2	5,0	1,3	3,2
Chłopcy	90,6	5,8	1,4	0,3	1,9
Dziewczęta	57,9	26,6	8,5	2,4	4,6
Gimnazjum					
Ogółem	76,4	15,3	4,1	0,7	3,5
Chłopcy	90,3	5,8	1,6	0,2	2,1
Dziewczęta	62,1	25,0	6,8	1,2	4,9
I klasa	80,1	12,0	3,1	0,6	4,2
II klasa	74,3	18,1	3,4	0,8	3,4
III klasa	73,2	17,0	6,7	0,7	2,4
Opole	78,8	15,1	1,5	0,0	4,6
Miasta powiatowe	72,9	17,6	4,9	0,1	4,5
Inne miasta	78,8	12,2	4,6	1,0	3,4
Wieś	77,3	15,4	4,0	1,4	1,9
Szkoły ponadgimnazjalne					
Ogółem	71,4	17,5	6,1	2,1	2,9
Chłopcy	91,2	5,7	1,2	0,4	1,5
Dziewczęta	52,7	28,6	10,7	3,7	4,3
I klasa	70,2	19,2	5,9	1,3	3,4
II klasa	72,1	16,3	6,3	2,9	2,4
Licea	67,2	19,4	7,5	3,0	2,9
Chłopcy	91,0	5,1	1,8	0,9	1,2
Dziewczęta	50,8	29,2	11,4	4,5	4,1
Inne szkoły	76,8	15,1	4,3	1,0	2,8
Chłopcy	91,5	5,9	0,8	0,0	1,8
Dziewczęta	56,3	27,7	9,2	2,5	4,3
Opole	66,8	20,4	7,1	2,7	3,0
Miasta powiatowe	72,6	15,9	5,6	3,3	2,6
Inne miasta	78,0	13,1	6,3	1,0	1,6
Wieś	74,5	16,8	4,7	0,3	3,7

TABELA 20. Liczba dni w ciągu ostatnich 4 tygodni, w których młodzież bała się czegoś

	wcale	od 1 do 3 dni	od 4 do 6 dni	od 7 do 15 dni	od 15 do 28 dni
Próba ogólnopolska	68,4	20,2	5,7	2,8	2,9
Województwo opolskie					
Ogółem	72,8	18,6	4,3	0,8	3,5
Chłopcy	82,1	11,8	3,0	0,3	2,8
Dziewczęta	63,7	25,3	5,6	1,3	4,1
Gimnazjum					
Ogółem	77,1	16,9	2,8	0,2	3,0
Chłopcy	85,5	9,5	2,1	0,1	2,8
Dziewczęta	68,4	24,4	3,6	0,4	3,2
I klasa	81,8	13,5	2,4	0,0	2,3
II klasa	75,9	17,6	3,1	0,3	3,1
III klasa	71,3	21,1	3,2	0,6	3,8
Opole	78,0	16,2	2,3	0,0	3,5
Miasta powiatowe	75,9	17,8	2,5	0,3	3,5
Inne miasta	75,7	16,3	3,7	0,4	3,9
Wieś	78,7	16,5	3,0	0,4	1,4
Szkoły ponadgimnazjalne					
Ogółem	67,3	20,9	6,2	1,5	4,1
Chłopcy	77,3	15,0	4,3	0,5	2,9
Dziewczęta	57,7	26,5	8,1	2,4	5,3
I klasa	68,5	20,2	6,7	0,9	3,7
II klasa	66,4	21,4	5,9	2,0	4,3
Licea	64,3	22,7	7,0	1,7	4,3
Chłopcy	74,9	16,4	4,8	1,2	2,7
Dziewczęta	56,9	27,1	8,5	2,0	5,5
Inne szkoły	71,1	18,8	5,2	1,2	3,7
Chłopcy	79,3	13,8	3,8	0,0	3,1
Dziewczęta	59,7	25,7	7,1	2,9	4,6
Opole	63,1	23,7	5,9	2,4	4,9
Miasta powiatowe	69,2	18,6	6,6	2,0	3,6
Inne miasta	71,4	17,9	6,6	0,0	4,1
Wieś	69,4	20,4	6,2	0,3	3,7

4.1.4 Inne problemy i zaburzenia zachowania wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych

Prezentowany tu blok pytań podzielno na następujące obszary:

a) zaburzenia zachowania

Badanych poproszono aby zastanowili się, czy lekarz kiedykolwiek powiedział im, że mieli problemy emocjonalne, psychiczne lub zaburzenia zachowania; kategorie odpowiedzi: nie, nigdy; tak ale nie miałem żadnych problemów z tym w ciągu ostatnich 12 miesięcy; tak i miałem problemy z tym w ciągu ostatnich 12 miesięcy.

Porównano wyniki uzyskane dla uczniów z województwa opolskiego oraz z pozostałych pięciu województw w Polsce i stwierdzono, że problemy emocjonalne, psychiczne lub zaburzenia zachowania występują nieznacznie częściej u uczniów spoza województwa opolskiego (12,1% wobec 13%) (ryc. 10).

Problemy emocjonalne, psychiczne lub zaburzenia zachowania wśród badanych z województwa opolskiego występowały częściej u dziewcząt, uczniów klas I szkół ponadgimnazjalnych oraz mieszkańców miast innych niż powiatowe (tab. 21).

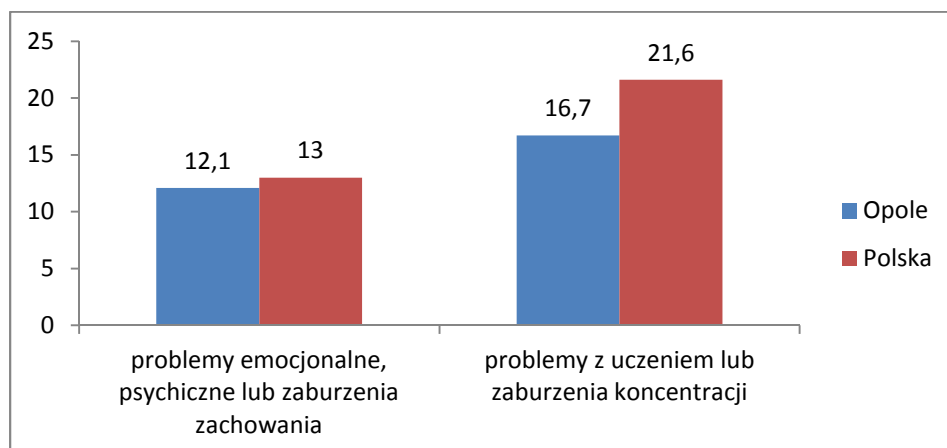
b) problemy z uczeniem się lub zaburzenia koncentracji

Zastosowano jedno pytanie i podobnie jak powyżej młodzież odpowiadała, czy lekarz kiedykolwiek powiedział im, że mieli problemy z uczeniem się lub zaburzenia koncentracji; kategorie odpowiedzi: nie, nigdy; tak ale nie miałem żadnych problemów z tym w ciągu ostatnich 12 miesięcy; tak i miałem problemy z tym w ciągu ostatnich 12 miesięcy.

Podobnie jak poprzednio porównano wyniki uzyskane dla uczniów z województwa opolskiego oraz z pozostałych województw uczestniczących w badaniu. Wykazano tu znaczną różnicę w tych dwóch populacjach – 16,7% młodzież z woj. opolskiego i 21,6% młodzież z pozostałych pięciu województw miała problemy z uczeniem się lub zaburzenia koncentracji uwagi (ryc. 10).

Problemy z uczeniem się lub zaburzenia koncentracji wśród badanych z województwa opolskiego występowały nieznacznie częściej wśród dziewcząt niż

chłopców, uczniów klas II szkół ponadgimnazjalnych niż klas I oraz wśród mieszkańców Opola (tab. 22).

Rycina 10. Odsetek uczniów ze szkół ponadgimnazjalnych, którym lekarz kiedykolwiek powiedział, że mieli problemy emocjonalne, psychiczne lub zaburzenia zachowania oraz problemy z uczeniem się lub zaburzenia koncentracji

W odniesieniu do dwóch opisanych powyżej obszarów należy zwrócić uwagę, że deklarowane przez młodzież występowanie zaburzenia lub problemu może być sygnałem niepokojącym zwiastującym prawdopodobieństwo poważnego zaburzenia psychicznego m. in. zaburzeń opozycyjno-buntowniczych, ADHD lub innych. Uczniowie odpowiadając na te pytania mieli odnieść się do sytuacji, w której informację o występowaniu danego objawu uzyskali od lekarza, można przypuszczać, że nie jest to jedynie ich subiektywne odczucie. Uzyskane wyniki należy jednak traktować z dużą ostrożnością, ponieważ prowadzone wyniki nie służą diagnostyce zaburzeń psychicznych.

c) zachowania związane z jedzeniem

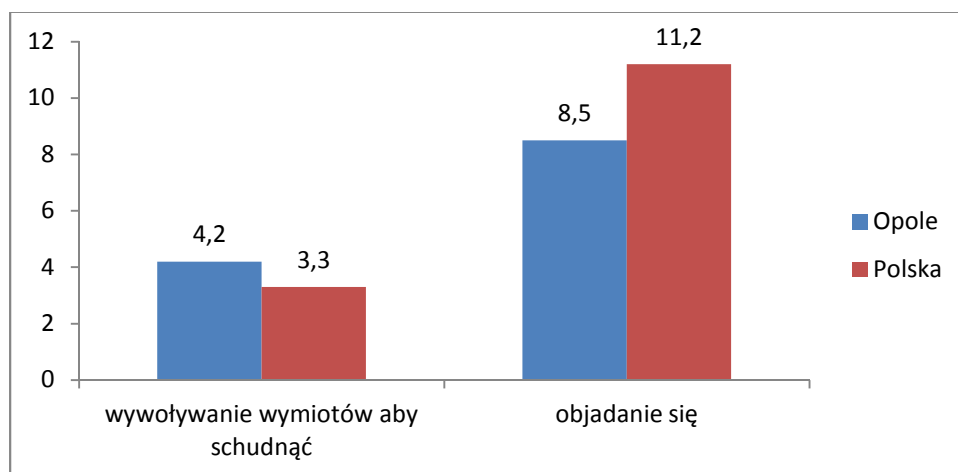
Badani odpowiadali na dwa pytania dotyczące tego, ile razy w ciągu ostatnich 4 tygodni robili następujące czynności:

- wywoływali wymioty aby schudnąć,
- objadali się (nie mogli przestać jeść).

Stwierdzono, że 4,2% uczniów z województwa opolskiego wywoływało w ostatnim miesiącu wymioty aby schudnąć (wobec 3,3% badanych z pozostałych pięciu województw). W odniesieniu do ataków objadania się wykazano, że częściej

występowały one wśród młodzieży spoza województwa opolskiego – 11,2% wobec 8,% badanych (ryc. 11).

Wykazano, że zarówno wywoływanie wymiotów aby schudnąć oraz objadanie się występowało częściej wśród dziewcząt, wśród uczniów z II klas szkół ponadgimnazjalnych oraz w Opolu. Wyniki przedstawiono w tabelach 23 i 24.

Rycina 11. Odsetek młodzieży ze szkół ponadgimnazjalnych, która przynajmniej raz w ciągu ostatnich 4 tygodni wywoływała wymioty aby schudnąć oraz objadała się

Podobnie jak w omawianych powyżej zaburzeniach zachowania oraz zaburzeniach koncentracji uwagi wyniki dotyczące zachowań związanych z jedzeniem powinny być traktowane z dużą ostrożnością i nie mogą być bezpośrednim dowodem na występowanie zaburzeń odżywiania w badanych populacjach młodzieży.

TABELA 21. Młodzież ze szkół ponadgimnazjalnych, której lekarz kiedykolwiek powiedział, że ma problemy emocjonalne, psychiczne lub zaburzenia zachowania (%)

	Nie, nigdy	Tak, ale nie miałem żadnych problemów z tym w ciągu ostatnich 12 miesięcy	Tak, i miałem problemy z tym w ciągu ostatnich 12 miesięcy
Próba ogólnopolska	87,0	7,0	6,0
Województwo opolskie			
Ogółem	87,9	7,2	4,9
Chłopcy	90,4	7,0	2,6
Dziewczęta	85,8	7,4	6,8
I klasa	86,5	8,8	4,7
II klasa	88,8	6,1	5,0
Licea	87,5	6,9	5,6
Chłopcy	90,7	6,4	2,9
Dziewczęta	85,5	7,2	7,2
Inne szkoły	88,2	7,9	3,9
Chłopcy	89,7	8,0	2,3
Dziewczęta	86,2	7,8	6,0
Opole	85,8	8,4	5,8
Miasta powiatowe	90,7	5,3	3,9
Inne miasta	78,3	21,7	0,0
Wieś	87,9	6,5	5,6

TABELA 22. Młodzież ze szkół ponadgimnazjalnych, której lekarz kiedykolwiek powiedział, że ma problemy z uczeniem lub zaburzenia koncentracji (%)

	Nie, nigdy	Tak, ale nie miałem żadnych problemów z tym w ciągu ostatnich 12 miesięcy	Tak, i miałem problemy z tym w ciągu ostatnich 12 miesięcy
Próba ogólnopolska	78,4	10,3	11,3
Województwo opolskie			
Ogółem	83,3	8,1	8,6
Chłopcy	84,8	8,1	7,1
Dziewczęta	82,2	8,1	9,7
I klasa	84,1	8,0	8,0
II klasa	82,8	8,1	9,1
Licea	82,2	7,3	10,5
Chłopcy	83,6	6,8	9,7
Dziewczęta	81,3	7,6	11,1
Inne szkoły	85,3	8,9	5,8
Chłopcy	86,3	9,0	4,7
Dziewczęta	83,9	8,9	7,1
Opole	81,4	9,6	8,9
Miasta powiatowe	84,4	6,1	9,4
Inne miasta	90,9	4,5	4,5
Wieś	85,8	8,5	5,7

TABELA 23. Młodzież ze szkół ponadgimnazjalnych, która w ostatnich 4 tygodniach wywoływała wymioty, aby schudnąć (%)

	Ani razu	Jeden lub dwa razy	Kilka razy
Próba ogólnopolska	96,8	2,1	1,1
Województwo opolskie			
Ogółem	95,8	2,5	1,7
Chłopcy	97,5	1,4	1,1
Dziewczęta	94,3	3,5	2,2
I klasa	96,3	2,4	1,3
II klasa	95,5	2,5	2,0
Licea	95,8	2,2	2,0
Chłopcy	97,3	1,2	1,5
Dziewczęta	94,8	2,9	2,3
Inne szkoły	95,9	2,7	1,4
Chłopcy	97,9	1,3	0,8
Dziewczęta	93,1	4,7	2,2
Opole	94,5	3,1	2,4
Miasta powiatowe	95,6	2,6	1,8
Inne miasta	96,9	3,1	0,0
Wieś	97,7	1,0	1,3

TABELA 24. Młodzież ze szkół ponadgimnazjalnych, która w ostatnich 4 tygodniach objadała się (%)

	Ani razu	Jeden lub dwa razy	Kilka razy
Próba ogólnopolska	66,1	22,7	11,2
Województwo opolskie			
Ogółem	72,4	19,1	8,5
Chłopcy	77,2	14,5	8,3
Dziewczęta	67,7	23,5	8,8
I klasa	73,5	19,5	7,0
II klasa	71,6	18,8	9,6
Licea	71,4	18,9	9,7
Chłopcy	75,9	13,0	11,1
Dziewczęta	68,5	22,8	8,7
Inne szkoły	73,6	19,3	7,1
Chłopcy	78,5	15,6	5,9
Dziewczęta	66,7	24,5	8,8
Opole	66,6	22,4	11,0
Miasta powiatowe	76,5	15,0	8,5
Inne miasta	75,0	19,4	5,6
Wieś	76,6	17,6	5,8

4.1.5 Próby zranienia się

Ostatnim omawianym obszarem dotyczących zdrowia psychicznego młodzieży są próby zranienia się.

Młodzież odpowiadała na pytanie: „Czy kiedykolwiek próbowałeś się zranić?”; kategorie odpowiedzi: nie, nigdy; tak, ponad rok temu; tak, w ciągu ostatniego roku; tak, w ciągu ostatnich 4 tygodni; tak, w ciągu ostatnich 7 dni.

Oryginalna wersja kwestionariusza CHIP-AE zawiera także pytanie o próby samobójcze. W naszych badaniach zrezygnowano z tego pytania, uznając że odpowiadanie na tak osobiste i drażliwe pytania wymaga większej intymności.

Stwierdzono, że uczniowie z województwa opolskiego próbowali zranić się rzadziej w porównaniu z uczniami z pozostałych pięciu województw. Wśród badanych z województwa opolskiego problem ten częściej dotyczył dziewcząt niż chłopców, uczniów gimnazjum w porównaniu ze starszymi kolegami. Wśród gimnazjalistów nie wykazano znacznych różnic w zależności od miejsca zamieszkania. Wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych stwierdzono, że najczęściej próby zranienia występowały wśród badanych z Opola oraz mieszkających na wsiach.

Wyniki przedstawiono w tabeli 25.

TABELA 25. Próby zranienia się

	Nie, nigdy	Tak, ponad rok temu	Tak, w ciągu ostatniego roku	Tak, w ciągu ostatnich 4 tygodni	Tak, w ciągu ostatnich 7 dni
Próba ogólnopolska	85,8	7,1	3,7	1,4	2,0
Województwo opolskie					
Ogółem	84,5	6,7	4,5	1,9	2,4
Chłopcy	90,4	3,8	2,4	1,1	2,3
Dziewczęta	78,8	9,5	6,6	2,7	2,4
Gimnazjum					
Ogółem	83,5	6,4	4,8	2,4	2,9
Chłopcy	90,1	4,0	2,2	1,3	2,4
Dziewczęta	76,8	8,8	7,5	3,6	3,3
I klasa	83,8	4,8	4,8	3,1	3,5
II klasa	82,7	7,2	6,1	2,6	1,4
III klasa	83,9	7,9	3,4	1,1	3,7
Opole	83,8	7,5	4,2	1,5	3,0
Miasta powiatowe	83,7	6,1	4,1	2,5	3,6
Inne miasta	82,4	7,1	6,7	1,6	2,2
Wieś	83,9	5,7	4,5	3,5	2,4
Szkoły ponadgimnazjalne					
Ogółem	85,8	7,1	4,1	1,3	1,7
Chłopcy	90,4	3,5	2,9	1,0	2,2
Dziewczęta	81,5	10,4	5,3	1,6	1,2
I klasa	85,2	8,2	2,9	1,7	2,0
II klasa	86,5	6,2	4,9	0,9	1,5
Licea	88,1	5,4	3,5	1,3	1,7
Chłopcy	92,5	1,8	2,1	1,2	2,4
Dziewczęta	85,0	7,9	4,5	1,4	1,2
Inne szkoły	83,2	9,2	4,8	1,0	1,8
Chłopcy	88,6	5,3	3,3	0,8	2,0
Dziewczęta	75,7	14,7	6,8	1,4	1,4
Opole	83,7	7,4	5,0	1,5	2,4
Miasta powiatowe	90,4	5,1	2,5	1,5	0,5
Inne miasta	87,2	7,7	4,1	0,0	1,0
Wieś	83,1	8,4	4,4	1,3	2,8

4.2 Używanie substancji psychoaktywnych

4.2.1 Tytoń

Palenie tytoniu uznawane jest za jeden z głównych czynników ryzyka rozwoju chorób cywilizacyjnych związanych ze stylem życia. Większość palaczy podejmuje pierwsze próby palenia już w wieku dorastania. Młodzi ludzie często nie zdają sobie sprawy z negatywnych skutków palenia tytoniu, często bagatelizują perspektywę uzależnienia od nikotyny, wierząc, że w każdej chwili mogą rzucić palenie. Codzienne palenie tytoniu, może być już objawem uzależnienia lub do niego prowadzić. W badaniach ankietowym osoby eksperymentujące z tytoniem odróżnia się od nałogowych palaczy, pytając o liczbę wypalanych papierosów oraz o to, kiedy ankietowana osoba paliła po raz ostatni. To drugie podejście zastosowana w ankiecie CHIP-AE, w której jest tylko jedno pytanie na temat palenia papierosów oraz drugie (tylko w województwie opolskim) na temat żucia tytoniu lub wciągania tabaki.

Na jego podstawie tych pytań można zdefiniować szereg wskaźników pochodnych, jak:

- Odsetek osób, które kiedykolwiek w życiu podjęły prób palenia papierosów (lub żuły tytoń/wciągały tabakę);
- Odsetek osób, które podjęły tego typu próby, ale nie używały wymienionych produktów tytoniowych w ostatnim roku (prawdopodobnie ex-palacze);
- Odsetek osób, które używały wyrobów tytoniowych w ostatnim tygodniu (prawdopodobnie nałogowi palacze).

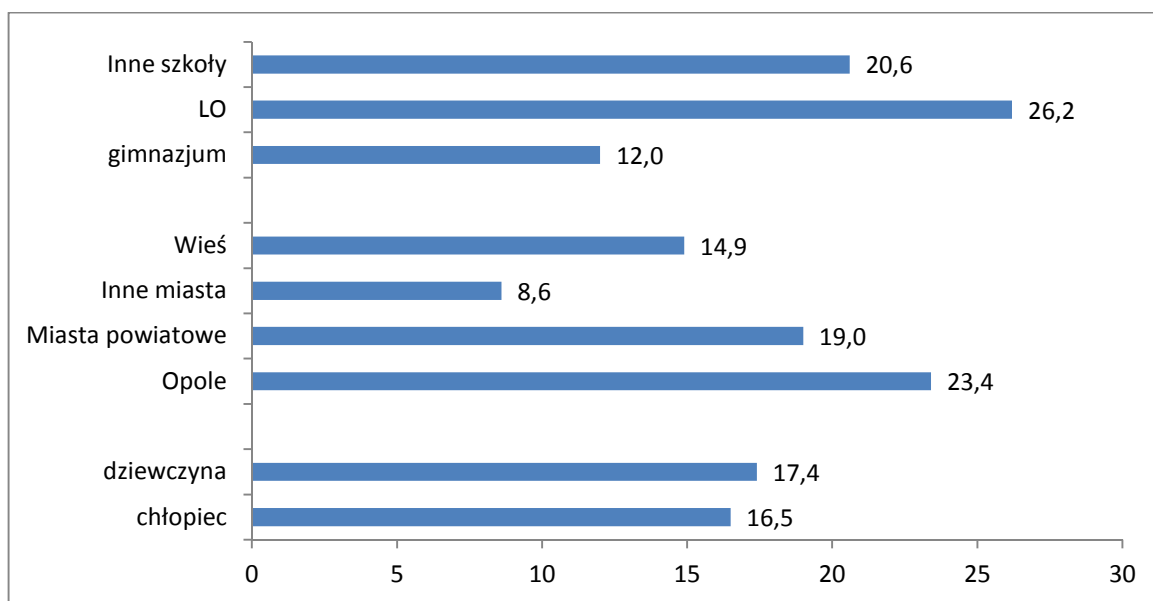
Porównując młodzież z województwa opolskiego z rówieśnikami z pięciu innych województw, zauważyć można dużo korzystniejszy rozkład odpowiedzi. Wśród ankietowanych w województwie opolskim uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych kiedykolwiek paliło papierosy 34,7% wobec 38,3% w innych województwach. Wśród kiedykolwiek palących, w województwie opolskim zanotowano znacznie wyższy odsetek uczniów, którzy prawdopodobnie już rzucili palenie oraz odpowiednio niższy odsetek palących ostatnio - w ostatnim, tygodniu lub miesiącu.

Częstość palenia tytoniu gwałtownie zwiększa się z wiekiem. W I klasach gimnazjum do palenia papierosów kiedykolwiek w życiu przyznało się 19,5% ankietowanych, wobec 48,1% w II klasach szkół ponadgimnazjalnych. Odsetek palących w ostatnim tygodniu wzrasta w tym okresie trzykrotnie - z 7,0% do 21,9%.

Do ciekawych wniosków prowadzi analiza zależności częstości palenia tytoniu od płci ankietowanych. W województwie opolskim częściej palą dziewczęta niż chłopcy, podczas gdy w próbie ogólnopolskiej wystąpiła odwrotna zależność. Zjawisko częstszego palenia przez dziewczęta jest z kolei typowe dla wielu krajów Europy Zachodniej, na razie jeszcze powszechnie nie występując w Polsce.

U starszej młodzieży stwierdzono zbliżony odsetek, tych którzy podjęli już w życiu próby palenia papierosów wśród uczniów liceów ogólnokształcących i innych szkół ponadgimnazjalnych. W liceach jednak jest większy niż w szkołach zawodowych odsetek palących w ostatnim czasie.

Wykazano również zależności częstości palenia papierosów przez uczniów od lokalizacji szkoły. Najczęściej paliła młodzież ze szkół zlokalizowanych w Opolu, najrzadziej uczniowie z małych miast, nie będących siedzibą powiatu. O niekorzystnych wskaźnikach uzyskanych dla mieszkańców Opola zdecydowały głównie dane zebrane w szkołach ponadgimnazjalnych.

Rycina 12. Odsetek młodzieży w wiek 13-18 lat, która paliła papierosy w ostatnim tygodniu lub miesiącu.

Na rycinie 12 podsumowane zostały zależności częstości palenia papierosów od wybranych cech demograficznych. Za podstawowy wskaźnik przyjęto palenie w ostatnim czasie.

Jak wspomniano wcześniej, w ankiecie badania internetowego zamieszczono pochodzące z kwestionariusza CHIP-AE pytanie o inne formy zażywania tytoniu. Wbrew oczekiwaniom, takie zjawiska jak żucie tytoniu lub wciąganie tabaki nie jest marginalne. Kiedykolwiek robiło to 16,7% ankietowanych, w tym 4,2% w ostatnim tygodniu. Odsetek osób, które przyznały się do żucia tytoniu lub zażywania tabaki zwiększa się z wiekiem, od 8,2% w I klasach szkół gimnazjalnych do 24,9% w II klasach szkół ponadgimnazjalnych. Wyraźnie częściej tego typu zachowanie podejmują chłopcy niż dziewczęta (21,2% wobec 12,3%). Podobnie, jak w przypadku palenia papierosów, żucie tytoniu i wciąganie tabaki częściej dotyczy mieszkańców miasta Opola, a najrzadziej mieszkańców małych miast, nie będących siedzibą powiatu.

TABELA 26. Okres ostatniego palenia papierosów przez młodzież (%)

	nigdy	ponad rok temu	w ciągu ostatniego roku	w ciągu ostatniego miesiąca	w ciągu ostatniego tygodnia
Próba ogólnopolska	61,7	7,8	6,1	7,0	17,4
Województwo opolskie					
Ogółem	65,3	12,1	5,6	2,6	14,4
Chłopcy	66,8	12,0	4,7	2,1	14,4
Dziewczęta	63,9	12,2	6,5	3,1	14,3
Gimnazjum					
Ogółem	73,8	9,2	5,0	1,5	10,5
Chłopcy	74,4	9,5	4,1	1,9	10,1
Dziewczęta	73,2	9,0	6,0	1,1	10,7
I klasa	80,5	6,5	5,1	0,8	7,1
II klasa	72,0	11,2	4,9	0,8	11,1
III klasa	65,5	11,0	4,9	3,4	15,2
Opole	77,2	9,7	3,5	0,0	9,6
Miasta powiatowe	74,0	8,7	4,6	1,5	11,2
Inne miasta	78,2	9,6	4,6	1,6	6,0
Wieś	68,1	9,3	6,8	2,0	13,8
Szkoły ponadgimnazjalne					
Ogółem	53,9	16,0	6,4	4,1	19,6
Chłopcy	56,0	15,7	5,6	2,5	20,2
Dziewczęta	51,9	16,4	7,1	5,6	19,0
I klasa	56,7	17,0	6,4	3,6	16,3
II klasa	51,9	15,3	6,3	4,6	21,9
Licea	53,9	12,7	7,2	5,7	20,5
Chłopcy	56,2	10,5	5,7	3,6	24,0
Dziewczęta	52,3	14,3	8,1	7,2	18,1
Inne szkoły	54,1	20,1	5,3	2,1	18,4
Chłopcy	56,0	20,1	5,2	1,6	17,1
Dziewczęta	51,5	20,1	5,4	2,9	20,1
Opole	50,2	14,9	5,6	4,7	24,6
Miasta powiatowe	55,8	7,7	6,9	6,6	23,0
Inne miasta	57,2	21,4	10,7	1,1	9,6
Wieś	56,4	25,2	5,0	1,9	11,5

4.2.2 Alkohol

Alkohol, podobnie jak tytoń, jest często używaną przez młodzież substancją psychoaktywną. Uważa się, że alkohol i papierosy torują drogę dla prób z marihuaną, a następnie innymi narkotykami. Młodzież, która pije regularnie oraz często upija się, często przejawia też zachowania agresywne, podejmuje ryzykowne zachowania seksualne, a także jest narażona na większe ryzyko urazów. Lista problemów zdrowotnych i społecznych, związanych z nadużywaniem alkoholu obejmuje wiele zagrożeń dla rozwoju osobistego młodych ludzi (np. zaniedbywanie obowiązków szkolnych, konflikty z prawem, utratę dotychczasowych zainteresowań).

W omawianym internetowym badaniu ankietowym znalazły się trzy pytania na temat używania alkoholu, z czego tylko pierwsze dwa pochodziły z kwestionariusza CHIP-AE. Młodzież miała za zadanie określić, czy i kiedy robiła następujące rzeczy:

- Piła piwo, wino lub słodkie napoje alkoholowe;
- Piła mocne alkohole lub drinki;
- Wypiła 5 lub więcej drinków za jednym razem (w ciągu jednej nocy/imprezy).

Podobnie jak w przypadku tytoniu, można było zidentyfikować osoby, którym zdarzyło się to kiedykolwiek, co najmniej 1 raz w życiu i tych, którzy wykazywali tego typu zachowania ostatnio. Jest to grupa, która z większym prawdopodobieństwem może być zagrożona nadużywaniem alkoholu.

Rozkład odpowiedzi na wszystkie trzy pytania był bardziej korzystny w województwie opolskim niż w połączonej próbie z 5 innymi województw. W odniesieniu do piwa, wina i innych mniej procentowych napojów alkoholowych różnica dotyczyła zarówno picia kiedykolwiek, jak i picia w ostatnim czasie. Jeśli chodzi o mocniejsze napoje alkoholowe, to odsetek młodzieży, która próbowała ich kiedykolwiek w życiu był zbliżony w województwie opolskim do średniej krajowej. Przeważenie jednak picie nie miało miejsca w ostatnim czasie. Podobnie epizody wypijania znacznej ilości alkoholu za jednym razem młodzież opolska częściej kojarzy z wydarzeniem sprzed roku niż z zachowaniami obserwowanymi w ostatnim czasie.

Chłopcy są bardziej niż dziewczęta zagrożeni nadużywaniem alkoholu. W odpowiedzi na wszystkie trzy pytania, częściej przyznawali się do picia alkoholu w ostatnim czasie. W przypadku lżejszych napojów alkoholowych, odsetek młodzieży, która próbowała ich kiedykolwiek w życiu jest nieznacznie większy u dziewcząt, chociaż nadal odsetek tych, którzy pili ostatnio jest większy u chłopców.

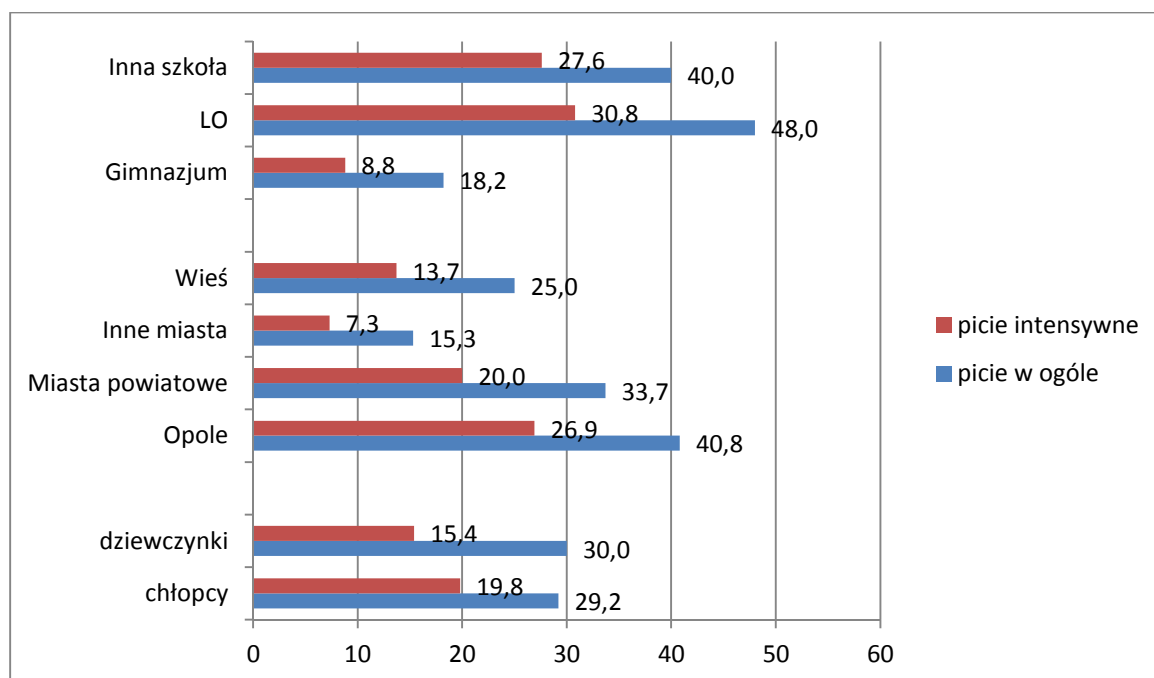
Jeżeli połączymy informacje na temat picia słabszych i mocniejszych napojów alkoholowych, możemy stwierdzić, że kiedykolwiek w życiu próbowało jakiegokolwiek napoju tego typu 61,5% ankietowanych w województwie opolskim nastolatków w 13-18 lat. Dla chłopców i dziewcząt odsetek ten wynosił odpowiednio: 60,9% i 62,1% (różnica nieistotna statystycznie). Odsetek ten wzrasta liniowo od: 33,7% w I klasie gimnazjum do 86,0% w II klasie szkół ponadgimnazjalnych. We wszystkich grupach wieku nie zanotowano różnic zależnych od płci. W szkołach ponadgimnazjalnych, typ szkoły nie miał też dużego znaczenia. Odsetek młodzieży, która kiedykolwiek w życiu piła alkohol jest nieznacznie większy w liceach ogólnokształcących. Podobnie jak w przypadku tytoniu, zanotowano różnice zależne od lokalizacji szkoły. Najczęściej sięga po alkohol młodzież ucząca się w Opolu, stosunkowo najrzadziej uczniowie szkół z małych miast nie będących siedzibą powiatu.

Jeżeli weźmiemy pod uwagę wskaźnik intensywnego picia (5 lub więcej drinków pod rząd) to jest on:

- większy u chłopców niż u dziewcząt;
- zwiększa się z wiekiem;
- jest stosunkowo większy wśród uczniów uczących się w Opolu;
- jest większy w liceach ogólnokształcących niż w szkołach zawodowych.

Na rycinie 13 przedstawiono odsetki młodzieży, która jest bardziej zagrożona nadużywaniem alkoholu, to znaczy:

- w ogóle piła jakkolwiek alkohol w ostatnim miesiącu lub ostatnim tygodniu
- miała w tym czasie epizod wypicia kilku drinków pod rząd.

Rycina 13. Odsetki młodzieży w wieku 13-18 lat, wg dwóch wskaźników picia alkoholu w ostatnim miesiącu lub tygodniu

W ogóle jakkolwiek alkohol w ostatnim miesiącu lub ostatnim tygodniu piło 29,6% uczniów szkół opolskich, a 17,6% miało w tym czasie epizod wypicia kilku drinków pod rząd. Biorąc pod uwagę oba wskaźniki, zagrożenie alkoholem, zwiększa się w szkołach ponadgimnazjalnych, szczególnie tych zlokalizowanych w Opolu.

TABELA 27. Okres ostatniego picia piwa, wina lub słodkich napojów alkoholowych przez młodzież (%)

	nigdy	ponad rok temu	w ciągu ostatniego roku	w ciągu ostatniego miesiąca	w ciągu ostatniego tygodnia
Próba ogólnopolska	34,6	6,4	12,2	18,2	28,6
Województwo opolskie					
Ogółem	40,7	19,6	12,2	8,4	19,1
Chłopcy	41,9	20,0	11,3	5,6	21,2
Dziewczęta	39,5	19,1	13,2	11,1	17,1
Gimnazjum					
Ogółem	55,5	14,2	13,3	3,8	13,2
Chłopcy	56,0	15,1	11,6	2,6	14,7
Dziewczęta	54,9	13,2	15,1	5,2	11,6
I klasa	67,9	13,0	8,7	2,1	8,3
II klasa	52,6	16,6	15,4	3,2	12,2
III klasa	40,0	12,8	17,9	7,2	22,1
Opole	58,0	13,7	14,1	0,0	14,2
Miasta powiatowe	55,7	15,0	15,0	1,3	13,0
Inne miasta	61,4	14,2	9,2	5,0	10,2
Wieś	49,2	13,3	14,5	7,3	15,7
Szkoły ponadgimnazjalne					
Ogółem	20,6	26,9	10,8	14,6	27,1
Chłopcy	21,8	26,9	10,9	10,1	30,3
Dziewczęta	19,5	26,9	10,7	18,8	24,1
I klasa	25,0	28,3	13,2	14,3	19,2
II klasa	17,3	25,9	9,0	14,8	33,0
Licea	17,8	25,6	11,7	16,3	28,6
Chłopcy	18,3	22,8	13,6	10,1	35,2
Dziewczęta	17,4	27,6	10,4	20,7	23,9
Inne szkoły	24,2	28,4	9,7	12,4	25,3
Chłopcy	24,9	30,6	8,6	10,2	25,7
Dziewczęta	23,2	25,4	11,2	15,6	24,6
Opole	17,4	21,3	11,4	16,7	33,2
Miasta powiatowe	20,3	6,4	12,1	23,8	37,4
Inne miasta	21,8	56,5	12,4	3,6	5,7
Wieś	26,6	44,1	7,2	5,9	16,2

TABELA 28. Okres ostatniego picia mocnych alkoholi lub drinków przez młodzież (%)

	nigdy	ponad rok temu	w ciągu ostatniego roku	w ciągu ostatniego miesiąca	w ciągu ostatniego tygodnia
Próba ogólnopolska	51,5	3,6	11,5	14,7	18,7
Województwo opolskie					
Ogółem	50,0	16,4	10,9	9,0	13,7
Chłopcy	48,4	17,9	10,6	7,8	15,3
Dziewczęta	51,7	15,0	11,1	10,2	12,0
Gimnazjum					
Ogółem	67,3	10,1	10,6	3,2	8,8
Chłopcy	66,3	11,3	9,6	2,7	10,1
Dziewczęta	68,5	8,9	11,5	3,6	7,5
I klasa	80,2	6,2	6,8	1,7	5,1
II klasa	65,3	13,4	9,9	2,6	8,8
III klasa	49,6	12,0	17,6	6,1	14,7
Opole	66,7	11,6	11,2	0,0	10,5
Miasta powiatowe	67,7	10,3	11,5	1,8	8,7
Inne miasta	70,5	9,7	8,9	3,6	7,3
Wieś	64,1	9,6	10,7	5,9	9,7
Szkoły ponadgimnazjalne					
Ogółem	26,7	25,0	11,3	16,9	20,1
Chłopcy	23,1	27,3	12,0	15,0	22,6
Dziewczęta	29,9	22,9	10,6	18,8	17,8
I klasa	33,4	25,4	13,8	13,7	13,7
II klasa	21,7	24,7	9,4	19,3	24,9
Licea	25,4	21,9	13,3	19,2	20,2
Chłopcy	23,0	20,3	16,1	16,7	23,9
Dziewczęta	27,0	23,0	11,3	21,0	17,7
Inne szkoły	28,1	28,8	8,7	14,2	20,2
Chłopcy	23,3	33,3	8,3	13,4	21,7
Dziewczęta	35,0	22,3	9,4	15,2	18,1
Opole	24,9	19,7	12,4	21,0	22,0
Miasta powiatowe	24,5	7,0	13,4	24,7	30,4
Inne miasta	29,0	52,7	10,8	2,7	4,8
Wieś	30,9	40,8	6,9	8,2	13,2

TABELA 29. Okres ostatniego picie przez młodzież 5 lub więcej drinków za jednym razem (%)

	nigdy	ponad rok temu	w ciągu ostatniego roku	w ciągu ostatniego miesiąca	w ciągu ostatniego tygodnia
Próba ogólnopolska	63,7	3,3	11,0	9,5	12,5
Województwo opolskie					
Ogółem	58,2	14,8	9,5	7,5	10,0
Chłopcy	54,0	16,9	9,3	7,3	12,5
Dziewczęta	62,0	12,7	9,8	7,8	7,7
Gimnazjum					
Ogółem	75,0	9,4	6,9	1,9	6,8
Chłopcy	71,5	11,7	6,0	2,2	8,6
Dziewczęta	78,6	7,0	7,8	1,6	5,0
I klasa	85,5	5,9	4,3	0,5	3,8
II klasa	73,4	11,3	7,2	1,7	6,4
III klasa	60,1	12,7	10,4	4,5	12,3
Opole	73,6	8,5	10,9	0,0	7,0
Miasta powiatowe	74,0	9,9	7,6	1,3	7,2
Inne miasta	77,0	10,6	5,0	2,0	5,4
Wieś	75,0	8,0	5,8	3,4	7,8
Szkoły ponadgimnazjalne					
Ogółem	35,3	22,1	13,2	15,1	14,3
Chłopcy	29,5	24,2	14,0	14,4	17,9
Dziewczęta	40,8	20,1	12,4	15,8	10,9
I klasa	43,5	20,1	13,3	11,8	11,3
II klasa	29,2	23,7	13,0	17,6	16,5
Licea	33,9	19,5	15,9	16,6	14,1
Chłopcy	27,0	17,2	19,6	16,3	19,9
Dziewczęta	38,6	20,9	13,4	16,9	10,2
Inne szkoły	37,1	25,5	9,7	13,1	14,6
Chłopcy	31,6	30,3	9,1	12,7	16,3
Dziewczęta	44,7	18,8	10,5	13,7	12,3
Opole	32,9	17,0	14,5	18,4	17,2
Miasta powiatowe	36,4	6,2	17,2	21,0	19,2
Inne miasta	37,2	45,0	11,0	2,1	4,7
Wieś	37,5	37,2	7,3	9,5	8,5

4.2.3 Nielegalne substancje psychoaktywne

Zarówno w kwestionariuszu badania internetowego realizowanego w województwie opolskim, jak i w badaniu ogólnokrajowym młodzież pytana była o kontakty z innymi substancjami psychoaktywnymi szkodliwymi dla zdrowia. Podzielone je na dwie grupy, wyróżniając te nielegalne w świetle obowiązujących obecnie w kraju przepisów oraz substancje legalne, które omówione zostaną w odrębnym podrozdziale.

W odniesieniu do substancji nielegalnych pytano o:

- używanie marihuany;
- zażywanie dowolnej postaci kokainy, amfetaminy lub cracku;
- zażywanie lub wstrzykiwanie sobie innych środków, takich jak: LSD, PCP (Fencyklidyna), heroina;
- używanie tzw. dopalaczy (smartów).

Tylko ostatnie pytanie na temat tzw. dopalaczy nie pochodzi z oryginalnego kwestionariusza CHIP-AE. Zostało dodane do ankiety, ponieważ w momencie planowania badania stało się to problemem bardzo „na czasie”. Podobnie, jak w przypadku alkoholu i tytoniu, młodzież miała za zadanie określić, kiedy zdarzyło jej się używać wymienione substancje. Odróżniono w ten sposób osoby eksperymentujące od osób potencjalnie bardziej zagrożonych uzależnieniem.

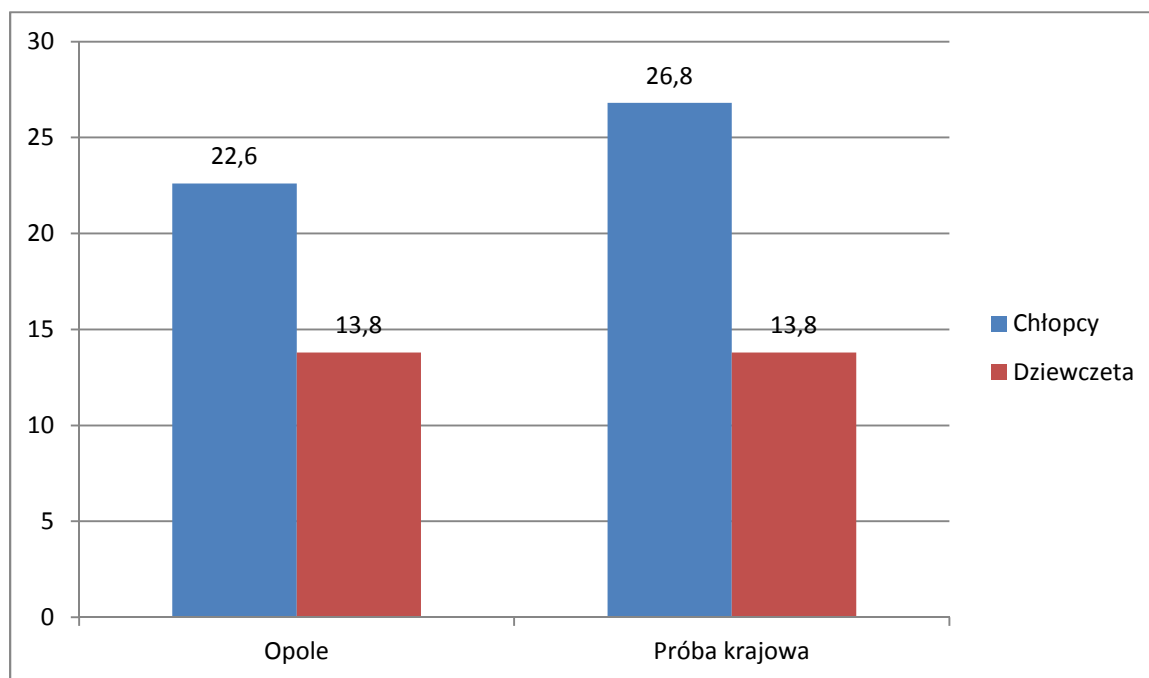
Porównanie województwa opolskiego z połączoną próbą pochodzącą z pięciu innych województw nie prowadzi do jednoznacznych wniosków. W województwie opolskim młodzież rzadziej przyznawała się do używania marihuany, a częściej do używania innych środków. Ogólnie jednak częstość używania marihuany jest dużo większa niż pozostałych nielegalnych substancji psychoaktywnych. W województwie opolskim używało jej kiedykolwiek w życiu 16,3% nastolatków. Do przyznawania innych substancji przyznawało się 5-8%, a stosunkowo częściej młodzież zakreślała dopalacze (ryc. 14).

W województwie opolskim po wszystkie wymienione środki częściej sięgali chłopcy niż dziewczęta. Z wiekiem szczególnie wyraźnie zwiększa się częstość

używania marihuany i dopalaczy. Podobnie lokalizacja szkoły szczególnie wpływa na zagrożenie marihuaną i dopalaczami. Prawdopodobnie w odniesieniu do innych substancji trudno jest wnioskować o wpływie dodatkowych czynników, ponieważ ogólnie częstość ich używania jest mała, a szacunki dla podgrup młodzieży mogą być obarczone dużym błędem.

Zdefiniowano zmienna pochodną wykorzystując cztery wymienione wcześniej pytania. Oszacowano odsetek młodzieży, która kiedykolwiek w życiu używała jednej z wymienionych substancji oraz tych którzy używali co najmniej jednej substancji w ostatnim miesiącu lub ostatnim tygodniu.

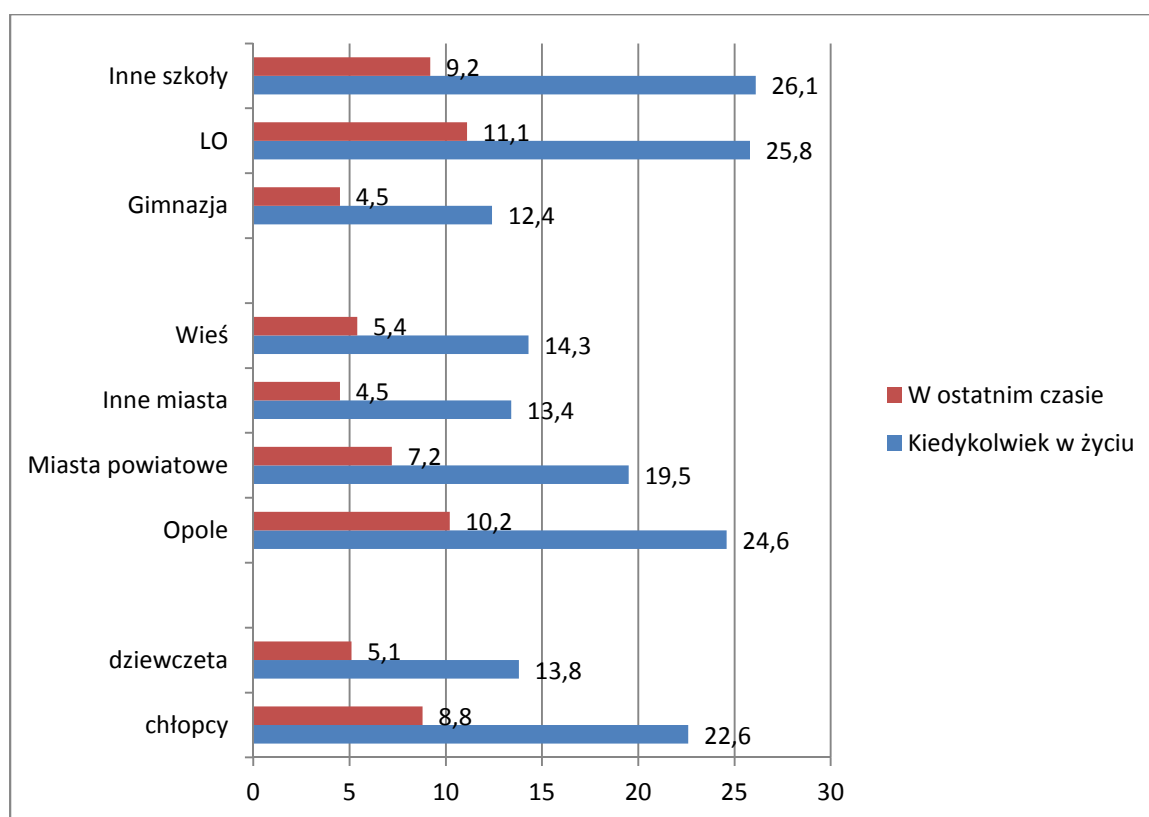
W województwie opolskim do grupy tej zakwalifikowano 18,2% ankietowanych uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, wobec 20,3% w tzw. próbie krajowej, co wskazuje na niewielką różnicę. Bardzo interesujące wydaje się być to samo zestawienie z uwzględnieniem płci ankietowanych. W odniesieniu do chłopców wyraźnie korzystniejsza sytuacja panuje w województwie opolskim. W odniesieniu do dziewcząt, omawiany wskaźnik jest identyczny w województwie opolskim i w próbie krajowej.

Rycina 14. Odsetki młodzieży, która kiedykolwiek używała co najmniej jednej z wymienionych substancji psychoaktywnych według płci i miejsca zamieszkania

Stwierdzono, że lokalizacja szkoły może mieć wpływ na zagrożenie kontaktami z nielegalnymi substancjami psychoaktywnymi. Im większy ośrodek, tym większy odsetek uczniów zadeklarował sięgnięcie co najmniej 1 raz w życiu po którąkolwiek z wymienionych substancji. W szkołach ponadgimnazjalnych typ szkoły miał drugorzędne znaczenie.

W analogiczny sposób zdefiniowano również wskaźnik odnoszący się do używania co najmniej jednej z wymienionych substancji w ostatnim miesiącu lub tygodniu. W województwie opolskim problem dotyczył 6,9% ankietowanych, wobec 10,2% w pozostałych pięciu województwach. Podobnie jak w przypadku wskaźnika ogólnego używania korzystną sytuację w województwie opolskim można odnieść tylko do chłopców. Różnica między wskaźnikiem krajowym i opolskim wynosi 5,1% dla chłopców i tylko 1,4% dla dziewcząt. W przypadku tego drugiego wskaźnika u starszych uczniów, większe znaczenie ma typ szkoły. Do używania nielegalnych substancji psychoaktywnych częściej przyznawała się młodzież z liceów ogólnokształcących (ryc. 15).

Rycina 15. Dwa sumaryczne wskaźniki używania nielegalnych substancji psychoaktywnych według wybranych cech ankietowanej młodzieży

TABELA 30. Okres ostatniego używania przez młodzież marihuany (%)

	nigdy	ponad rok temu	w ciągu ostatniego roku	w ciągu ostatniego miesiąca	w ciągu ostatniego tygodnia
Próba ogólnopolska	82,4	3,5	5,3	3,8	5,0
Województwo opolskie					
Ogółem	83,7	6,0	4,8	1,6	3,9
Chłopcy	80,1	7,9	5,1	1,9	5,0
Dziewczęta	87,4	4,1	4,5	1,2	2,8
Gimnazjum					
Ogółem	89,3	4,7	2,5	0,3	3,2
Chłopcy	86,7	6,4	2,4	0,3	4,2
Dziewczęta	91,8	3,0	2,7	0,4	2,1
I klasa	92,9	3,2	1,6	0,1	2,2
II klasa	88,8	4,8	2,5	0,5	3,4
III klasa	83,5	7,2	4,2	0,6	4,5
Opole	86,5	6,2	2,7	0,0	4,6
Miasta powiatowe	86,2	6,1	2,9	0,3	4,5
Inne miasta	91,6	4,6	1,4	0,8	1,6
Wieś	92,0	2,7	2,8	0,2	2,3
Szkoły ponadgimnazjalne					
Ogółem	76,4	7,7	7,8	3,2	4,9
Chłopcy	70,7	10,1	9,0	4,1	6,1
Dziewczęta	81,6	5,5	6,8	2,3	3,8
I klasa	79,4	6,7	7,5	2,2	4,2
II klasa	74,0	8,4	8,2	4,0	5,4
Licea	76,8	7,0	7,2	4,4	4,6
Chłopcy	70,1	9,5	8,6	6,2	5,6
Dziewczęta	81,6	5,3	6,1	3,1	3,9
Inne szkoły	75,6	8,6	8,7	2,0	5,1
Chłopcy	71,3	10,6	9,3	2,6	6,2
Dziewczęta	81,7	5,7	7,9	1,1	3,6
Opole	72,6	9,0	9,1	4,6	4,7
Miasta powiatowe	77,9	5,1	8,4	4,3	4,3
Inne miasta	77,2	9,0	6,9	0,0	6,9
Wieś	80,3	8,1	5,6	1,6	4,4

TABELA 31. Okres ostatniego używania przez młodzież dowolnego rodzaju kokainy, amfetaminy lub cracku (%)

	nigdy	ponad rok temu	w ciągu ostatniego roku	w ciągu ostatniego miesiąca	w ciągu ostatniego tygodnia
Próba ogólnopolska	95,8	1,4	1,2	0,8	,8
Województwo opolskie					
Ogółem	94,0	2,2	1,6	0,5	1,7
Chłopcy	92,7	2,6	1,6	0,7	2,4
Dziewczęta	95,4	1,8	1,5	0,3	1,0
Gimnazjum					
Ogółem	94,9	2,1	1,2	0,2	1,6
Chłopcy	94,1	2,2	1,2	0,2	2,3
Dziewczęta	95,5	2,1	1,2	0,2	1,0
I klasa	95,5	1,4	1,3	0,1	1,7
II klasa	93,9	2,3	1,6	0,3	1,9
III klasa	94,7	3,0	0,8	0,2	1,3
Opole	92,7	2,3	2,3	0,0	2,7
Miasta powiatowe	93,9	2,5	1,3	0,3	2,0
Inne miasta	97,0	1,2	0,8	0,2	0,8
Wieś	95,0	2,5	0,9	0,2	1,4
Szkoły ponadgimnazjalne					
Ogółem	93,3	2,2	2,0	0,9	1,6
Chłopcy	90,8	3,2	2,2	1,4	2,4
Dziewczęta	95,7	1,2	1,8	0,4	0,9
I klasa	93,3	1,9	3,0	0,5	1,3
II klasa	93,2	2,3	1,4	1,2	1,9
Licea	94,4	1,6	1,9	1,0	1,1
Chłopcy	91,9	2,4	2,1	2,1	1,5
Dziewczęta	96,2	1,0	1,8	0,2	0,8
Inne szkoły	92,0	2,7	2,1	0,8	2,4
Chłopcy	89,9	3,6	2,3	0,8	3,4
Dziewczęta	95,0	1,4	1,8	0,7	1,1
Opole	93,1	1,9	2,4	1,4	1,2
Miasta powiatowe	95,1	1,5	2,1	0,3	1,0
Inne miasta	93,0	4,3	1,1	0,0	1,6
Wieś	91,5	2,2	1,9	0,9	3,5

TABELA 32. Okres ostatniego zażywania lub wstrzykiwania sobie przez młodzież innego rodzaju nielegalnych środków odurzających (%)

	nigdy	ponad rok temu	w ciągu ostatniego roku	w ciągu ostatniego miesiąca	w ciągu ostatniego tygodnia
Próba ogólnopolska	96,8	1,0	0,8	0,4	1,0
Województwo opolskie					
Ogółem	95,3	2,1	0,9	0,3	1,4
Chłopcy	93,6	2,7	1,1	0,5	2,1
Dziewczęta	97,0	1,5	0,7	0,1	0,7
Gimnazjum					
Ogółem	95,5	2,2	0,9	0,0	1,4
Chłopcy	94,0	2,6	0,9	0,1	2,4
Dziewczęta	96,8	1,8	0,9	0,0	0,5
I klasa	94,8	3,0	0,5	0,1	1,6
II klasa	95,1	1,5	1,7	0,0	1,7
III klasa	96,2	2,1	0,8	0,0	0,9
Opole	95,0	2,3	0,0	0,0	2,7
Miasta powiatowe	94,4	2,5	1,2	0,0	1,9
Inne miasta	95,8	2,2	0,8	0,2	1,0
Wieś	96,0	2,0	1,1	0,0	0,9
Szkoły ponadgimnazjalne					
Ogółem	95,5	1,8	0,8	0,5	1,4
Chłopcy	93,2	2,5	1,3	1,0	2,0
Dziewczęta	97,4	1,2	0,4	0,1	0,9
I klasa	95,5	2,1	1,3	0,3	0,8
II klasa	95,4	1,6	0,5	0,7	1,8
Licea	95,5	1,9	0,5	0,6	1,5
Chłopcy	93,1	3,0	0,9	1,2	1,8
Dziewczęta	97,2	1,2	0,2	0,2	1,2
Inne szkoły	95,1	1,8	1,2	0,5	1,4
Chłopcy	93,1	2,4	1,6	0,8	2,1
Dziewczęta	97,8	1,1	0,7	0,0	0,4
Opole	95,1	1,4	0,8	1,2	1,5
Miasta powiatowe	95,3	2,1	1,3	0,3	1,0
Inne miasta	95,8	3,2	0,5	0,0	0,5
Wieś	95,6	1,6	0,3	0,3	2,2

TABELA 33. Okres ostatniego zażywania przez młodzież dopalaczy (%)

	nigdy	ponad rok temu	w ciągu ostatniego roku	w ciągu ostatniego miesiąca	w ciągu ostatniego tygodnia
Próba ogólnopolska	91,8	2,6	3,7	1,0	,9
Województwo opolskie					
Ogółem	92,0	3,1	2,8	0,4	1,7
Chłopcy	90,1	3,9	3,1	0,5	2,4
Dziewczęta	94,1	2,2	2,4	0,3	1,0
Gimnazjum					
Ogółem	93,2	3,2	1,5	0,3	1,8
Chłopcy	91,8	3,8	1,7	0,3	2,4
Dziewczęta	94,9	2,5	1,2	0,2	1,2
I klasa	94,6	1,8	1,7	0,0	1,9
II klasa	93,1	3,6	0,8	0,6	1,9
III klasa	92,0	4,8	1,7	0,2	1,3
Opole	91,8	4,7	0,8	0,0	2,7
Miasta powiatowe	91,2	4,5	1,8	0,4	2,1
Inne miasta	95,2	2,0	1,6	0,2	1,0
Wieś	95,0	2,0	1,2	0,2	1,6
Szkoły ponadgimnazjalne					
Ogółem	90,2	3,0	4,6	0,6	1,6
Chłopcy	87,2	4,3	5,3	0,7	2,5
Dziewczęta	93,0	1,8	3,9	0,5	0,8
I klasa	91,5	2,8	3,8	0,3	1,6
II klasa	89,3	3,2	5,2	0,8	1,5
Licea	89,8	3,3	4,8	0,8	1,3
Chłopcy	85,8	4,7	5,6	0,9	3,0
Dziewczęta	92,5	2,2	4,3	0,8	0,2
Inne szkoły	90,7	2,7	4,4	0,5	1,7
Chłopcy	88,8	3,9	5,0	0,5	1,8
Dziewczęta	93,5	1,1	3,6	0,4	1,4
Opole	88,0	3,1	6,6	0,8	1,5
Miasta powiatowe	91,8	3,1	3,3	0,8	1,0
Inne miasta	92,7	2,6	2,6	0,0	2,1
Wieś	90,5	3,2	3,5	0,6	2,2

4.2.4 Inne substancje powodujące szkody zdrowotne

W kwestionariuszu badania internetowego pytano również o:

- wdychanie środków odurzających, takich jak klej lub korektor;
- stosowanie sterydów na przyrost mięśni;
- zażywanie leków uspokajających lub nasennych bez zaleceń lekarza;
- zażywanie tego typu leków na receptę

Pierwsze dwa pytania pochodziły z oryginalnego kwestionariusza CHIP-AE. Dwa następne nie znalazły się w wersji papierowej ankiety, przez co nie ma porównania z próbą krajową. Dokładny rozkład odpowiedzi na pytania dotyczące używania tych substancji znaleźć można w poniższych tabelach. W odniesieniu do środków wziewnych i sterydów nie stwierdzono dużej różnicy między próbą krajową i opolską. Nie stwierdzono też różnic zależnych od płci w odniesieniu do środków wziewnych i leków przyjmowanych z polecenia lekarza. Sterydy na przyrost mięśni stosowane były głównie przez chłopców, a leki uspokajające bez recepty przyjmowały częściej dziewczęta. Częstość przyjmowania wymienionych w niewielkim stopniu zależy też od wieku. Do wdychania klejów lub korektora częściej przyznawali się gimnazjaliści niż uczniowie szkół ponadgimnazjalnych. W odniesieniu do sterydów przyjmowanych na przyrost mięśni i leków na receptę wiek nie odgrywał roli. Zarysowała się równocześnie tendencja do częstszego przyjmowania leków uspokajających bez recepty przez uczniów szkół ponadgimnazjalnych, a w ramach tej kategorii, typ szkoły nie miał znaczenia.

W odniesieniu do tzw. legalnych substancji nie potwierdził się wniosek, aby grupę ryzyka stanowili uczniowie szkół zlokalizowanych w mieście Opolu. Można taką tendencję zauważyć jedynie dla leków przyjmowanych bez recepty. Ale na przykład już zagrożenie substancjami wziewnymi jest większe w małych ośrodkach.

TABELA 34. Okres ostatniego wdychania przez młodzież środków odurzających, np. klej lub korektor (%)

	nigdy	ponad rok temu	w ciągu ostatniego roku	w ciągu ostatniego miesiąca	w ciągu ostatniego tygodnia
Próba ogólnopolska	88,1	3,7	2,0	2,3	3,9
Województwo opolskie					
Ogółem	89,4	4,1	2,0	1,0	3,5
Chłopcy	90,0	4,0	1,5	0,8	3,7
Dziewczęta	89,0	4,1	2,5	1,1	3,3
Gimnazjum					
Ogółem	87,0	5,4	2,2	1,0	4,4
Chłopcy	88,9	5,3	1,2	0,6	4,0
Dziewczęta	85,2	5,5	3,1	1,4	4,8
I klasa	84,9	4,8	2,6	1,3	6,4
II klasa	87,4	6,1	2,0	0,9	3,6
III klasa	89,7	5,5	1,9	0,8	2,1
Opole	91,0	5,5	0,4	0,0	3,1
Miasta powiatowe	86,9	5,3	2,5	0,6	4,7
Inne miasta	84,9	6,5	2,8	1,0	4,8
Wieś	87,4	4,5	2,0	2,2	3,9
Szkoły ponadgimnazjalne					
Ogółem	92,7	2,3	1,7	0,9	2,4
Chłopcy	91,6	2,2	1,7	1,0	3,5
Dziewczęta	93,9	2,3	1,7	0,8	1,3
I klasa	91,5	3,5	1,6	0,6	2,8
II klasa	93,7	1,4	1,8	1,1	2,0
Licea	93,0	2,1	2,2	0,9	1,8
Chłopcy	92,8	1,8	2,1	0,9	2,4
Dziewczęta	93,2	2,3	2,3	0,8	1,4
Inne szkoły	92,5	2,6	1,1	0,9	2,9
Chłopcy	90,5	2,6	1,6	1,1	4,2
Dziewczęta	95,3	2,5	0,4	0,7	1,1
Opole	93,0	2,9	1,2	1,2	1,7
Miasta powiatowe	92,1	1,5	2,8	1,0	2,6
Inne miasta	91,2	4,2	1,0	0,5	3,1
Wieś	93,9	1,3	1,6	0,3	2,9

TABELA 35. Okres ostatniego stosowania przez młodzież sterydów na przyrost mięśni (%)

	nigdy	ponad rok temu	w ciągu ostatniego roku	w ciągu ostatniego miesiąca	w ciągu ostatniego tygodnia
Próba ogólnopolska	96,2	1,2	0,6	0,4	1,6
Województwo opolskie					
Ogółem	95,2	1,9	0,8	0,5	1,6
Chłopcy	92,2	3,1	1,2	0,8	2,7
Dziewczęta	98,2	0,7	0,4	0,2	0,5
Gimnazjum					
Ogółem	94,8	1,9	1,0	0,3	2,0
Chłopcy	92,1	3,0	1,3	0,4	3,2
Dziewczęta	97,6	0,8	0,7	0,2	0,7
I klasa	95,6	1,2	1,0	0,0	2,2
II klasa	93,9	2,5	1,1	0,6	1,9
III klasa	94,6	2,1	0,8	0,6	1,9
Opole	93,8	1,9	0,8	0,0	3,5
Miasta powiatowe	95,0	1,9	1,0	0,1	2,0
Inne miasta	95,4	1,4	1,4	0,6	1,2
Wieś	94,5	2,5	0,7	0,5	1,8
Szkoły ponadgimnazjalne					
Ogółem	95,9	1,9	0,5	0,7	1,0
Chłopcy	92,6	3,3	1,0	1,2	1,9
Dziewczęta	98,9	0,7	0,0	0,3	0,1
I klasa	96,5	2,1	0,0	0,3	1,1
II klasa	95,5	1,8	0,8	1,1	0,8
Licea	96,4	1,7	0,4	1,0	0,5
Chłopcy	92,8	3,3	0,9	1,8	1,2
Dziewczęta	99,0	0,6	0,0	0,4	0,0
Inne szkoły	94,8	2,3	0,6	0,6	1,7
Chłopcy	92,2	3,4	1,0	0,8	2,6
Dziewczęta	98,5	0,7	0,0	0,4	0,4
Opole	96,8	1,4	0,7	0,8	0,3
Miasta powiatowe	95,8	1,8	0,8	0,8	0,8
Inne miasta	94,2	3,7	0,0	0,0	2,1
Wieś	95,0	1,9	0,3	0,9	1,9

TABELA 36. Okres ostatniego używania przez młodzież środków uspokajających dostępnych na receptę (%)

	nigdy	ponad rok temu	w ciągu ostatniego roku	w ciągu ostatniego miesiąca	w ciągu ostatniego tygodnia
Województwo opolskie					
Ogółem	92,6	2,9	2,0	0,5	2,0
Chłopcy	93,1	2,7	1,6	0,4	2,2
Dziewczęta	92,1	3,1	2,4	0,7	1,7
Gimnazjum					
Ogółem	92,7	2,9	2,0	0,2	2,2
Chłopcy	93,2	2,5	1,6	0,1	2,6
Dziewczęta	92,2	3,2	2,4	0,3	1,9
I klasa	93,1	2,6	1,9	0,5	1,9
II klasa	91,7	3,4	2,5	0,0	2,4
III klasa	93,5	2,5	1,5	0,2	2,3
Opole	94,3	2,7	1,1	0,0	1,9
Miasta powiatowe	90,3	3,6	2,2	0,3	3,6
Inne miasta	94,9	2,0	2,0	0,0	1,1
Wieś	93,2	2,7	2,1	0,4	1,6
Szkoły ponadgimnazjalne					
Ogółem	92,3	3,0	2,1	0,9	1,7
Chłopcy	92,9	3,0	1,6	0,7	1,8
Dziewczęta	91,9	3,0	2,4	1,1	1,6
I klasa	92,6	3,5	1,7	0,7	1,5
II klasa	92,1	2,4	2,4	1,2	1,9
Licea	93,2	2,9	1,8	1,0	1,1
Chłopcy	93,0	3,4	1,0	1,3	1,3
Dziewczęta	93,3	2,6	2,2	0,9	1,0
Inne szkoły	91,2	3,1	2,4	0,9	2,4
Chłopcy	92,8	2,5	2,2	0,3	2,2
Dziewczęta	89,5	3,8	2,6	1,5	2,6
Opole	92,1	3,5	1,8	1,2	1,4
Miasta powiatowe	92,3	2,3	2,3	1,2	1,9
Inne miasta	95,5	2,0	1,5	0,0	1,0
Wieś	90,2	3,7	2,7	0,7	2,7

TABELA 37. Okres ostatniego używania przez młodzież środków uspokajających dostępnych bez recepty (%)

	nigdy	ponad rok temu	w ciągu ostatniego roku	w ciągu ostatniego miesiąca	w ciągu ostatniego tygodnia
Województwo opolskie					
Ogółem	89,9	3,9	2,8	1,0	2,4
Chłopcy	91,8	2,9	1,8	0,8	2,7
Dziewczęta	88,2	4,8	3,6	1,3	2,1
Gimnazjum					
Ogółem	91,0	3,4	2,3	0,5	2,8
Chłopcy	92,3	2,4	1,6	0,3	3,4
Dziewczęta	89,7	4,3	3,0	0,6	2,4
I klasa	92,3	2,6	2,2	0,2	2,7
II klasa	89,9	4,1	1,9	0,7	3,4
III klasa	91,1	3,3	2,8	0,5	2,3
Opole	93,1	3,1	1,9	0,0	1,9
Miasta powiatowe	88,9	4,3	2,8	0,6	3,4
Inne miasta	92,4	2,7	2,2	0,2	2,5
Wieś	91,5	2,9	1,9	0,8	2,9
Szkoły ponadgimnazjalne					
Ogółem	88,4	4,6	3,4	1,7	1,9
Chłopcy	91,1	3,6	2,2	1,3	1,8
Dziewczęta	86,7	5,3	4,2	1,9	1,9
I klasa	87,9	5,2	3,3	1,8	1,8
II klasa	89,3	3,9	3,4	1,5	1,9
Licea	88,1	4,7	3,6	1,9	1,7
Chłopcy	91,4	3,2	1,9	1,6	1,9
Dziewczęta	86,3	5,6	4,6	2,0	1,5
Inne szkoły	89,1	4,4	3,0	1,4	2,1
Chłopcy	90,8	3,9	2,5	1,1	1,7
Dziewczęta	87,3	4,9	3,5	1,7	2,6
Opole	86,9	5,5	3,7	2,1	1,8
Miasta powiatowe	87,8	4,6	3,2	2,3	2,1
Inne miasta	90,3	3,9	3,4	0,5	1,9
Wieś	91,9	3,0	2,7	0,7	1,7

4.3 Zachowania seksualne

Współczesna młodzież w różnym okresie wieku dojrzałość fizyczną, seksualną, psychiczną i społeczną. Prawidłowy przebieg rozwoju psychoseksualnego ma duże znaczenie dla późniejszego jej zdrowia oraz dla funkcjonowania zakładanych w przyszłości rodzin. Ryzykowne zachowania seksualne obejmują w szczególności zbyt wczesną inicjację, podejmowanie stosunków seksualnych bez zabezpieczenia lub z niewystarczającym zabezpieczeniem. Skutkiem może być niepożądana ciąża lub choroby przenoszone drogą płciową. Potencjalne szkody zdrowotne i społeczne w większym stopniu dotyczą młodych dziewcząt. Często ryzykowne zachowania seksualne występują w zespole z innymi zachowaniami problemowymi.

Do kwestionariusza badania ankietowego realizowanego w województwie opolskim włączono cztery pytania na temat kontaktów seksualnych. Dotyczyły one:

- faktu przejścia inicjacji seksualnej;
- wieku inicjacji;
- metod zapobiegania ciąży w czasie ostatniego stosunku płciowego;
- bycia kiedykolwiek w ciąży (dziewczęta) lub bycia sprawcą ciąży (chłopcy).

Podobnych pytań nie zadawano w innych województwach, tak że nie ma możliwości porównania województwa opolskiego ze średnią krajową. Pytania te zadawano tylko uczniom szkół ponadgimnazjalnych.

Inicjację seksualną przeszło 36,7% ankietowanych, nieznacznie więcej chłopców niż dziewcząt. Odsetek ten jest wyraźnie większy w drugiej niż w pierwszej klasie szkół ponadgimnazjalnych. Rzadziej decydują się na rozpoczęcia życia płciowego uczniowie liceów ogólnokształcących niż ich rówieśnicy uczący się w szkołach zawodowych (technikach). Różnice zależne od typu szkoły są bardziej widoczne u dziewcząt. Uczennice szkół zawodowych są nawet bardziej aktywne seksualnie niż chłopcy z tych samych szkół. Lokalizacja szkoły wydaje się być czynnikiem wpływającym na zachowania seksualne starszej młodzieży. Częściej aktywni seksualnie są mieszkańcy wsi.

Większość młodzieży, która podjęła już kontakty seksualne zdecydowała się na ten krok po 16 roku życia. Jednak około 12% aktywnych seksualnie przeszło inicjację przed 15 rokiem życia. Odsetek osób, które przeszły bardzo wczesną inicjację seksualną jest szczególnie wysoki wśród chłopców zamieszkałych na wsi. Z punktu widzenia kodeksu karnego obcowanie seksualne z osobą poniżej 15 roku życia podlega penalizacji, nawet przy zgodzie osoby małoletniej.

Tylko 81,5% aktywnej seksualnie młodzieży stwierdziło, że w czasie ostatniego stosunku płciowego stosowali jakiegokolwiek metody zapobiegania ciąży (partner lub partnerka). Antykoncepcję rzadziej stosują osoby młodsze, rzadziej też chłopcy niż dziewczęta. Jako główna metoda antykoncepcyjna podawana była prezerwatywa. Zwrócić należy uwagę, że zaprezentowane zestawienia mają charakter szacunkowy, szczególnie gdy chcemy wnioskować na temat wąskich grup ludności. Ogółem, na pytanie dotyczące inicjacji seksualnej odpowiedziało 897 uczniów opolskich szkół ponadgimnazjalnych, z czego 329 twierdząco. Wiek inicjacji oraz stosowanie antykoncepcji były już liczone wewnątrz tej małej grupy. Mało precyzyjne mogą być szacunki wymagającej podzielenia jej na jeszcze mniejsze grupy, np. według lokalizacji szkoły.

Zarówno w pytaniu na temat inicjacji seksualnej, jak i w pytaniu na temat ciąży, przewidziano kategorię „nie wiem”. 60 nastolatków nie wiedziało, czy przeszło inicjację seksualną, a 37 nie wiedziało, czy było kiedykolwiek w ciąży lub sprawcą ciąży. W tej ostatniej grupie znalazły się też dziewczęta. Ogółem, do bycia kiedykolwiek w ciąży przyznało się 1,7% uczennic szkół ponadgimnazjalnych a 4,7% chłopców uważało się za „sprawców ciąży”.

TABELA 38. Młodzież ze szkół ponadgimnazjalnych, która przeszła inicjację seksualną (%)

	Przeszli inicjację seksualną	wiek inicjacji seksualnej				
		<13 lat	13 lat	14 lat	15 lat	16 lat lub więcej
Ogółem	36,7	6,5	1,7	4,0	17,0	70,8
Chłopcy	38,7	11,0	1,7	1,2	16,8	69,4
Dziewczęta	34,9	2,2	1,7	6,7	17,2	72,2
I klasa	28,5	9,0	0,9	6,3	24,3	59,5
II klasa	42,2	5,4	2,1	2,5	13,8	76,3
Licea	31,1	4,8	2,4	3,0	22,6	67,3
Chłopcy	35,5	9,2	3,9	0,0	23,7	63,2
Dziewczęta	28,2	1,1	1,1	5,4	21,7	70,7
Inne szkoły	44,1	8,7	1,1	4,3	11,4	74,5
Chłopcy	41,7	13,3	0,0	2,0	11,2	73,5
Dziewczęta	47,1	3,5	2,3	7,0	11,6	75,6
Opole	40,7	4,6	1,1	4,0	19,5	70,7
Miasta powiatowe	30,0	5,0	3,3	5,0	17,4	69,4
Inne miasta	23,8	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0
Wieś	47,2	17,0	0,0	1,9	9,4	71,7

TABELA 39. Młodzież ze szkół ponadgimnazjalnych według odpowiedzi na pytanie czy byłaś kiedykolwiek w ciąży (dziewczęta) lub sprawcą ciąży (chłopcy) (%)

	Nie	Tak	Nie wiem
Ogółem	92,2	2,9	4,9
Chłopcy	86,0	4,7	9,3
Dziewczęta	97,4	1,4	1,2
I klasa	94,7	2,7	2,7
II klasa	90,5	3,2	6,3
Licea	93,5	2,3	4,2
Chłopcy	87,1	3,5	9,4
Dziewczęta	97,7	1,5	0,8
Inne szkoły	90,6	3,6	5,8
Chłopcy	85,1	5,7	9,2
Dziewczęta	96,8	1,3	1,9
Opole	93,4	2,6	4,0
Miasta powiatowe	92,0	2,6	5,5
Inne miasta	100,0	0,0	0,0
Wieś	86,4	6,8	6,8

TABELA 40. Metody antykoncepcyjne stosowane przez młodzież ze szkół ponadgimnazjalnych podczas ostatniego stosunku płciowego (%)

	Nie stosowali żadnej metody	Stosowali:			
		tylko prezerwatywę	prezerwatywę i inną metodę	tabletki antykoncepcyjne	inne metody
Ogółem	18,5	50,6	5,8	18,2	7,0
Chłopcy	23,1	54,4	6,3	8,8	7,5
Dziewczęta	14,1	47,1	5,3	27,1	6,5
I klasa	25,0	52,9	5,8	9,6	6,7
II klasa	15,6	49,8	5,8	21,8	7,1
Licea	16,9	46,9	7,5	23,8	5,0
Chłopcy	25,0	52,8	9,7	6,9	5,6
Dziewczęta	10,2	42,0	5,7	37,5	4,5
Inne szkoły	19,6	54,8	4,2	12,5	8,9
Chłopcy	21,6	55,7	3,4	10,2	9,1
Dziewczęta	17,5	53,8	5,0	15,0	8,8
Opole	15,7	51,8	4,2	21,1	7,2
Miasta powiatowe	23,1	47,2	7,4	16,7	5,6
Inne miasta	40,0	20,0	0,0	40,0	0,0
Wieś	16,0	56,0	8,0	10,0	10,0

4.4 Inne zachowania problemowe

4.4.1 Zachowania ryzykanckie

Pojęcie zachowań ryzykanckich odnosi się do podejmowania ryzyka przez młodzież, przeważnie z potrzeby poszukiwania wrażeń. Wiąże się z nieposłuszeństwem wobec rodziców i osób starszych, gotowością poniesienia ryzyka, aby zapewnić sobie odpowiedni poziom emocji. Badacze zachowań problemowych dorastającej młodzieży zwracają uwagę na zachowania ryzykanckie, ponieważ osoby wykazujące do nich skłonność często uwikłane są w inne zachowania problemowe. Zachowania ryzykanckie mogą prowadzić do wejścia w konflikt z prawem, mogą też zwiększać ryzyko wypadków i urazów, które są główną przyczyną umieralności i chorobowości nastolatków.

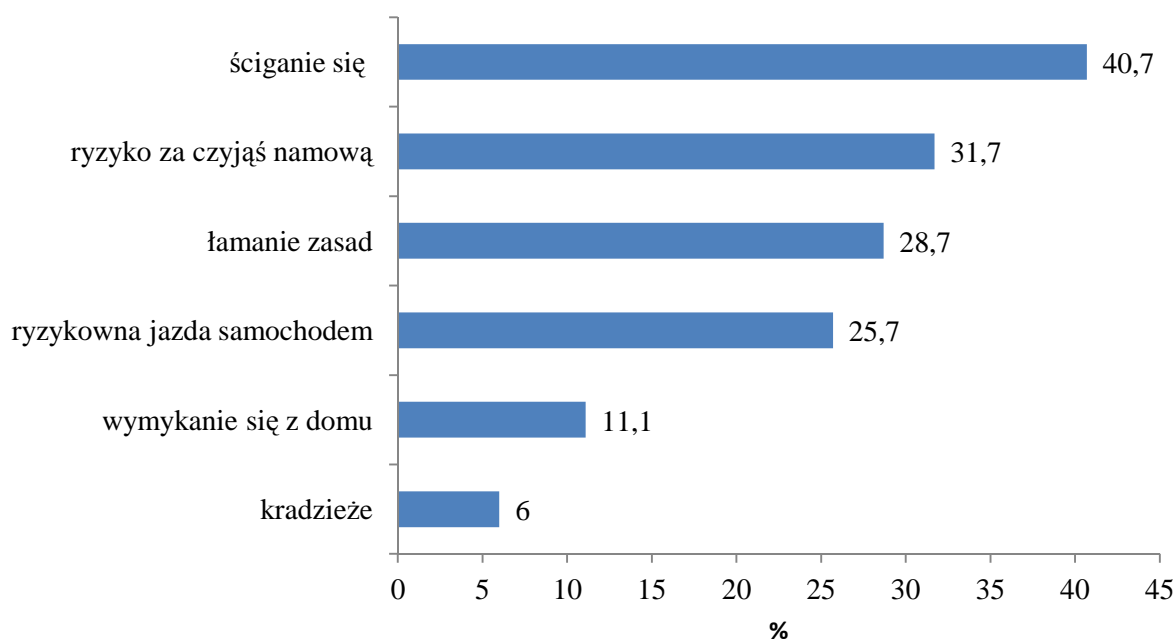
W kwestionariuszu omawianych badań pytano o:

- ściganie się na rowerze, na deskorolce lub samochodem dla zabawy;
- zrobienie czegoś niebezpiecznego za czyjąś namową;
- złamanie zasad ustalonych przez rodziców;
- kradzieże;
- wymykanie się nocą z domu;
- z własnej woli jechanie samochodem z kimś, kto prowadzi w sposób niebezpieczny.

Jak widać jedno z tych pytań (kradzieże) jest zbliżone do obecnego w bloku pytań na temat wykroczeń. Młodzież odpowiadała z perspektywy ostatnich 12 miesięcy, zaznaczając, ile razy zdarzyły się jej tego typu zachowania: *ani razu, jeden lub dwa razy, kilka razy*.

Na rycinie 16 uszeregowano zachowania ryzykanckie według częstości występowania. Dane dotyczą tylko uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Najczęściej podejmowanym zachowaniem ryzykanckim jest ściganie się (pojazdem) dla zabawy, najrzadziej zaś młodzież przyznawała się do kradzieży i wymykania się z domu.

W tabelach zamieszczonych na końcu tego rozdziału przedstawiono dokładny rozkład odpowiedzi na sześć pytań dotyczących zachowań ryzykanckich, z uwzględnieniem płci, wieku, typu szkoły i miejsca jej lokalizacji.

Rycina 16. Młodzież, która kiedykolwiek w ostatnich 12 miesiącach podejmowała zachowania ryzykanckie

Zestawienia tabelaryczne pozwalają też na porównanie uczniów szkół opolskich z rówieśnikami z pięciu innych województw. W odniesieniu do trzech pytań różnice nie były istotne statystycznie. W pozostałych trzech przypadkach młodzież ze szkół opolskich reprezentowała korzystniejsze, bardziej bezpieczne postawy. Istotnie rzadziej podejmowała takie zachowania jak: ściganie się, łamanie zasad ustalonych przez rodziców i jeżdżenie samochodem z kimś, kto prowadzi w sposób niebezpieczny,

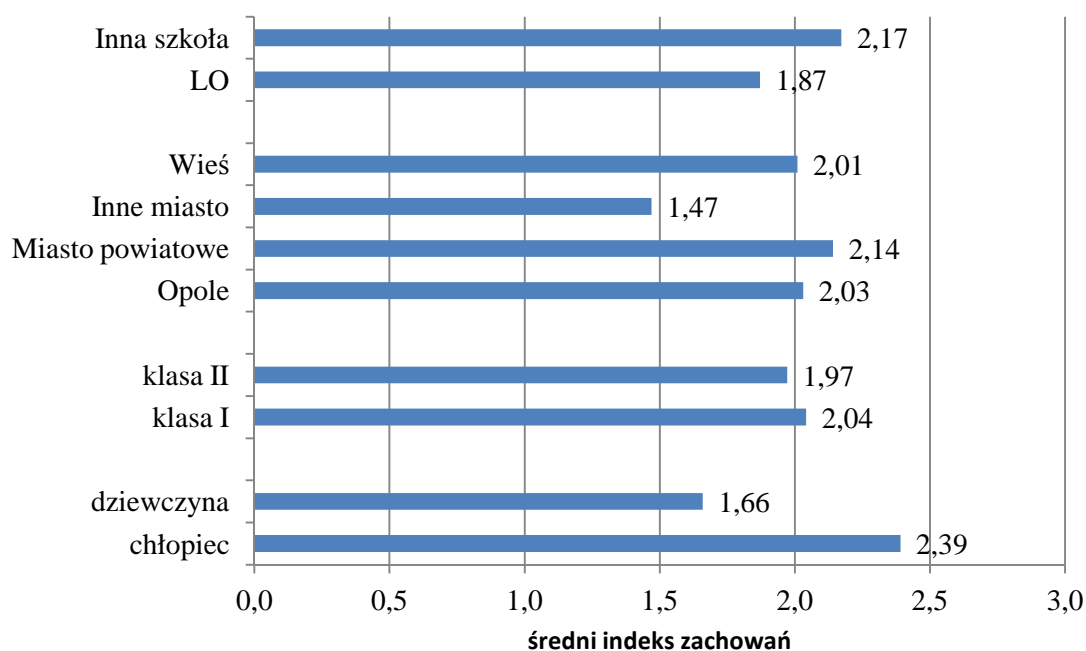
W przypadku czterech z sześciu zachowań stwierdzono częstsze ich występowanie u chłopców. Było to: ściganie się, podejmowanie niebezpiecznych działań za czyjąś namową, kradzieże i niebezpieczne przejażdżki samochodem. W przypadku trzech zachowań (drugie, trzecie, piąte), częstsze ich występowanie zanotowano w młodszej grupie wieku. Były to zachowania świadczące o nieposłuszeństwie i uleganiu negatywnemu wpływowi innych. Uczniowie szkół zawodowych (technika, zasadnicze szkoły) istotnie częściej niż rówieśnicy z liceów ogólnokształcących przyznawali się do kradzieży i wymykania się z domu. Dla niektórych zachowań zarysowały się też różnice zależne od lokalizacji szkoły.

Przeważnie korzystniejsze wskaźniki zanotowano w Opolu. W miastach powiatowych zanotowano częstsze ściganie się i niebezpieczna jazda samochodem. Do kradzieży częściej przyznawali się uczniowie z małych miast i ze wsi.

Podsumowaniem tego bloku pytań może być analiza sumarycznego indeksu zachowań ryzykanckich, który przyjmuje zakres wartości od 0 do 12.

Co najmniej jedno z sześciu ryzykanckich zachowań zanotowano u 64,1% uczniów ze szkół ponadgimnazjalnych w województwie opolskim wobec 79,5% w tzw. próbie krajowej. Średni indeks ryzykownych zachowań wynosił w obu tych próbach odpowiednio 2,00 (SD=2,33) i 2,61 (SD=2,38).

Średnie indeksy zachowań ryzykanckich według podstawowych cech ankietowanych przedstawiono na rycinie 17.

Rycina 17. Średni indeks zachowań ryzykanckich uczniów szkół ponadgimnazjalnych według wybranych cech demograficznych

Zbiorcze zestawienie potwierdza, że grupę ryzyk stanowią chłopcy, młodszy uczniowie, uczniowie ze szkół zlokalizowanych w miastach powiatowych i uczniowie innych szkół niż licea ogólnokształcące.

TABELA 41. Młodzież ze szkół ponadgimnazjalnych, która w ostatnich 12 miesiącach ściagała się na rowerze, deskorolce lub samochodem dla zabawy (%)

	Ani razu	Jeden lub dwa razy	Kilka razy
Próba ogólnopolska	42,5	21,9	35,6
Województwo opolskie			
Ogółem	59,3	20,5	20,2
Chłopcy	55,0	20,7	24,3
Dziewczęta	62,2	20,4	17,4
I klasa	57,6	21,0	21,4
II klasa	61,2	19,9	18,9
Licea	58,8	21,0	20,2
Chłopcy	55,5	19,8	24,7
Dziewczęta	60,4	21,7	17,9
Inne szkoły	59,9	19,8	20,3
Chłopcy	54,5	21,5	24,0
Dziewczęta	65,2	18,2	16,6
Opole	59,6	17,9	22,5
Miasta powiatowe	56,3	19,6	24,1
Inne miasta	67,5	26,5	6,0
Wieś	58,3	25,0	16,7

TABELA 42. Młodzież ze szkół ponadgimnazjalnych, która w ostatnich 12 miesiącach zrobiła coś ryzykownego lub niebezpiecznego za czyjąś namową (%)

	Ani razu	Jeden lub dwa razy	Kilka razy
Próba ogólnopolska	63,2	26,8	10,0
Województwo opolskie			
Ogółem	68,3	23,0	8,7
Chłopcy	60,5	27,2	12,3
Dziewczęta	73,7	20,2	6,1
I klasa	67,3	24,8	7,9
II klasa	69,4	21,0	9,6
Licea	67,6	23,7	8,7
Chłopcy	59,7	26,6	13,7
Dziewczęta	71,6	22,2	6,2
Inne szkoły	69,2	22,2	8,6
Chłopcy	61,2	27,6	11,2
Dziewczęta	77,4	16,6	6,0
Opole	67,2	23,3	9,5
Miasta powiatowe	68,0	22,7	9,3
Inne miasta	71,0	20,7	8,3
Wieś	69,4	24,6	6,0

TABELA 43. Młodzież ze szkół ponadgimnazjalnych, która w ostatnich 12 miesiącach złamała zasadę ustaloną przez rodziców tylko po to, aby sprawdzić, czy ujdzie to na sucho (%)

	Ani razu	Jeden lub dwa razy	Kilka razy
Próba ogólnopolska	67,4	22,8	9,8
Województwo opolskie			
Ogółem	71,3	19,0	9,7
Chłopcy	69,9	19,2	10,9
Dziewczęta	72,3	18,8	8,9
I klasa	69,6	20,7	9,7
II klasa	73,3	16,9	9,8
Licea	73,1	17,8	9,1
Chłopcy	71,0	18,3	10,7
Dziewczęta	74,3	17,5	8,2
Inne szkoły	69,0	20,5	10,5
Chłopcy	69,0	19,9	11,1
Dziewczęta	69,0	21,1	9,9
Opole	70,9	18,7	10,4
Miasta powiatowe	72,8	17,7	9,5
Inne miasta	73,9	20,1	6,0
Wieś	68,2	20,8	11,0

TABELA 44. Młodzież ze szkół ponadgimnazjalnych, która w ostatnich 12 okradła kogoś lub ukradła coś ze sklepu (%)

	Ani razu	Jeden lub dwa razy	Kilka razy
Próba ogólnopolska	92,8	5,1	2,1
Województwo opolskie			
Ogółem	94,0	3,7	2,3
Chłopcy	90,5	5,9	3,6
Dziewczęta	96,5	2,2	1,3
I klasa	93,9	3,9	2,2
II klasa	94,0	3,7	2,3
Licea	95,5	3,3	1,2
Chłopcy	93,0	5,3	1,7
Dziewczęta	96,8	2,2	1,0
Inne szkoły	92,1	4,4	3,5
Chłopcy	88,3	6,4	5,3
Dziewczęta	96,0	2,3	1,7
Opole	94,9	2,7	2,4
Miasta powiatowe	96,5	2,3	1,2
Inne miasta	89,7	8,8	1,5
Wieś	91,3	4,7	4,0

TABELA 45. Młodzież ze szkół ponadgimnazjalnych, która w ostatnich 12 miesiącach wymknęła się w nocy, gdy Twoi rodzice myśleli, że dziecko śpi (%)

	Ani razu	Jeden lub dwa razy	Kilka razy
Próba ogólnopolska	85,6	8,7	5,7
Województwo opolskie			
Ogółem	88,9	7,4	3,7
Chłopcy	87,9	7,4	4,7
Dziewczęta	89,5	7,5	3,0
I klasa	87,2	8,9	3,9
II klasa	90,8	5,6	3,6
Licea	90,7	6,4	2,9
Chłopcy	89,1	6,6	4,3
Dziewczęta	91,5	6,3	2,2
Inne szkoły	86,7	8,6	4,7
Chłopcy	87,0	7,9	5,1
Dziewczęta	86,3	9,3	4,4
Opole	89,1	7,6	3,3
Miasta powiatowe	89,5	6,5	4,0
Inne miasta	91,9	5,6	2,5
Wieś	85,4	9,5	5,1

TABELA 46. Młodzież ze szkół ponadgimnazjalnych, która w ostatnich 12 miesiącach z własnej woli jechała samochodem z kimś, o kim wie, że prowadzi w sposób niebezpieczny (%)

	Ani razu	Jeden lub dwa razy	Kilka razy
Próba ogólnopolska	64,8	16,9	18,3
Województwo opolskie			
Ogółem	74,3	15,0	10,7
Chłopcy	69,8	16,3	13,9
Dziewczęta	77,5	14,1	8,4
I klasa	74,2	15,2	10,6
II klasa	74,6	14,7	10,7
Licea	74,8	15,6	9,6
Chłopcy	70,2	16,6	13,2
Dziewczęta	77,2	15,1	7,7
Inne szkoły	73,7	14,2	12,1
Chłopcy	69,4	16,1	14,5
Dziewczęta	77,9	12,4	9,7
Opole	75,7	14,2	10,1
Miasta powiatowe	72,4	13,2	14,4
Inne miasta	74,6	17,8	7,6
Wieś	74,0	17,7	8,3

4.4.2 Zachowania o charakterze wykroczeń

W badaniach nad zachowaniami problemowymi dorastającej młodzieży często analizowane są zachowania mające cechy zachowań przestępczych, ale stwarzające sytuacje powodujące konflikt z prawem.

W kwestionariuszy badania CHIP-AE pytano o następujące wykroczenia:

- noszenie broni;
- bycie członkiem „gangów”;
- ucieczki z domu;
- grożenie komuś z użyciem siły;
- zaatakowanie kogoś z użyciem przemocy fizycznej;
- kradzieże;
- niszczenie cudzej własności.

Wbrew oczekiwaniom nie są to problemy typowe dla społeczeństwa amerykańskiego, dla którego pierwotnie kwestionariusz CHIP-AE został opracowany. Tego typu działania problemowe zdarzają się często wśród polskiej młodzieży, o czym świadczą zarówno wyniki badań w województwie opolskim, jak i dane z połączonej próby pięciu innych województw.

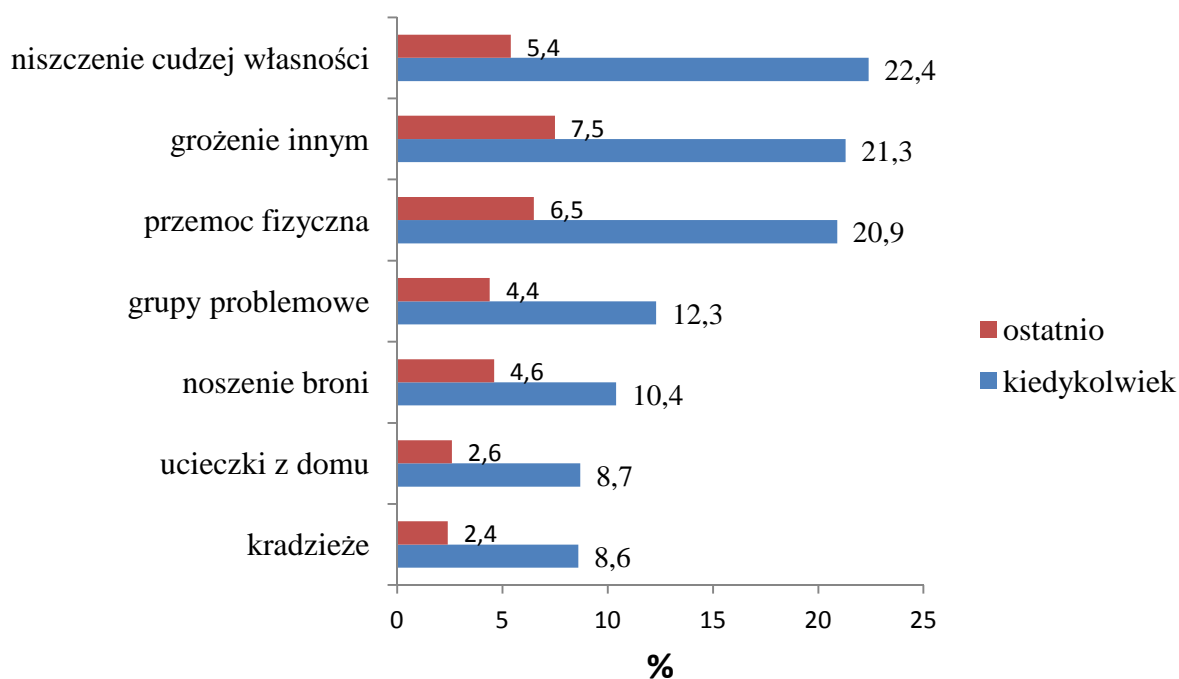
Na rycinie 18 uszeregowano wymienione zachowania według częstości ich występowania, podając odsetek nastolatków, którym kiedykolwiek zdarzyło się zachowanie oraz odsetek tych, którym zdarzyło się to ostatnio (w ostatnim tygodniu lub w ostatnim miesiącu). Można przyjąć założenie, że osoby, które popełniły wykroczenia w ostatnim czasie, generalnie mają większą skłonność do zachowań problemowych (wykazywały podobne postępowanie też poprzednio).

Odsetek młodzieży, której kiedykolwiek zdarzyły się tego typu wykroczenia waha się od 9% (kradzieże, ucieczki z domu) do 22% (niszczenie cudzej własności).

Ogółem do co najmniej jednego z siedmiu wykroczeń przyznało się 41,4% uczniów opolskich szkół, w tym do dokładnie jednego 15,9%, a pozostałe 25,5% do dwóch lub więcej wykroczeń.

Odsetek młodzieży popełniającej wykroczenia jest przeważnie mniejszy w województwie opolskim niż w połączonej próbie 5 innych województw. Według

danych z tych 5 województw do co najmniej jednego wykroczenia przyznało się 49,2% ankieterów, w tym 30,7% do dwóch lub więcej. W przypadku ucieczek z domu i kradzieży rozkłady odpowiedzi są takie same dla województwa opolskiego i próby krajowej. W pozostałych przypadkach zarysowuje się między tymi rozkładami różnica istotna statystycznie na korzyść młodzieży z województwa opolskiego (mniej zachowań patologicznych). Do ciekawych wniosków prowadzi porównanie odpowiedzi na pytanie dotyczące epizodów grożenia komuś przy użyciu siły. Odsetek osób, którym kiedykolwiek się to zdarzyło jest niemal identyczny w województwie opolskim i próbie krajowej. W województwie opolskim jest wyraźnie mniejszy odsetek nastolatków, które przyznały się do takiego zachowania w ostatnim czasie.

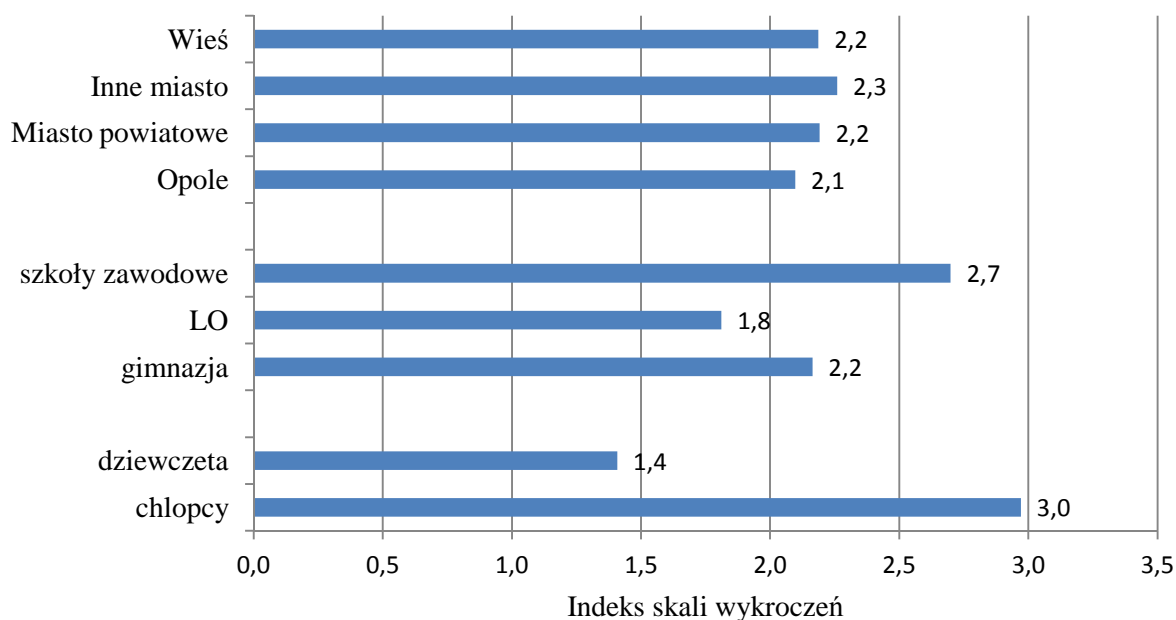

Rycina 18. Częstość popełniania wykroczeń przez młodzież w województwie opolskim

Dokładny rozkład odpowiedzi na poszczególne pytania dotyczące zachowań problemowych o charakterze wykroczeń przedstawiono w tabelach na końcu podrozdziału, uwzględniając rozkład według płci, wieku, miejsca zamieszkania i typu szkoły. Częstość popełniania wykroczeń jest większa u chłopców niż u dziewcząt oraz nasila się z wiekiem. Nie wykazano wpływu miejsca zamieszkania. W odniesieniu do

takich zachowań jak: **bycie członkiem grup wchodzących w konflikt z prawem, i kradzieże i niszczenie cudzej własności** istotny okazał się typ szkoły, ale tylko u chłopców. Mniejsze zagrożenia zanotowano w liceach ogólnokształcących niż w szkołach zawodowych (technika łącznie ze szkołami zasadniczymi).

Z kolei, jeśli uwzględnimy skalę sumaryczną (przyjmującą zakres od 0 do 28 punktów) odnoszącą się do obecnego zagrożenia zachowaniami o charakterze wykroczeń, średni indeks w województwie opolskim wynosi 2,18 (SD=4,23), wobec istotnie wyższej wartości w pozostałych 5 województwach. Na rycinie 19 przedstawiono średnią punktację według podstawowych cech ankietowanej młodzieży.

Rycina 19. Średni indeks sumaryczny na skali wykroczeń popełnianych przez młodzież w województwie opolskim

Występuje wyraźna różnica między chłopcami i dziewczętami oraz uczniami uczęszczającymi do szkół różnych typów. Najmniej zagrożone są dziewczęta, uczniowie pierwszych klas gimnazjów oraz liceów ogólnokształcących. W gimnazjach średni indeks wykroczeń zwiększa się w kolejnych rocznikach, wynosząc: 1,92 w pierwszej klasie (SD=4,37); 2,30 w drugiej (SD=4,34) i 2,38 w trzeciej klasie (SD=4,25). W szkołach ponadgimnazjalnych w porównaniu z III klasą gimnazjum występują mniejsze wartości.

TABELA 47. Kiedy ostatni raz młodzież nosiła przy sobie broń (%)

	nigdy	ponad rok temu	w ciągu ostatniego roku	w ciągu ostatniego miesiąca	w ciągu ostatniego tygodnia
Próba ogólnopolska	87,2	2,8	1,9	2,0	6,1
Województwo opolskie					
Ogółem	89,6	3,7	2,1	0,6	4,0
Chłopcy	83,7	5,7	3,3	1,0	6,3
Dziewczęta	95,6	1,8	0,9	0,1	1,6
Gimnazjum					
Ogółem	90,0	3,7	1,8	0,2	4,3
Chłopcy	85,1	5,3	2,6	0,3	6,7
Dziewczęta	95,2	2,0	0,9	0,1	1,8
I klasa	91,5	3,0	1,9	0,0	3,6
II klasa	89,9	4,1	1,1	0,5	4,4
III klasa	88,2	4,0	2,5	0,2	5,1
Opole	91,2	3,1	1,5	0,0	4,2
Miasta powiatowe	87,6	5,1	1,6	0,3	5,4
Inne miasta	90,6	3,4	2,8	0,2	3,0
Wieś	92,4	2,3	1,2	0,2	3,9
Ogółem	88,9	3,8	2,6	y 1,1	3,6
Chłopcy	81,0	6,3	4,5	2,2	6,0
Dziewczęta	96,1	1,6	0,9	0,1	1,3
I klasa	89,5	3,9	2,2	0,8	3,6
II klasa	88,2	3,9	2,9	1,4	3,6
Licea	90,5	3,1	2,4	0,7	3,3
Chłopcy	81,4	5,1	5,7	1,5	6,3
Dziewczęta	96,6	1,8	0,2	0,2	1,2
Inne szkoły	86,6	4,7	2,9	1,7	4,1
Chłopcy	80,7	7,3	3,4	2,9	5,7
Dziewczęta	94,9	1,1	2,2	0,0	1,8
Opole	89,0	2,9	3,4	1,5	3,2
Miasta powiatowe	91,2	1,8	2,1	0,5	4,4
Inne miasta	84,6	9,0	2,7	0,0	3,7
Wieś	88,7	5,0	1,6	1,9	2,8

TABELA 48. Kiedy ostatni raz młodzież była członkiem grupy wchodzącej w konflikt z prawem (%)

	nigdy	ponad rok temu	w ciągu ostatniego roku	w ciągu ostatniego miesiąca	w ciągu ostatniego tygodnia
Próba ogólnopolska	84,5	4,7	3,4	2,8	4,6
Województwo opolskie					
Ogółem	87,7	5,0	2,9	0,7	3,7
Chłopcy	83,8	6,1	3,4	1,1	5,6
Dziewczęta	91,4	4,0	2,5	0,3	1,8
Gimnazjum					
Ogółem	88,5	5,0	2,6	0,4	3,5
Chłopcy	85,4	6,2	2,8	0,8	4,8
Dziewczęta	91,8	3,7	2,4	0,0	2,1
I klasa	92,0	1,9	2,3	0,4	3,4
II klasa	86,7	7,1	3,2	0,5	2,5
III klasa	85,2	7,2	2,5	0,4	4,7
Opole	88,9	4,2	2,7	0,0	4,2
Miasta powiatowe	86,5	6,1	2,6	0,1	4,7
Inne miasta	88,2	5,6	3,2	0,6	2,4
Wieś	91,3	3,4	2,1	0,7	2,5
Liceum					
Ogółem	86,5	5,1	3,3	1,1	4,0
Chłopcy	81,5	6,0	4,2	1,7	6,6
Dziewczęta	90,9	4,3	2,6	0,6	1,6
I klasa	87,3	5,3	3,8	0,3	3,3
II klasa	85,7	4,9	3,0	1,8	4,6
Licea	89,5	3,9	3,6	0,7	2,3
Chłopcy	85,6	4,2	5,1	1,5	3,6
Dziewczęta	92,1	3,7	2,6	0,2	1,4
Inne szkoły	82,8	6,6	2,9	1,5	6,2
Chłopcy	78,0	7,5	3,4	1,8	9,3
Dziewczęta	89,5	5,4	2,2	1,1	1,8
Opole	85,3	4,9	2,7	2,2	4,9
Miasta powiatowe	89,7	3,3	4,4	0,3	2,3
Inne miasta	84,3	5,2	4,7	0,0	5,8
Wieś	85,4	7,5	2,8	0,9	3,4

TABELA 49. Kiedy ostatni raz młodzież uciekła z domu (%)

	Nigdy	ponad rok temu	w ciągu ostatniego roku	w ciągu ostatniego miesiąca	w ciągu ostatniego tygodnia
Próba ogólnopolska	91,6	3,7	2,0	0,9	1,8
Województwo opolskie					
Ogółem	91,3	4,4	1,7	0,5	2,1
Chłopcy	91,5	3,6	1,7	0,5	2,7
Dziewczęta	91,3	5,1	1,6	0,5	1,5
Gimnazjum					
Ogółem	91,4	4,7	1,3	0,4	2,2
Chłopcy	92,8	3,2	1,1	0,2	2,7
Dziewczęta	89,9	6,3	1,5	0,6	1,7
I klasa	92,4	3,4	1,2	0,5	2,5
II klasa	89,4	6,0	1,5	0,6	2,5
III klasa	92,4	5,3	1,0	0,0	1,3
Opole	92,7	4,6	0,0	0,0	2,7
Miasta powiatowe	89,9	5,6	1,5	0,3	2,7
Inne miasta	92,0	4,6	1,2	0,4	1,8
Wieś	92,4	3,7	1,4	0,7	1,8
Ogółem	91,3	3,8	2,2	0,7	2,0
Chłopcy	89,6	4,2	2,6	1,0	2,6
Dziewczęta	93,1	3,5	1,7	0,4	1,3
I klasa	90,5	3,6	3,3	0,5	2,1
II klasa	91,8	4,0	1,4	0,9	1,9
Licea	93,0	3,3	1,8	0,6	1,3
Chłopcy	92,2	3,0	1,8	1,2	1,8
Dziewczęta	93,5	3,5	1,8	0,2	1,0
Inne szkoły	89,1	4,7	2,6	0,9	2,7
Chłopcy	86,9	5,5	3,4	0,8	3,4
Dziewczęta	92,1	3,6	1,4	1,1	1,8
Opole	92,1	4,4	1,5	0,8	1,2
Miasta powiatowe	93,0	3,3	2,1	0,3	1,3
Inne miasta	89,5	4,7	2,1	0,0	3,7
Wieś	88,8	3,2	3,5	1,3	3,2

TABELA 50. Kiedy ostatni raz młodzież groziła komuś z użyciem siły (%)

	Nigdy	ponad rok temu	w ciągu ostatniego roku	w ciągu ostatniego miesiąca	w ciągu ostatniego tygodnia
Próba ogólnopolska	79,0	5,9	5,6	3,7	5,8
Województwo opolskie					
Ogółem	78,7	9,3	4,5	1,7	5,8
Chłopcy	71,4	12,2	5,8	2,4	8,2
Dziewczęta	85,9	6,6	3,1	0,9	3,5
Gimnazjum					
Ogółem	78,4	9,8	4,0	1,0	6,8
Chłopcy	72,9	11,9	4,8	1,4	9,0
Dziewczęta	83,8	7,6	3,3	0,7	4,6
I klasa	82,3	8,2	3,6	0,7	5,2
II klasa	76,1	10,6	4,2	0,9	8,2
III klasa	74,8	11,3	4,5	1,7	7,7
Opole	80,0	7,7	5,8	0,0	6,5
Miasta powiatowe	79,3	9,1	3,1	0,4	8,1
Inne miasta	75,2	13,2	2,8	1,6	7,2
Wieś	78,7	8,8	5,5	1,8	5,2
Ogółem	79,3	8,7	5,1	2,5	4,4
Chłopcy	69,2	12,4	7,4	3,9	7,1
Dziewczęta	88,7	5,2	3,0	1,2	1,9
I klasa	78,3	8,2	6,3	1,4	5,8
II klasa	80,0	9,1	4,2	3,3	3,4
Licea	81,7	7,8	3,9	2,7	3,9
Chłopcy	70,0	12,3	6,3	4,5	6,9
Dziewczęta	89,9	4,7	2,2	1,4	1,8
Inne szkoły	76,4	9,8	6,3	2,4	5,1
Chłopcy	68,7	12,5	8,1	3,4	7,3
Dziewczęta	86,7	6,1	3,9	1,1	2,2
Opole	81,5	7,6	4,8	3,2	2,9
Miasta powiatowe	78,8	8,4	3,8	3,6	5,4
Inne miasta	77,5	8,9	6,3	1,0	6,3
Wieś	76,9	10,8	6,3	0,9	5,1

TABELA 51. Kiedy ostatni raz młodzież zaatakowała kogoś używając przemocy fizycznej (%)

	Nigdy	ponad rok temu	w ciągu ostatniego roku	w ciągu ostatniego miesiąca	w ciągu ostatniego tygodnia
Próba ogólnopolska	75,5	8,4	6,0	4,9	5,2
Województwo opolskie					
Ogółem	79,1	9,3	5,1	1,4	5,1
Chłopcy	71,1	12,5	6,8	2,3	7,3
Dziewczęta	86,7	6,2	3,4	0,6	3,1
Gimnazjum					
Ogółem	78,0	10,2	4,3	1,2	6,3
Chłopcy	70,5	13,7	5,2	2,0	8,6
Dziewczęta	86,0	6,6	3,2	0,3	3,9
I klasa	80,1	8,2	3,8	1,2	6,7
II klasa	77,2	11,7	4,9	0,6	5,6
III klasa	76,1	11,2	4,4	1,7	6,6
Opole	77,0	10,7	5,4	0,0	6,9
Miasta powiatowe	78,3	10,6	3,8	0,4	6,9
Inne miasta	76,1	11,9	3,8	2,0	6,2
Wieś	80,4	8,0	4,6	1,8	5,2
Licea					
Ogółem	80,3	8,2	6,1	1,8	3,6
Chłopcy	72,0	10,9	8,9	2,8	5,4
Dziewczęta	88,2	5,6	3,5	0,9	1,8
I klasa	78,0	8,5	6,9	1,4	5,2
II klasa	82,0	7,9	5,5	2,1	2,5
Inne szkoły					
Licea	82,5	8,3	5,1	1,2	2,9
Chłopcy	72,2	12,8	8,7	2,1	4,2
Dziewczęta	89,5	5,1	2,7	0,6	2,1
Inne szkoły	77,4	8,0	7,6	2,6	4,4
Chłopcy	71,5	9,2	9,4	3,4	6,5
Dziewczęta	85,7	6,5	5,0	1,4	1,4
Opole	81,9	7,6	5,7	2,4	2,4
Miasta powiatowe	79,6	9,8	5,9	1,8	2,8
Inne miasta	75,8	8,4	5,8	1,6	8,4
Wieś	80,3	7,0	7,3	1,3	4,1

TABELA 52. Kiedy ostatni raz młodzież ukradła coś wartego więcej niż 10 zł (%)

	nigdy	ponad rok temu	w ciągu ostatniego roku	w ciągu ostatniego miesiąca	w ciągu ostatniego tygodnia
Próba ogólnopolska	92,3	3,9	1,8	0,6	1,4
Województwo opolskie					
Ogółem	91,4	4,2	2,0	0,4	2,0
Chłopcy	88,1	6,2	2,3	0,7	2,7
Dziewczęta	94,5	2,2	1,9	0,1	1,3
Gimnazjum					
Ogółem	91,3	4,8	1,8	0,2	1,9
Chłopcy	88,5	6,7	1,5	0,5	2,8
Dziewczęta	94,2	2,6	2,1	0,0	1,1
I klasa	92,6	3,1	1,8	0,2	2,3
II klasa	91,5	4,5	1,2	0,5	2,3
III klasa	89,3	7,4	2,5	0,0	0,8
Opole	90,3	6,2	0,4	0,0	3,1
Miasta powiatowe	91,2	4,4	2,2	0,3	1,9
Inne miasta	91,4	5,0	2,0	0,4	1,2
Wieś	91,6	4,1	2,0	0,2	2,1
Licea					
Ogółem	91,5	3,6	2,4	0,5	2,0
Chłopcy	87,6	5,6	3,2	1,0	2,6
Dziewczęta	95,2	1,7	1,6	0,1	1,4
I klasa	92,3	3,0	2,4	0,3	2,0
II klasa	90,7	4,1	2,4	0,7	2,1
Inne szkoły					
Licea	94,0	2,3	1,7	0,8	1,2
Chłopcy	91,6	4,2	1,5	1,8	0,9
Dziewczęta	95,6	1,0	1,8	0,2	1,4
Inne szkoły	87,9	5,1	3,3	0,5	3,2
Chłopcy	83,8	6,7	4,9	0,5	4,1
Dziewczęta	93,8	2,9	1,1	0,4	1,8
Opole	91,1	4,1	2,5	0,8	1,5
Miasta powiatowe	93,6	3,3	1,0	0,8	1,3
Inne miasta	91,2	3,6	2,1	0,0	3,1
Wieś	89,2	3,2	3,8	0,3	3,5

TABELA 53. Kiedy ostatni raz młodzież zniszczyła coś należącego do innej osoby (%)

	nigdy	ponad rok temu	w ciągu ostatniego roku	w ciągu ostatniego miesiąca	w ciągu ostatniego tygodnia
Próba ogólnopolska	70,7	14,9	7,7	3,1	3,6
Województwo opolskie					
Ogółem	77,6	12,3	4,7	1,3	4,1
Chłopcy	73,6	13,9	5,4	1,8	5,3
Dziewczęta	81,5	10,7	4,0	0,8	3,0
Gimnazjum					
Ogółem	76,2	14,8	3,9	1,1	4,0
Chłopcy	73,2	16,5	3,8	1,3	5,2
Dziewczęta	79,3	13,0	4,0	0,9	2,8
I klasa	78,1	12,9	3,3	1,2	4,5
II klasa	75,4	15,8	4,3	1,1	3,4
III klasa	74,4	16,2	4,4	1,0	4,0
Opole	78,9	14,2	1,9	0,0	5,0
Miasta powiatowe	74,7	15,8	3,4	0,6	5,5
Inne miasta	76,1	14,7	4,0	1,8	3,4
Wieś	76,6	13,8	5,5	1,8	2,3
Liceum					
Ogółem	79,5	9,0	5,7	1,6	4,2
Chłopcy	73,9	10,2	7,7	2,7	5,5
Dziewczęta	84,6	7,8	3,9	0,6	3,1
I klasa	79,5	10,8	4,1	1,1	4,5
II klasa	79,7	7,5	6,9	1,9	4,0
Licea	80,2	10,1	5,5	1,3	2,9
Chłopcy	74,2	12,0	7,8	2,1	3,9
Dziewczęta	84,3	8,8	3,9	0,8	2,2
Inne szkoły	78,6	7,4	6,2	2,0	5,8
Chłopcy	73,5	8,7	7,9	3,1	6,8
Dziewczęta	85,5	5,8	4,0	0,4	4,3
Opole	79,7	10,7	4,7	1,9	3,0
Miasta powiatowe	79,5	10,0	7,2	1,5	1,8
Inne miasta	78,0	7,9	4,2	1,0	8,9
Wieś	79,7	4,8	7,1	1,6	6,8

4.4.3 Niedostosowanie szkolne

Kolejny blok pytań na temat zachowań problemowych dotyczy niedostosowania szkolnego.

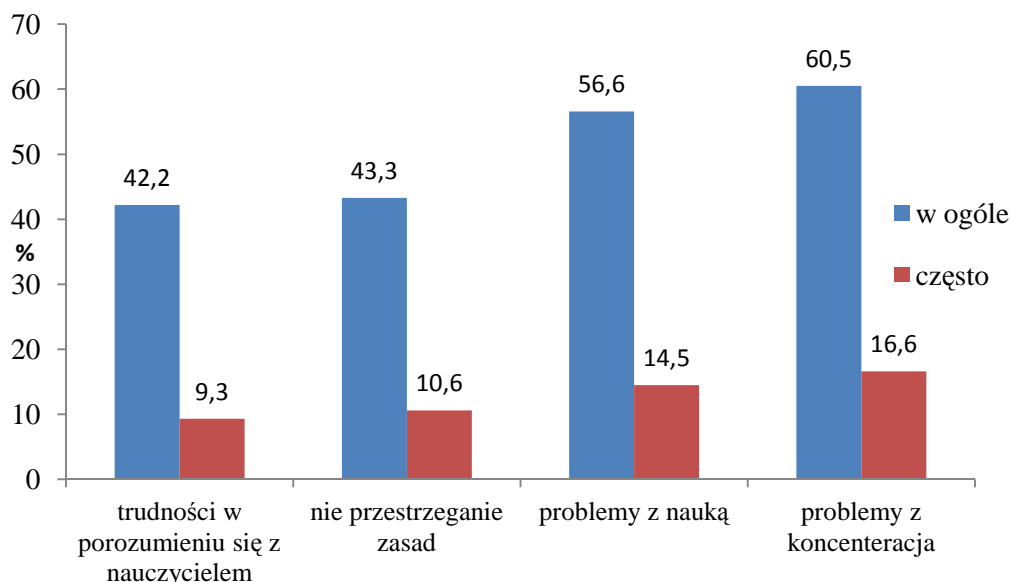
Młodzież z perspektywy ostatnich czterech tygodni odpowiadała, jak często zdarzyło jej się:

- nie przestrzegać zasad zachowania w szkole;
- mieć problemy z porozumieniem się z nauczycielami;
- mieć problemy z koncentracją lub skupieniem uwagi w szkole;
- mieć problemy z nauką.

Możliwe były cztery kategorie odpowiedzi: wcale, od 1 do 3 dni, od 4 do 6 dni, od 7 do 14 dni i od 15 do 28 dni.

Rozkład odpowiedzi na te trzy pytania zamieszczono w tabelach.

Na rycinie 20 przedstawiony zostały odsetki osób, którym w ogóle zdarzają się tego typu zaburzenia funkcjonowania w szkole i tych, którym zdarza się to często (co najmniej co drugi dzień). Problemy zostały uszeregowane wg częstości występowania. Stosunkowo najczęściej ma problemy związane z koncentracją, z porozumieniem się z nauczycielami.

Rycina 20. Nasilenie problemów z funkcjonowaniem ucznia w szkole

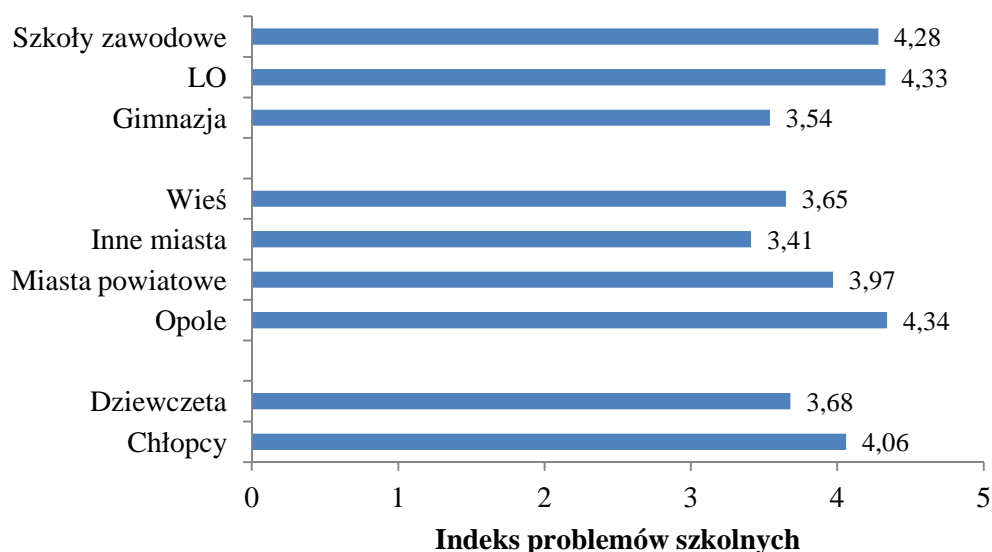
Częstość występowania (kiedykolwiek w ostatnim miesiącu) wymienionych problemów jest w trzech przypadkach mniejsza w województwie opolskim niż w stanowiącej punkt odniesienia próbie krajowej z pięciu innych województw. W przypadku problemów z porozumieniem się z nauczycielem nie zanotowano różnicy względem próby krajowej. Należy jednak wnioskować z ostrożnością, ponieważ równocześnie w województwie opolskim młodzież częściej niż rówieśnicy w kraju sygnalizuje bardzo częste występowanie problemów z przystosowaniem do szkoły.

Wpływ płci zmienia się w zależności od rodzaju trudności szkolnych. Dziewczęta częściej niż chłopcy mają problemy z koncentracją oraz ogólnie – problemy z nauką, ale rzadziej nie przestrzegają zasad zachowania się w szkole i rzadziej mają trudności z porozumieniem się z nauczycielem. Wykazano również różnice zależne od lokalizacji i typu szkoły, ale nie ma tu jednoznacznej tendencji. Generalnie, większe nasilenie problemów szkolnych notuje się w mieście Opolu, jednak na przykład problemy z nauką też bardzo często dotyczą szkół wiejskich. Problemy z nauką rzadziej notowane są w liceach ogólnokształcących niż w gimnazjach i ponadgimnazjalnych szkołach zawodowych.

Podobnie jak w innych rozdziałach, zdefiniowano wskaźnik określający występowanie zespołu często powtarzających się problemów szkolnych. W województwie opolskim zidentyfikowano grupę 27,4% uczniów należących do tej grupy ryzyka, wobec 34,7% w próbie krajowej. U 13% ankietowanych w województwie opolskim zanotowano 2 do 4 zachowań należących do omawianej grupy.

Zdefiniowano też wskaźnik sumaryczny przyjmujący zakres od 0 do 16 punktów. W województwie opolskim średnia wartość indeksu kształtowała się na poziomie 3,87 (SD=3,84) wobec 4,16 (SD=3,82) w próbie uczniów z pięciu innych województw. Średnia wartość tego sumarycznego indeksu była większa dla chłopców niż dla dziewcząt. Ważnym czynnikiem różnicującym był wiek i typ szkoły oraz lokalizacja szkoły. Indeks problemów szkolnych zwiększa się z wiekiem w klasach gimnazjalnych, po czym stabilizuje się. Wyraźnie jednak większe problemy mają uczniowie szkół zawodowych niż liceów ogólnokształcących. Wyższe średnie

wartości indeksu problemów szkolnych zanotowano też w większych miastach (Opole, miasta powiatowe) niż w małych miastach i na wsi.

Rycina 21. Indeks problemów szkolnych według wybranych cech demograficznych ankietowanej młodzieży

Uzupełnieniem bloku pytań na temat bycia zawieszonym w prawach ucznia w ostatnich dwóch latach nauki. Młodzież odpowiadała na nie TAK/NIE. Problem ten dotyczył w niewielkim i zbliżonym stopniu uczniów z województwa opolskiego i pozostałych pięciu województw (odpowiednio 3,3% i 2,6%). Z powodu malej skali zjawiska nie prezentowano już wyników w szczegółowych tabelach.

TABELA 54. Liczba dni w ciągu ostatnich 4 tygodni, w których młodzież nie przestrzegała zasad zachowania się w szkole (%)

	wcale	od 1 do 3 dni	od 4 do 6 dni	od 7 do 15 dni	od 15 do 28 dni
Próba ogólnopolska	52,0	25,2	8,9	6,1	7,8
Województwo opolskie					
Ogółem	56,7	24,2	8,5	2,1	8,5
Chłopcy	49,9	26,1	10,4	2,7	10,9
Dziewczęta	63,4	22,4	6,6	1,5	6,1
Gimnazjum					
Ogółem	57,8	24,6	8,2	1,7	7,7
Chłopcy	52,4	26,6	9,6	1,8	9,6
Dziewczęta	63,4	22,7	6,7	1,5	5,7
I klasa	62,8	22,8	6,5	1,1	6,9
II klasa	57,7	25,7	7,9	1,9	6,8
III klasa	50,3	26,0	11,3	2,3	10,1
Opole	58,9	26,3	6,8	0,0	8,0
Miasta powiatowe	57,5	23,5	8,6	0,6	9,8
Inne miasta	59,1	24,1	7,7	2,2	6,9
Wieś	56,7	25,5	8,8	3,3	5,7
Szkoły ponadgimnazjalne					
Ogółem	55,2	23,6	8,9	2,7	9,6
Chłopcy	46,5	25,5	11,5	3,9	12,6
Dziewczęta	63,3	22,0	6,4	1,6	6,7
I klasa	57,9	23,0	8,4	2,4	8,3
II klasa	53,1	24,2	9,3	3,0	10,4
Licea	56,4	23,3	8,1	3,2	9,0
Chłopcy	47,4	23,1	11,2	4,9	13,4
Dziewczęta	62,5	23,4	6,0	2,1	6,0
Inne szkoły	54,1	24,0	9,7	2,0	10,2
Chłopcy	45,8	27,5	11,8	2,9	12,0
Dziewczęta	65,5	19,3	6,9	0,7	7,6
Opole	52,4	26,1	7,0	3,8	10,7
Miasta powiatowe	58,7	18,7	9,4	3,6	9,6
Inne miasta	53,5	27,7	9,9	0,5	8,4
Wieś	56,7	22,8	11,4	0,9	8,2

TABELA 55. Liczba dni w ciągu ostatnich 4 tygodni, w których młodzież miała problemy z porozumieniem się z nauczycielami (%)

	wcale	od 1 do 3 dni	od 4 do 6 dni	od 7 do 15 dni	od 15 do 28 dni
Próba ogólnopolska	58,1	23,5	9,6	4,8	4,0
Województwo opolskie					
Ogółem	57,8	25,1	7,8	2,0	7,3
Chłopcy	52,4	27,0	9,1	2,5	9,0
Dziewczęta	63,2	23,3	6,5	1,4	5,6
Gimnazjum					
Ogółem	57,9	24,8	7,0	1,5	8,8
Chłopcy	53,5	26,5	7,8	1,5	10,7
Dziewczęta	62,5	23,0	6,1	1,4	7,0
I klasa	64,7	21,1	5,4	1,0	7,8
II klasa	57,3	25,7	7,2	2,0	7,8
III klasa	47,9	29,5	9,2	1,8	11,7
Opole	59,9	25,8	4,5	0,0	9,7
Miasta powiatowe	55,5	26,7	6,2	0,6	10,9
Inne miasta	55,1	25,9	10,1	0,7	8,2
Wieś	57,3	22,9	8,2	4,4	7,2
Szkoły ponadgimnazjalne					
Ogółem	57,7	25,5	8,9	2,7	5,2
Chłopcy	50,7	27,6	10,9	4,1	6,7
Dziewczęta	64,5	23,5	7,0	1,3	3,7
I klasa	60,6	25,5	7,1	2,6	4,2
II klasa	55,6	25,6	10,3	2,6	5,9
Licea	58,8	25,8	8,9	2,5	4,0
Chłopcy	51,4	26,0	11,9	4,6	6,1
Dziewczęta	63,9	25,8	6,8	1,0	2,5
Inne szkoły	56,3	25,4	8,7	2,9	6,7
Chłopcy	50,1	29,1	9,9	3,6	7,3
Dziewczęta	65,2	20,1	7,0	1,8	5,9
Opole	53,1	26,9	10,2	4,8	5,0
Miasta powiatowe	64,0	21,7	6,8	1,8	5,7
Inne miasta	57,7	27,7	8,9	1,0	4,7
Wieś	59,1	26,2	9,1	,6	5,0

TABELA 56. Liczba dni w ciągu ostatnich 4 tygodni, w których młodzież miała problemy z koncentracją lub skupieniem uwagi w szkole (%)

	wcale	od 1 do 3 dni	od 4 do 6 dni	od 7 do 15 dni	od 15 do 28 dni
Próba ogólnopolska	37,7	25,1	17,4	10,8	9,0
Województwo opolskie					
Ogółem	39,5	27,0	16,9	5,6	11,0
Chłopcy	44,4	25,0	15,2	4,7	10,7
Dziewczęta	34,6	28,9	18,6	6,5	11,4
Gimnazjum					
Ogółem	47,4	26,7	13,4	2,3	10,2
Chłopcy	50,9	25,5	11,8	2,2	9,6
Dziewczęta	44,1	27,8	15,1	2,3	10,7
I klasa	57,6	20,8	12,3	1,3	8,0
II klasa	44,0	29,6	13,9	2,2	10,3
III klasa	35,7	32,4	14,6	3,9	13,4
Opole	50,4	26,3	12,6		10,7
Miasta powiatowe	42,9	27,9	14,6	1,5	13,1
Inne miasta	49,9	27,4	12,0	2,2	8,5
Wieś	49,3	24,7	13,6	4,5	7,8
Szkoły ponadgimnazjalne					
Ogółem	28,8	27,3	21,6	10,1	12,2
Chłopcy	35,2	24,3	20,1	8,3	12,1
Dziewczęta	22,5	30,2	23,1	11,9	12,3
I klasa	32,1	28,7	19,6	9,1	10,5
II klasa	26,2	26,3	23,2	10,9	13,4
Licea	22,9	27,6	24,6	11,8	13,1
Chłopcy	29,9	21,6	22,3	11,6	14,6
Dziewczęta	18,2	31,6	26,2	12,0	12,0
Inne szkoły	35,7	27,0	18,2	8,0	11,1
Chłopcy	39,9	26,5	18,3	5,5	9,8
Dziewczęta	29,9	27,7	17,9	11,7	12,8
Opole	22,5	27,2	22,4	14,6	13,3
Miasta powiatowe	26,3	24,2	23,9	12,9	12,6
Inne miasta	40,2	31,2	14,8	1,6	12,2
Wieś	36,2	28,9	22,0	3,5	9,4

TABELA 57. Liczba dni w ciągu ostatnich 4 tygodni, w których młodzież miała problemy z nauką (%)

	wcałe	od 1 do 3 dni	od 4 do 6 dni	od 7 do 15 dni	od 15 do 28 dni
Próba ogólnopolska	40,8	24,9	14,4	10,1	9,8
Województwo opolskie					
Ogółem	43,4	29,0	13,1	3,8	10,7
Chłopcy	46,6	26,5	11,8	3,6	11,5
Dziewczęta	40,3	31,5	14,4	4,0	9,8
Gimnazjum					
Ogółem	47,7	28,0	11,6	1,7	11,0
Chłopcy	50,4	26,0	10,4	1,5	11,7
Dziewczęta	44,8	30,0	12,8	2,0	10,4
I klasa	56,8	24,8	8,8	1,0	8,6
II klasa	42,9	31,5	12,2	1,9	11,5
III klasa	39,1	28,8	15,2	2,5	14,4
Opole	48,1	25,4	9,8	0,0	16,7
Miasta powiatowe	49,3	26,7	10,3	0,9	12,8
Inne miasta	50,7	27,3	10,6	1,4	9,9
Wieś	42,6	31,2	15,1	3,6	7,4
Szkoły ponadgimnazjalne					
Ogółem	37,7	30,5	15,1	6,5	10,2
Chłopcy	41,3	27,1	13,8	6,5	11,3
Dziewczęta	34,2	33,6	16,4	6,6	9,2
I klasa	42,4	29,5	13,1	5,1	9,9
II klasa	34,2	31,2	16,7	7,6	10,3
Licea	38,3	30,7	16,4	6,3	8,3
Chłopcy	43,3	27,6	13,8	6,1	9,2
Dziewczęta	35,2	32,7	18,1	6,4	7,6
Inne szkoły	37,0	30,2	13,4	6,9	12,5
Chłopcy	39,8	26,6	13,7	7,0	12,9
Dziewczęta	33,0	35,1	13,0	6,9	12,0
Opole	34,7	29,8	17,9	7,4	10,2
Miasta powiatowe	43,6	25,2	13,0	8,6	9,6
Inne miasta	45,5	33,5	9,9	2,1	8,9
Wieś	31,1	36,2	15,7	5,3	11,6

4.4.4 Zachowania opozycyjno-buntownicze

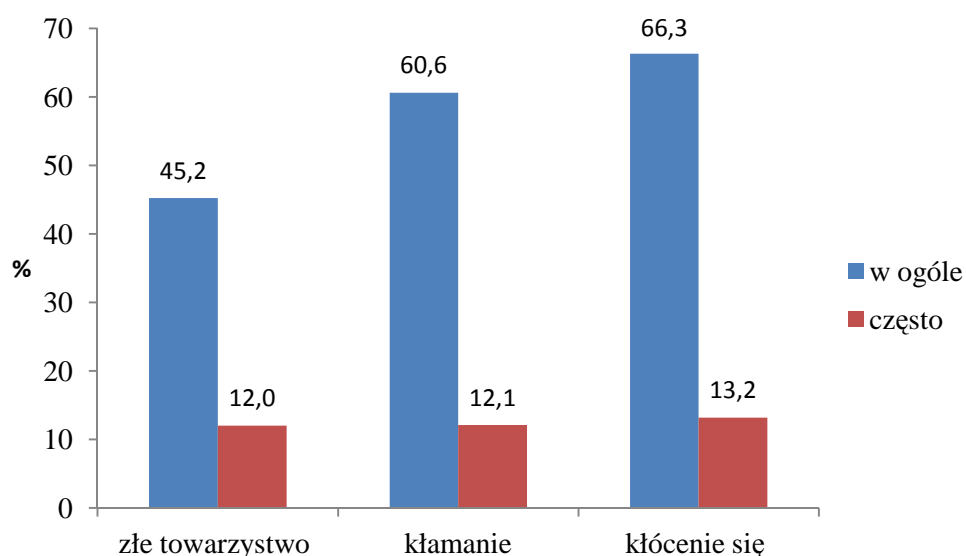
W kwestionariuszu omawianych badań ankietowych zamieszczone były trzy pytania dotyczące zachowań stanowiących przejaw łamania ważnych norm społecznych. Młodzież z perspektywy ostatnich czterech tygodni odpowiadała, jak często zdarzyło jej się:

- kłamać lub oszukiwać;
- kłócić się;
- spędzać czas z osobami, które lubią wpadać w tarapaty (wpadać w złe towarzystwo).

Możliwe były cztery kategorie odpowiedzi: wcale, od 1 do 3 dni, od 4 do 6 dni, od 7 do 14 dni i od 15 do 28 dni.

Rozkład odpowiedzi na te trzy pytania zamieszczono w tabelach.

Na rycinie 22 przedstawiony zostały odsetki osób, którym w ogóle zdarzają się takie zachowania i tych, którym zdarza się to często (co najmniej co drugi dzień). Zachowania zostały uszeregowane wg częstości występowania. Stosunkowo najczęściej młodzież przyznaje się do kłótni, najrzadziej do przebywania w towarzystwie osób lubiących wpadać w tarapaty. Jeżeli jednak weźmiemy pod uwagę grupę wysokiego ryzyka, to częstość występowania poszczególnych zachowań jest zbliżona i kształtuje się na poziomie 12-13%.

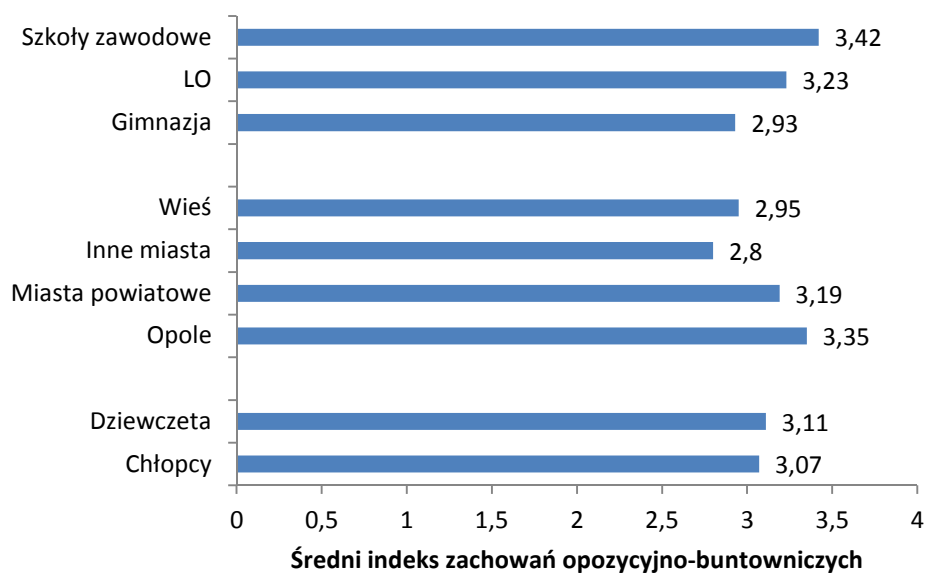
Rycina 22. Nasilenie wybranych zachowań opozycyjno-buntowniczych

Częstość występowania wymienionych zachowań jest w we wszystkich trzech przypadkach mniejsza w województwie opolskim niż w stanowiącej punkt odniesienia próbie krajowej z pięciu innych województw. Wpływ płci zmienia się w zależności od rodzaju zachowania. W odniesieniu do kłamstw nie ma różnic zależnych od płci. Dziewczęta częściej niż chłopcy się kłóca, ale rzadziej wpadają w złe towarzystwo.

We wszystkich trzech przypadkach częstość występowania tego typu zachowań jest mniejsza u młodszych nastolatków. W przypadku kłótni obserwujemy systematyczny wzrost częstości od 51,2% w I klasie gimnazjum do 74,7% w II klasie szkół ponadgimnazjalnych. W odniesieniu do pozostałych dwóch analizowanych zachowań grupę ryzyka stanowią uczniowie III klasy gimnazjum. W szkołach ponadgimnazjalnych zanotowano niewielkie różnice zależne od typu szkoły. Jedynie skłonność do kłótni jest większa w liceach ogólnokształcących niż w szkołach zawodowych.

Podobnie jak w innych rozdziałach, zdefiniowano wskaźnik określający bycie **często** uwikłanym w co najmniej jedno zachowanie należące do tej grupy. W województwie opolskim zidentyfikowano grupę 23,3% uczniów należących do grupy ryzyka ze względu na nasilenie zachowań opozycyjno-buntowniczych. W pozostałych 5 województwach odsetek ten był znacznie większy (34,7%). U 8,6% ankietowanych w województwie opolskim zanotowano 2 lub 3 zachowania należące do omawianej grupy.

Zdefiniowano też wskaźnik sumaryczny przyjmujący zakres od 0 do 12 punktów. W województwie opolskim średnia wartość indeksu kształtowała się na poziomie 3,09 (SD=2,86) wobec 3,68 (SD=2,93) w próbie uczniów z pięciu innych województw. Średnia wartość tego sumarycznego indeksu była zbliżona dla chłopców i dziewcząt. Ważnym czynnikiem różnicującym był wiek i typ szkoły oraz lokalizacja szkoły. Niższe wartości indeksu sumarycznego zanotowano w gimnazjach niż w szkołach ponadgimnazjalnych (szczególnie zawodowych). Większe nasilenie zachowań nazwanych opozycyjno-buntowniczymi zanotowano też w mieście Opolu niż w innych rejonach województwa.

Rycina 23. Indeks zachowań opozycyjno-buntowniczych według wybranych cech demograficznych ankietowanej młodzieży

TABELA 58. Liczba dni w ciągu ostatnich 4 tygodni, w których młodzież kłamała lub oszukiwała (%)

	wcale	od 1 do 3 dni	od 4 do 6 dni	od 7 do 15 dni	od 15 do 28 dni
Próba ogólnopolska	34,2	31,6	15,6	10,2	8,4
Województwo opolskie					
Ogółem	39,4	36,5	12,0	3,9	8,2
Chłopcy	39,6	36,4	11,0	4,2	8,8
Dziewczęta	39,3	36,6	12,9	3,6	7,6
Gimnazjum					
Ogółem	40,6	36,6	11,4	2,7	8,7
Chłopcy	42,0	36,5	10,3	2,4	8,8
Dziewczęta	39,3	36,6	12,5	3,0	8,6
I klasa	46,5	35,0	8,9	2,3	7,3
II klasa	38,1	37,3	12,6	2,2	9,8
III klasa	34,9	38,1	13,8	3,7	9,5
Opole	43,4	33,6	12,8	0,4	9,8
Miasta powiatowe	37,7	41,3	9,0	1,6	10,4
Inne miasta	45,3	33,3	10,3	2,5	8,6
Wieś	38,8	35,1	14,6	5,1	6,4
Szkoły ponadgimnazjalne					
Ogółem	37,8	36,5	12,7	5,5	7,5
Chłopcy	36,3	36,4	12,0	6,6	8,7
Dziewczęta	39,0	36,7	13,5	4,5	6,3
I klasa	37,1	37,1	13,6	5,1	7,0
II klasa	38,2	36,0	12,1	5,9	7,8
Licea	37,4	37,3	13,7	5,2	6,4
Chłopcy	34,0	39,2	12,5	6,4	7,9
Dziewczęta	39,6	36,0	14,6	4,4	5,4
Inne szkoły	38,2	35,6	11,3	6,1	8,7
Chłopcy	38,3	34,0	11,3	6,9	9,5
Dziewczęta	38,2	37,8	11,3	5,1	7,6
Opole	33,4	37,3	15,4	7,3	6,6
Miasta powiatowe	33,4	39,0	12,7	6,8	8,1
Inne miasta	42,6	36,7	10,6	1,1	9,0
Wieś	47,7	32,0	9,2	3,8	7,3

TABELA 59. Liczba dni w ciągu ostatnich 4 tygodni, w których młodzież często kłóciła się (%)

	wcale	od 1 do 3 dni	od 4 do 6 dni	od 7 do 15 dni	od 15 do 28 dni
Próba ogólnopolska	27,5	33,3	19,8	11,2	8,2
Województwo opolskie					
Ogółem	33,7	37,4	15,7	4,7	8,5
Chłopcy	39,3	35,5	14,1	3,5	7,6
Dziewczęta	28,1	39,4	17,4	5,8	9,3
Gimnazjum					
Ogółem	39,5	36,4	12,2	3,0	8,9
Chłopcy	45,9	35,3	9,5	1,9	7,4
Dziewczęta	33,2	37,4	14,9	4,2	10,3
I klasa	48,8	30,9	9,1	2,9	8,3
II klasa	37,4	40,4	12,2	2,2	7,8
III klasa	27,8	40,2	17,0	4,1	10,9
Opole	39,2	33,8	16,0	0,0	11,0
Miasta powiatowe	36,2	40,3	12,5	1,3	9,7
Inne miasta	43,8	31,8	11,9	4,5	8,0
Wieś	40,0	36,9	10,3	5,2	7,6
Szkoły ponadgimnazjalne					
Ogółem	25,9	38,8	20,6	6,8	7,9
Chłopcy	30,2	35,7	20,5	5,8	7,8
Dziewczęta	21,6	41,8	20,7	7,8	8,1
I klasa	26,3	41,0	18,2	6,6	7,9
II klasa	25,3	37,3	22,5	6,9	8,0
Licea	21,8	42,0	22,9	6,7	6,6
Chłopcy	23,3	41,5	23,0	5,2	7,0
Dziewczęta	20,7	42,3	22,9	7,8	6,3
Inne szkoły	30,7	35,2	17,7	6,9	9,5
Chłopcy	36,2	30,7	18,3	6,3	8,5
Dziewczęta	23,1	41,4	16,8	7,7	11,0
Opole	21,9	40,8	22,1	7,6	7,6
Miasta powiatowe	23,8	37,3	21,7	10,7	6,5
Inne miasta	30,3	41,5	15,4	2,7	10,1
Wieś	32,5	35,8	19,4	2,9	9,4

TABELA 60. Liczba dni w ciągu ostatnich 4 tygodni, w których młodzież spędzała czas z osobami, które lubią wpadać w tarapaty (%)

	Wcałe	od 1 do 3 dni	od 4 do 6 dni	od 7 do 15 dni	od 15 do 28 dni
Próba ogólnopolska	50,5	21,7	11,6	6,6	9,6
Województwo opolskie					
Ogółem	54,8	24,7	8,5	2,6	9,4
Chłopcy	50,8	26,1	9,0	3,3	10,8
Dziewczęta	58,6	23,3	8,0	1,9	8,2
Gimnazjum					
Ogółem	55,4	25,3	7,7	2,0	9,6
Chłopcy	54,5	25,7	7,4	2,2	10,2
Dziewczęta	56,0	25,0	8,1	1,8	9,1
I klasa	60,9	21,9	6,3	1,7	9,2
II klasa	53,0	29,1	7,5	2,0	8,4
III klasa	49,1	26,3	10,3	2,5	11,8
Opole	55,1	22,3	7,9	0,0	14,7
Miasta powiatowe	51,6	29,3	7,7	1,0	10,4
Inne miasta	59,5	22,3	8,1	2,4	7,7
Wieś	56,1	24,6	7,3	3,8	8,2
Szkoły ponadgimnazjalne					
Ogółem	54,1	23,8	9,6	3,4	9,1
Chłopcy	45,5	26,8	11,4	4,8	11,5
Dziewczęta	62,0	21,1	8,0	2,1	6,8
I klasa	52,1	23,6	11,4	2,6	10,3
II klasa	55,5	23,9	8,5	3,9	8,2
Licea	56,2	23,4	9,5	3,6	7,3
Chłopcy	47,6	27,3	11,0	5,2	8,9
Dziewczęta	62,1	20,7	8,5	2,5	6,2
Inne szkoły	51,5	24,3	9,8	3,1	11,3
Chłopcy	43,7	26,3	11,7	4,5	13,8
Dziewczęta	62,1	21,7	7,2	1,1	7,9
Opole	52,5	24,0	10,2	3,1	10,2
Miasta powiatowe	55,5	19,8	11,2	5,7	7,8
Inne miasta	52,9	28,8	7,3	0,5	10,5
Wieś	55,8	25,0	8,3	3,2	7,7

4.4.5 Negatywny wpływ rówieśników

Grupa rówieśnicza może mieć silny wpływ na zachowania młodzieży, co ma podstawy teoretyczne w teorii modelowania zachowań. Zachowania przyjęte drogą obserwacji znaczących ludzi mogą mieć charakter przystosowawczy i być aprobowane społecznie lub mogą być patologiczne i społecznie szkodliwe. Często przedmiotem badań jest negatywny wpływ rówieśników. Udowodniono na przykład, że nastolatki mające w gronie najbliższych osoby palące tytoń, same częściej palą, niż ci, których koledzy i koleżanki są niepalący. Młodzież często przystosowuje się do norm panujących w grupie rówieśniczej, aby być aprobowanym i podziwianym przez innych. Wzrost wpływu grupy rówieśniczej zwiększa się w okresie dojrzewania równoległe ze stopniowym uniezależnianiem się od opinii rodziców.

W kwestionariuszu omawianych badań ankietowych pytano, ilu spośród kolegów i koleżanek robi następujące rzeczy:

- pali papierosy;
- pije alkohol;
- pali marihuanę;
- używa dopalaczy;
- zażywa inne środki psychoaktywne.

Do wyboru były kategorie odpowiedzi: *nikt, kilkoro, większość, wszyscy*.

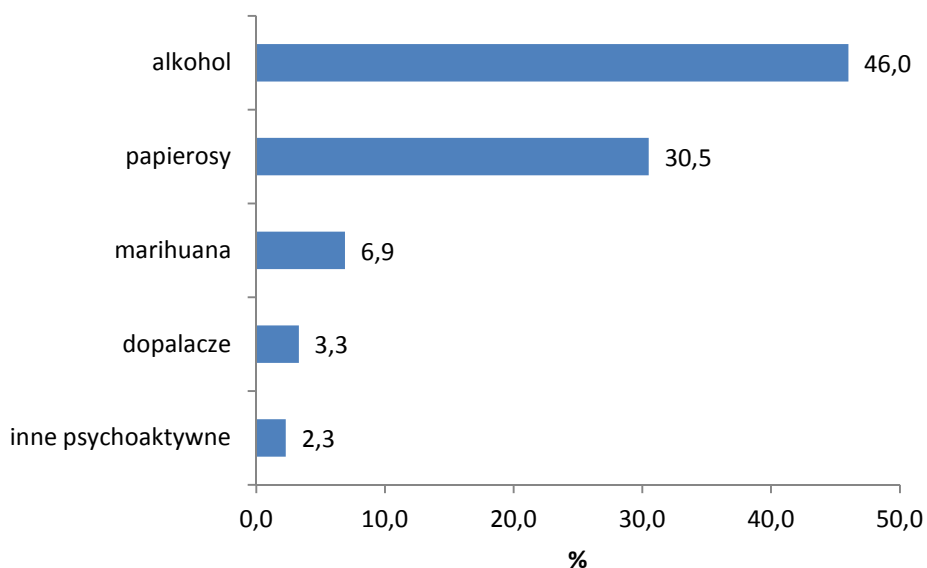
Na rycinie 24 przedstawiono odsetek młodzieży szkół polskich, która może być pod silnym negatywnym wpływem grupy rówieśniczej. Podane odsetki dotyczą połączonej kategorii odpowiedzi „większość” i „wszyscy”.

Najpopularniejsze w najbliższym środowisku jest picie alkoholu i palenie papierosów. Używanie marihuany, dopalaczy i innych środków psychoaktywnych przeważnie nie jest „normą” społeczną w najbliższym otoczeniu.

W odniesieniu do wszystkich pięciu kategorii substancji, ich rozpowszechnienie w najbliższym otoczeniu jest mniejsze w województwie opolskim niż w województwach stanowiących ogólnokrajową grupę porównawczą.

Wyniki badań przeprowadzonych w województwie opolskim wskazują, że przeważnie dziewczęta częściej niż chłopcy postrzegają osoby z najbliższego otoczenia jako często sięgające po substancje psychoaktywne. Różnice zależne od płci

zacierają się w odniesieniu do marihuany, są największe w odniesieniu do picia alkoholu. Postrzeganie zagrożenia używaniem substancji psychoaktywnych zmienia się też w kolejnych rocznikach. W szkołach ponadgimnazjalnych nie ma w swoim otoczeniu osób pijących i palących śladowy odsetek nastolatków. Na przykład odsetek młodzieży, w której otoczeniu rówieśniczym nikt nie pije alkoholu zmniejsza się z 30% w I klasie gimnazjum do 5% w II klasie szkół ponadgimnazjalnych.

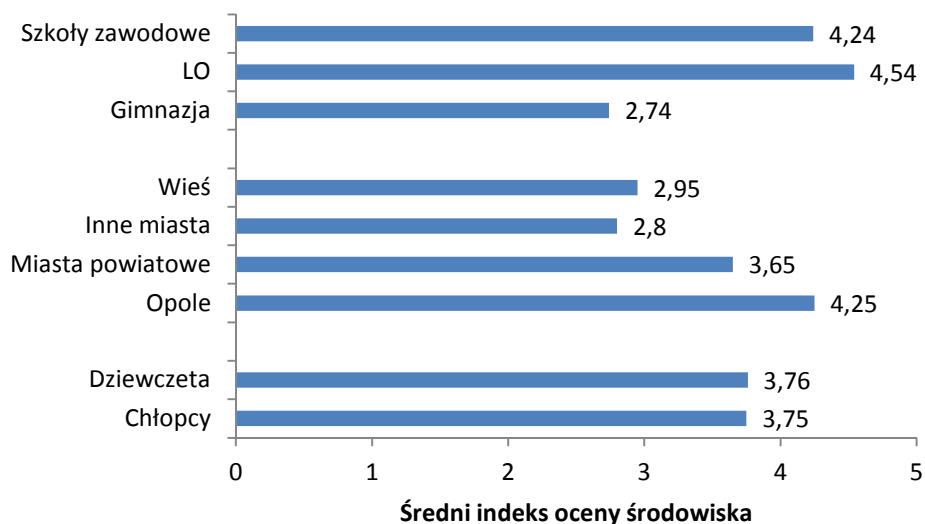

Rycina 24. Używanie substancji psychoaktywnych przez większość kolegów lub koleżanek

Stwierdzono również wyraźną zależność między lokalizacją szkoły a zagrożeniem byciem pod wpływem rówieśników sięgających po substancje psychoaktywne. W odniesieniu do wszystkich pięciu kategorii substancji zagrożenie to było największe w Opolu a najmniejsze w środowisku wiejskim. Wpływ lokalizacji szkoły silniej zaznacza się w szkołach ponadgimnazjalnych. Jeżeli wziąć pod uwagę typ szkoły w szkołach ponadgimnazjalnych, to trudno jest jednoznacznie wnioskować, które środowisko jest „bezpieczniejsze”. Wielu pijących alkohol kolegów częściej mają uczniowie liceów ogólnokształcących niż ich rówieśnicy ze szkół zawodowych. Jeśli chodzi o pozostałe cztery kategorie substancji, to w szkołach zawodowych częściej notowane są skrajne kategorie odpowiedzi (*nikt, wszyscy*). W liceach

ogólnokształcących uczniowie często mają kilku znajomych sięgających po te substancje, ale nie jest to ogólnie przyjęta norma.

Dla bloku pytań na temat używania substancji psychoaktywnych przez kolegów i koleżanki zbudowany indeks sumaryczny, który przyjmuje wartości od 0 do 15 punktów. Indeks sumaryczny może być miarą ogólnego zagrożenia negatywnym wpływem rówieśników, a wyższe wartości oznaczają większe zagrożenia.

Rycina 25. Średni indeks ocenę środowiska kolegów pod względem używania substancji psychoaktywnych w zależności od wybranych cech demograficznych

W województwie opolskim średnia wartość indeksu kształtowała się na poziomie 3,45 (SD=2,44) wobec 4,04 (SD=2,63) w próbie uczniów z pięciu innych województw. Zanotowano znaczący wzrost wartości tego indeksu w kolejnych badanych rocznikach od 2,38 w I klasie gimnazjum do 4,80 w II klasie szkół ponadgimnazjalnych. Płeć w niewielkim stopniu różnicuje ogólną ocenę środowiska kolegów i koleżanek. Wyniki analizy sumaryczne wskazują też na Opole jako miasto, gdzie młodzież częściej ma kontakt z otoczeniem, w którym używanie substancji psychoaktywnych jest normą. Na drugim miejscu można umiejscowić miasta powiatowe. Średni indeks oceny środowiska rówieśników jest wyraźnie mniejszy, a więc korzystniejszy w innych miastach i na wsi. Analiza sumaryczna potwierdza też większe zagrożenia w szkołach ponadgimnazjalnych niż w gimnazjach, bez wyraźnej różnicy zależnej od typu szkoły w tej pierwszej grupie.

TABELA 61. Opinie młodzieży na temat tego, ilu spośród kolegów i koleżanek pali papierosy (%)

	nikt	kilkoro	Większość	wszyscy
Próba ogólnopolska	9,8	53,4	33,3	3,5
Województwo opolskie				
Ogółem	15,4	54,1	29,6	0,9
Chłopcy	18,6	55,6	24,8	1,0
Dziewczęta	12,2	52,6	34,4	0,8
Gimnazjum				
Ogółem	23,1	56,2	20,1	0,6
Chłopcy	26,7	56,7	15,9	0,7
Dziewczęta	19,5	55,6	24,5	0,4
I klasa	29,9	55,5	14,2	0,4
II klasa	22,0	56,1	20,6	1,3
III klasa	14,0	57,1	28,7	0,2
Opole	24,2	54,7	21,1	0,0
Miasta powiatowe	22,2	52,2	24,9	0,7
Inne miasta	20,1	64,3	15,4	0,2
Wieś	26,3	54,4	18,0	1,3
Szkoły ponadgimnazjalne				
Ogółem	5,1	51,3	42,2	1,4
Chłopcy	7,2	54,1	37,3	1,4
Dziewczęta	3,1	48,7	46,9	1,3
I klasa	5,5	50,4	42,6	1,5
II klasa	4,9	52,0	41,9	1,2
Licea	3,0	55,1	40,8	1,1
Chłopcy	3,7	58,1	37,3	0,9
Dziewczęta	2,6	53,0	43,2	1,2
Inne szkoły	7,7	46,8	44,0	1,5
Chłopcy	10,3	50,8	37,3	1,6
Dziewczęta	4,0	41,3	53,3	1,4
Opole	3,1	42,4	53,1	1,4
Miasta powiatowe	5,2	57,8	35,2	1,8
Inne miasta	5,9	60,0	34,1	0,0
Wieś	8,1	54,8	35,8	1,3

TABELA 62. Opinie młodzieży na temat tego ilu spośród kolegów i koleżanek pije alkohol (%)

	nikt	kilkoro	większość	Wszyscy
Próba ogólnopolska	12,5	32,7	43,4	11,4
Województwo opolskie				
Ogółem	17,6	36,4	39,2	6,8
Chłopcy	21,4	35,0	35,5	8,1
Dziewczęta	13,9	37,8	43,1	5,2
Gimnazjum				
Ogółem	26,9	46,1	25,3	1,7
Chłopcy	31,4	43,1	23,1	2,4
Dziewczęta	22,1	49,3	27,5	1,1
I klasa	38,4	45,6	15,5	0,5
II klasa	23,0	49,3	25,5	2,2
III klasa	13,0	43,2	40,6	3,2
Opole	32,0	42,3	25,7	0,0
Miasta powiatowe	27,0	42,2	29,9	0,9
Inne miasta	22,5	54,5	20,5	2,5
Wieś	28,3	45,1	23,9	2,7
Szkoły ponadgimnazjalne				
Ogółem	5,1	23,1	58,4	13,4
Chłopcy	7,0	23,5	53,2	16,3
Dziewczęta	3,2	22,8	63,3	10,7
I klasa	5,8	26,1	57,6	10,5
II klasa	4,4	20,8	59,2	15,6
Licea	3,0	19,2	61,1	16,7
Chłopcy	4,2	18,1	54,7	23,0
Dziewczęta	2,2	20,0	65,4	12,4
Inne szkoły	7,5	27,7	55,4	9,4
Chłopcy	9,4	27,9	52,2	10,5
Dziewczęta	4,9	27,4	59,7	8,0
Opole	3,3	18,7	63,5	14,5
Miasta powiatowe	4,4	18,8	53,1	23,7
Inne miasta	7,8	29,9	61,1	1,2
Wieś	7,3	33,1	54,7	4,9

TABELA 63. Opinie młodzieży na temat tego ilu spośród kolegów i koleżanek pali marihuanę (%)

	nikt	kilkoro	większość	Wszyscy
Próba ogólnopolska	54,3	36,8	6,8	2,1
Województwo opolskie				
Ogółem	58,7	34,4	6,3	0,6
Chłopcy	57,7	35,2	6,1	1,0
Dziewczęta	59,7	33,6	6,6	0,1
Gimnazjum				
Ogółem	69,4	25,1	5,0	0,5
Chłopcy	69,5	25,1	4,5	0,9
Dziewczęta	69,3	25,1	5,5	0,1
I klasa	79,7	17,5	2,6	0,2
II klasa	66,9	26,8	5,3	1,0
III klasa	56,5	34,8	8,1	0,6
Opole	63,3	31,9	4,8	0,0
Miasta powiatowe	59,1	31,9	8,4	0,6
Inne miasta	72,5	23,5	3,8	0,2
Wieś	81,5	15,4	2,0	1,1
Szkoły ponadgimnazjalne				
Ogółem	44,6	46,7	8,1	0,6
Chłopcy	41,3	49,4	8,2	1,1
Dziewczęta	47,6	44,3	8,0	0,1
I klasa	45,0	46,6	7,8	0,6
II klasa	44,2	46,9	8,3	0,6
Licea	42,1	50,3	7,5	0,1
Chłopcy	33,9	56,3	9,5	0,3
Dziewczęta	47,7	46,2	6,1	0,0
Inne szkoły	47,4	42,4	9,0	1,2
Chłopcy	47,5	43,3	7,4	1,8
Dziewczęta	47,3	41,1	11,2	0,4
Opole	34,5	54,3	10,7	0,5
Miasta powiatowe	43,4	50,9	5,2	0,5
Inne miasta	58,5	32,2	9,3	0,0
Wieś	56,5	35,7	6,5	1,3

TABELA 64. Opinie młodzieży na temat tego ilu spośród kolegów i koleżanek używa dopalaczy (%)

	nikt	kilkoro	większość	wszyscy
Próba ogólnopolska	71,5	24,7	2,3	1,5
Województwo opolskie				
Ogółem	76,3	20,4	2,7	0,6
Chłopcy	78,3	18,6	2,1	1,0
Dziewczęta	74,2	22,3	3,3	0,2
Gimnazjum				
Ogółem	79,6	16,9	2,9	0,6
Chłopcy	81,9	14,7	2,5	0,9
Dziewczęta	77,3	19,3	3,2	0,2
I klasa	82,7	13,9	3,2	0,2
II klasa	80,2	16,1	2,6	1,1
III klasa	74,0	22,5	2,9	0,6
Opole	71,0	26,6	2,4	0,0
Miasta powiatowe	71,5	23,6	4,6	0,3
Inne miasta	87,9	9,6	2,1	0,4
Wieś	85,8	11,0	1,8	1,4
Szkoły ponadgimnazjalne				
Ogółem	71,8	25,1	2,5	0,6
Chłopcy	73,4	24,0	1,6	1,0
Dziewczęta	70,3	26,0	3,4	0,3
I klasa	73,2	23,3	2,9	0,6
II klasa	71,0	26,3	2,1	0,6
Licea	71,9	26,3	1,6	0,2
Chłopcy	72,0	27,1	0,6	0,3
Dziewczęta	71,9	25,6	2,3	0,2
Inne szkoły	71,7	23,5	3,7	1,1
Chłopcy	74,7	21,3	2,4	1,6
Dziewczęta	67,5	26,7	5,4	0,4
Opole	64,0	33,1	2,4	0,5
Miasta powiatowe	75,6	21,6	2,3	0,5
Inne miasta	80,5	16,8	2,7	0,0
Wieś	76,3	19,9	2,5	1,3

TABELA 65. Opinie młodzieży na temat tego ilu spośród kolegów i koleżanek zażywa inne nie uwzględnione wcześniej substancje psychoaktywne (%)

	nikt	Kilkoro	Większość	Wszyscy
Próba ogólnopolska	76,0	20,5	2,2	1,3
Województwo opolskie				
Ogółem	79,5	18,2	1,8	0,5
Chłopcy	81,2	16,7	1,4	0,7
Dziewczęta	77,8	19,8	2,2	0,2
Gimnazjum				
Ogółem	83,2	14,8	1,7	0,3
Chłopcy	86,0	12,1	1,5	0,4
Dziewczęta	80,4	17,5	1,9	0,2
I klasa	86,9	12,1	0,9	0,1
II klasa	82,2	15,5	1,8	0,5
III klasa	78,8	17,9	2,9	0,4
Opole	78,8	18,8	2,4	0,0
Miasta powiatowe	77,4	19,2	3,1	0,3
Inne miasta	89,4	9,8	0,6	0,2
Wieś	86,8	12,0	0,7	0,5
Szkoły ponadgimnazjalne				
Ogółem	74,6	22,7	2,0	0,7
Chłopcy	74,7	22,9	1,3	1,1
Dziewczęta	74,4	22,7	2,6	0,3
I klasa	73,5	24,2	1,8	0,5
II klasa	75,4	21,7	2,1	0,8
Licea	73,0	25,1	1,5	0,4
Chłopcy	69,2	29,9	0,6	0,3
Dziewczęta	75,6	21,9	2,1	0,4
Inne szkoły	76,6	19,8	2,4	1,2
Chłopcy	79,7	16,9	1,6	1,8
Dziewczęta	72,5	23,5	3,6	0,4
Opole	69,0	28,6	2,1	0,3
Miasta powiatowe	74,2	23,4	1,6	0,8
Inne miasta	84,8	14,1	1,1	0,0
Wieś	79,5	16,0	2,9	1,6

4.5 Podsumowanie wyników

Raport stanowi pierwszą część prezentacji wyników badania ankietowego przeprowadzonego w województwie opolskim za pośrednictwem Internetu na początku 2011 roku. Badaniem objęto 3583 uczniów szkół opolskich w pięciu rocznikach, od I klasy gimnazjum do II klasy szkół ponadpodstawowych różnych typów. Zrealizowana próba losowo wybranych 16 gimnazjów i 20 szkół ponadgimnazjalnych wykazuje duże zróżnicowanie terytorialne. Badaniem objęto szkoły zlokalizowane w miejscowościach o różnej wielkości i statusie administracyjnym, w tym: w Opolu, miastach będących siedzibą powiatu, innych miastach oraz w rejonach wiejskich.

W badaniach wykorzystano amerykański kwestionariusz zdrowia nastolatków, znany w literaturze pod akronimem CHIP-AE (*Child Health and Illness Profile*), który właśnie jest adaptowany na język polski. Wyniki uzyskane w województwie opolskim można odnieść do wyników pochodzących z badania przeprowadzonego 3 miesiące wcześniej tradycyjną metodą „papierową” w porównywalnych grupach wieku wśród młodzieży z pięciu innych województw.

Wyniki zaprezentowane w pierwszym raporcie zgrupowane zostały w czterech działach, dotyczących: zdrowia psychicznego, używania substancji psychoaktywnych, zachowań seksualnych oraz innych zachowań problemowych.

Kwestionariusz CHIP-AE w oryginalnej wersji zawiera 194 pytania (zmienne) indeksowane w dwudziestu skalach cząstkowych i sześciu skalach głównych, uzupełnione pytaniami odnoszącymi się do cech socjo-demograficznych. Młodzież w wieku 12-18 lat ma za zadanie odpowiadać na pytania przeważnie z perspektywy ostatnich 4 tygodni, a kategorie odpowiedzi są ujednolicone w blokach tematycznych. W polskiej wersji kwestionariusz CHIP-AE znalazło się większość pytań rekomendowanych przez autorów tego narzędzia. Do kwestionariusza internetowego badania opolskiego dodano kilka pytań charakteryzujących młodzież, zgodnych ze specyfiką województwa, jak również rozszerzono blok pytań na temat zachowań problemowych. W momencie, gdy CHIP-AE powstawał nie analizowano na przykład jeszcze problemu tzw. dopalaczy.

Uzyskane wyniki pozwalają scharakteryzować kondycję psychiczną młodzieży opolskiej za pomocą szeregu wskaźników, jak również ocenić zagrożenie wybranymi zachowaniami problemowymi. Znaczna część badań ankietowych prowadzonych wśród młodzieży gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej dość jednostronnie koncentruje się na problemie używania substancji psychoaktywnych. W badaniu CHIP-AE analizowany jest dużo szerszy wachlarz zachowań problemowych, takich jak zachowania ryzykujące w ruchu drogowym, drobne wykroczenia, czy też zaniebywanie obowiązków szkolnych. W odniesieniu do wielu z nich istniało powszechne przekonanie, że nie dotyczą one młodzieży polskiej (np. noszenie przy sobie broni), bądź że skala zjawiska jest dużo mniejsza (wdychanie klejów, kradzieże i ucieczki z domu, wczesne podejmowanie aktywności seksualnej) Należy także pamiętać, że zachowania problemowe łączą się z często definiowanym w literaturze zespołem zachowań ryzykownych.

Prezentowana publikacja ma charakter raportu technicznego. Sporządzono według jednolitego wzorca ponad 60 tabel i 25 rycin, w których wyniki dotyczące danego pytania przedstawione są według płci, wieku, typu i lokalizacji szkoły. Każdy z 15 częściowych rozdziałów opatrzone jest komentarzem. Omówiono w nim zakres tematyczny danego podrozdziału i w skrócie scharakteryzowano wyniki. W wielu przypadkach zdefiniowano wskaźniki pochodne, podsumowujące wyniki uzyskane z kilku spójnych tematycznie pytań.

Ogólna interpretacja uzyskanych wyników zależy od punktu odniesienia. Jeśli porównujemy województwo opolskie z innymi województwami wyłania się obraz optymistyczny. Większość analizowanych tzw. negatywnych wskaźników kształtuje się w województwie opolskim na korzystniejszym poziomie. Można więc przypuszczać, że nasilenie zachowań problemowych jest mniejsze. Różnica na niekorzyść występuje głównie w odniesieniu do wskaźników pozytywnych. Młodzież opolska, aczkolwiek ma mniej problemów ze zdrowiem psychicznym, równocześnie ma mniejszą skłonność do odczuwania pozytywnych emocji. Dość niekorzystnie dla młodzieży z województwa opolskiego wypadło także porównanie odpowiedzi na pytanie dotyczące prób zranienia się i używania takich substancji jak inhalanty.

Można się też zastanowić, czy gwałtowne nasilenie się z wiekiem wielu zachowań problemowych jest normą rozwojową. W wielu przypadkach punktem krytycznym jest okres przejścia z gimnazjum do szkoły wyższego szczebla.

Wnioskowanie zmienia się także, jeśli weźmiemy pod uwagę nie całą populację, ale osobno chłopców i dziewczęta. Dla wielu wskaźników korzystna pozycja województwa opolskiego na tle innych części kraju występuje tylko w odniesieniu do chłopców. Przedstawiono to w pracy na przykładzie palenia tytoniu i używania marihuany.

Porównanie różnych kategorii miejscowości nie prowadzi do jednoznacznych wniosków. Przeważnie gorsze wyniki uzyskała młodzież z szkół zlokalizowanych w Opolu w porównaniu z mniejszymi miejscowościami. Ale już na przykład problem odurzania się substancjami wziewnymi dotyczy małych ośrodków, a problem bardzo wczesnej inicjacji seksualnej dotyczy młodzieży wiejskiej. Wbrew oczekiwaniom, nie ma podstaw sądzić, że problemy ze zdrowiem psychicznym i nasilenie zachowań problemowych częściej notowane są szkołach zawodowych niż w liceach ogólnokształcących.

Ze względu na fakt, że kwestionariusz CHIP-AE jest dopiero w Polsce wdrażany, prezentowane badania internetowe ma znamiona eksperymentu, w którym uczestniczy wiele zainteresowanych stron. Już wiadomo, że w przyszłości należałoby stosować skróconą wersję tego narzędzia badawczego. Niemniej jednak uzyskane wyniki mają unikatowy charakter i powinny stanowić podstawę inicjowania, wdrażania a następnie monitorowania skuteczności programów promocji zdrowia psychicznego i profilaktyki zachowań problemowych młodzieży w województwie.